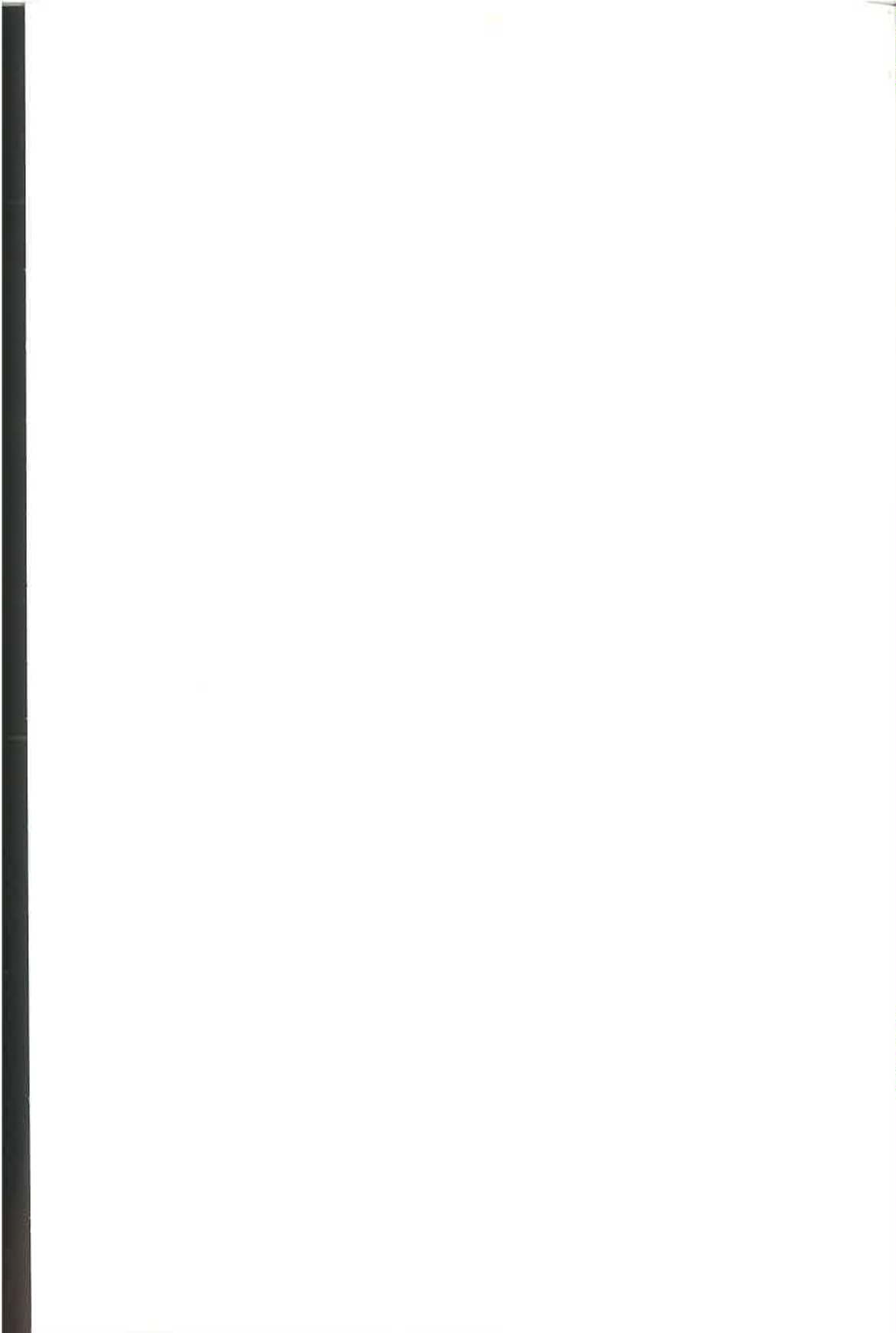

MEHMET MÜKAN

KITAVÊ QURSÊ ZAZAKÎ-1

Eve Zazaki-Tırki Lista Qesu

KITAVÊ QURSÊ ZAZAKÎ-1

Eve Zazaki-Tırki Lista Qesu

MEHMET MÜKAN

KALAN BASIN YAYIN DAĞITIM
Moğultay Mahallesi Sanat Sok. No: 3/3 Tunceli
e-mail: kalanyayinlari@mynet.com
Tel: 0530 408 98 49
Sertifika No: 22128

KITAVÊ QURSÊ ZAZAKÎ-1
Eve Zazaki-Tırki Lista Qesu
MEHMET MÜKAN

ISBN: 978-605-4915-06-4

© Bu eserde yayımlanan yazıların sorumluluğu ve telif hakkı, yazarına aittir.
Tanıtım amaçlı kısa alıntılar dışında,
yazarın yazılı izni olmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Baskı Tarihi: 10 Haziran 2017

ÖZTEPE MATBAACILIK
İskitler/Ankara Tel: 0312 341 12 08
Sertifika No: 13809

KITAVÊ QURSÊ ZAZAKÎ-1
Eve Zazaki-Tırki Lista Qesu

MEHMET MÜKAN

LİSTA NIVISUNÊ ZERRÎ

Qesê veri	7
Derse 1: Alfabe	8
Derse 2: Pers u cüavi	17
Derse 3: Diyalektê Zazaki	25
Derse 4: Hal dem perskerdene	34
Derse 5: Ho naskerdene daene	40
Derse 6: Dewe	46
Derse 7: Mektev	57
Derse 8: Hostaêni	62
Derse 9: Dewe de zimistu	72
Derse 10: Dewe de usar	78
Derse 11: Dewe de omnu	83
Derse 12: Dewe de paiz	93
Derse 13: Roz u asm u sati	101
Derse 14: Dewe de idar	108
Derse 15: Axsata	117
Derse 16: Vortişi	122
Derse 17: Citê domonu	130
Derse 18: Qeza	144
Derse 19: Kar gurê	142
Sufikşiê ke newe qesu vezenê	148
Namê pêrabestey	152
Namu ra fiili	154
Fiilu ra namey	156
Çimê grameriê ke mı cıra fayde diyo	160

Qesê veri

Alfabê Latini de sıra herfu

Latinkiyo qolay:

A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K, L, M, N, O, P, Q, R, S, T, U, V, W, X, Y, Z

a, b, c, d, e, f, g, h, i, j, k, l, m, n, o, p, q, r, s, t, u, v, w, x, y, z

Latinkiyo Îlave-1 ra herfi:

ç, ê, ü

Latinkiyo Hira-A ra herfi:

ğ, İ, ı, ş

Alfabê Zazaki na herfunê corênu ra amo meyda, mınasivê ho ki uo.

Na kıtav de weşıya dewe bingê cêriya, vatoğê parçunê wendişi pêro dewunê dormê Mamekiye raê, parçê ke namê vatoği bın de çino yê minê, ez ve ho ki dewa de Mamekiye raune; cokaro fekê na parçunê wendişi fekê Mamekiyo.

Mamekiye, 2017

Mehmet Mukan

Derse 1: Alfabe

Vanê ke, zonê ke vokal u konzonantê ho jêderê, i zoni zonê rindiê, zonê dewletiyê.

Alfabê taê miletun u Alfabê Zazaki

Zoni	Vokali	Konzonanti	Odetê herfu
İngılızki	a, e, i, o, u	b, c, d, f, g, h, j, k, l, m, n, p, q, r, s, t, v, w, x, y, z	26
Almanki	a, e, i, o, u	b, c, d, f, g, h, j, k, l, m, n, p, q, r, s, t, v, w, x, y, z	26
Fransızki	a, e, i, o, u, y	b, c, d, f, g, h, j, k, l, m, n, p, q, r, s, t, v, w, x, z	26
Tırki	a, e, ı, i, o, ö, u, ü	b, c, ç, d, f, g, ğ, h, j, k, l, m, n, p, r, s, ş, t, v, y, z	29
Azerki 1992 ra tepia	a, e, ə, ı, i, o, ö, u, ü	b, c, ç, d, f, g, ğ, h, x, j, k, q, l, m, n, p, r, s, ş, t, v, y, z	32
Zazaki	a, e, ê, ı, i, o, u, ü	b, c, ç, d, f, g, ğ, h, j, k, l, m, n, p, q, r, s, ş, t, v, w, x, y, z	32

Çıturi ke tavela corêne de oseno, Zazaki de 32 herfê temeli estê.

Vetis ra gore wertê vengu de ferqî estê. Ma şikime ke sifte qalê dî ferqunê temelu bikerime: 1. Vokali 2. Konzonanti

Vokali

Vengê ke raa vengi de, ya ki zerrê feki de era caê nêkunê vejîne, inura vokali vanê. Zazaki de 8 Vokali estê:

a, e, ê, ı, i, o, u, ü

Vokalê bariyê ke her zu dı vengê ho estê: i, ê

Fekê Mamekiye de yê “i” dı vengê ho estê:

Namê Zukeki	Formê Jêdêni
zoni : diz	zoni · : dizler <i>zo-ni (jê dı hecu wanino. “i”, jê yê Tırkiyo)</i>
zon : dil	zoni : diller <i>zoni (jê zu hecey wanino. “i”, sıst u kalmo)</i>
dik : horoz	diki : horozlar <i>diki (jê zu hecey wanino. “i”, sıst u kalmo)</i> “i”o sıst u kılm bariênia konzonantê veri ra beli beno; çike “i” konzonantê veri keno bari.

Fekê Mamekiye de yê “ê”y dı vengê ho estê:

“ê”ê namu	“ê”ê sufiksu
dês : duvar	olvozê : arkadaşın biri
çê : ev	rozê : günün birinde
bijêk : oğlak	puçê : herhangi bir çorap
aşê : uçurum	lazê Heseni : Hasanın oğlu
soleşê : sallık	kincê mi : benim elbiselerim

Vokalê qolndiê ke taê qesu de tenena qolnd waninê: a, ı, o, u

(vokalê ke tenena qolndiê “şia u qolnd” nıvısnıyê)

lal (kırmızı renkte değerli taş)lal (dilsiz)

aji (soy soplara) aji (ince ağaç dalları, genç dallar)

yê maê (bizimkilerdir) i maê (onlar annelerdir)

pıse (çocuk dilinde: kedi) pıse (tembel)

Sıl (Sıleman’ın kısaltılmışı) sıl (sığır dışkısı)

bıze (al) bıze (keçi)

boji (zayıf, cılız) boji (kol)

poli (yamalar) poli (adımlar)

tholık (oyuk) tholık (ağaç kabuğu)

nu (bu) nu (ekmek)

zu (bir) zu (dil)

su (git) su (akşam)

Qolindêni u bariênia na vokalunê corênu zerrê qeşi de, ya ki qeseykerdene de beli bena; teyna “nu” ve “nu” ra, zu ki “zu” ve “zu” ra benê têwerte ra, cokaro “nu” ve “zu” ra nia jê cêrêni eve apostrof nivîsninê:

nu' : ekmek
zu' : dil

Konzonanti

Vengê ke raa vengi de, ya ki zerrê feki de kunê ra cau heni vejînê, inura ki konzonanti vanê. Zazaki de 24 konzonanti estê:

b, c, ç, d, f, g, ğ, h, j, k, l, m, n, p, q, r, s, ş, t, v, w, x, y, z

Caê vetîşi ra gore konzonanti

Konzonantê lewu	b, m, p, w
Konzonantê lew u dizonu	f, v
Konzonantê phudiu	c, ç, d, l, n, r, s, t, z
Konzonantê phudiu u asraqê feki	c, ç, j, ş
Konzonantê asraqê veri	g, k, y
Konzonantê asraqê pey	g, k
Konzonantê qirtike	ğ, h, q, x

“w” ve “y” ra nê m vokaliê.

Konzonantê ke her zu dî vengê ho estê: c, ç, g

Zazakiyê cori de dî vengê “c” u “ç”y estê:
(“c” ve ç”y ra vokalunê bariu ra avê benê bari, benê jê yê Tırki)

“a, e, i, o, u” ra avê	“ê, i, ü” ra avê
ca cew cite cor curre çerme çi çole çulfa	cia cêv cirte ez cion cün çê çi çüye
<p>“Hama sufiks “ê” ra avê bari nêbenê: cêncê çêçê hemgêni paçê</p>	

Dı vengê “g”y:

g : qeşi verde, zu ki zerrê qeşi de “n”y ra tepia jê yê Tırki veng vezeno.	g : werte u peyniya qeşi de jê “ğ”ê “dügme”a Tırki veng vezeno.
ga : öküz germi : çorba gire : düğüm gos : kulak gule : gül veng : ses linge : ayak	beg : bey page : ev gozege : düğme phepug : ibibik golig : yük hayvanı

Kombinasyonê dı konzonantunê ke zu veng danê

rr : dı “rr”y werte u peyniya taê qesu de benê cı, jê zu “r”ê serti veng vezenê.

pere (para)	perre (kanat)
	pe-rre
tore (töre)	torre (ağ)
mere (mera)	merre (fare)
bor (kumral)	borr (sürülmemiş tarla)

Bêhelmê “ç, k, p, t”y

“ç, k, p, t” qeşi verde eve helm; qesunê pêrabestu ser bıkuyo, werte u peyniya qeşi de bêhelm veng vezenê. Qeşi verde naynu ra tepia ke “h” bi cı, u waxt ki bêhelm veng vezenê:

ç, k, p, t	çh, kh, ph, th
çolike	çholike
kal	khal
pize	phize
tüye	thüye
	çhaçhêrike
	khalık
	phepug
	tholike

Ey phize kuye de pizê gay.
Thüye, tüye serra şıye.

Qesê pêrabestey :

darkhurtik : ağaçkakan
dar-khurtik

asma pırrphoncêse : dolunay
asma pırr-phoncêse

Na “t-h” ve “p-h”ê cêreni ra cia cia dı qesu ra amê têlewe; cokaro jê zu vengi nêvejinê, cia cia veng vezenê:

sıthelale : helal sût emmiş bayan

sıt-helale

hophopık : ibibik
hop-hopık

Qesey

lew	: dudak	cirte	: cirit
dızu	: diş	ez cion	: ben alırım
phudi	: diş eti	cün	: harman
fek	: ağız	çê	: ev
asraq	: damak	çi	: eşya
ver	: ön	çüye	: sopa
pey	: arka	cêncê	: herhangi bir genç
qırtıke	: gırtlak	çêç	: bal mumu
ca	: yer	hemgê	: bal
cew	: arpa	paçê	: herhangi bir bez
cıte	: çift, ekim işi	çolıke	: çukur
cor	: yukarı, yukarda	çholıke	: cılız inek
curre	: cüra	kal	: çiğ
çerme	: cilt, hayvan derisi	khal	: yaşlı, kâmil
ç1	: ne	pize	: karın
çole	: çukur	phize	: sivri uçlu çubuk
cia	: ayrı	tüye	: dut
cêv	: cep	thüye	: baykuş

Vokali raa vengi de era cau nêkunê vejîné, hem ki benê hecey, benê qesey; hama konzonanti raa vengi de kunê ra cau heni vejîné, hece ki nêbenê; cokaro konzonanti eve vokalu ra pia vajîné:

	a	e	ê	ı	i	o	u	ü
b	ba	be	bê	bı	bi	bo	bu	
c	ca	ce	cê	cı	ci	co	cu	cü
ç	ça	çe	çê	çı	çi	ço	çu	çü
çh	çha	çhe	çhê	çhı	çhi	çho	çhu	
d	da	de	dê	dı	di	do	du	dü
f	fa	fe	fê	fı	fi	fo	fu	
g	ga	ge	gê	gı	gi	go	gu	gü
ğ	ğa	ğe	ğê	ğı	ği	ğo	ğu	
h	ha	he	hê	hı	hi	ho	hu	
j			jê		ji			jü
k	ka	ke	kê	kı	ki	ko	ku	
kh	kha	khe		khı		kho	khu	
l	la	le	lê	lı	li	lo	lu	lü
m	ma	me	mê	mı	mi	mo	mu	
n	na	ne	nê	nı	ni	no	nu	
p	pa	pe	Pê	pı	pi	po	pu	
ph	pha	phe	phê	phı	phi	pho	phu	
q	qa	qe	qê	qı	qi	qo	qu	
r	ra	re	rê	rı	ri	ro	ru	
s	sa	se		sı		so	su	
ş			şê		şı			şü
t	ta	te	tê	tı	ti	to	tu	tü
th	tha	the		thı	thi	tho	thu	thü
v	va	ve	vê	vı	vi	vo	vu	
w	wa	we	wê	wı	wi	wo	wu	
x	xa	xe	xê	xı	xi	xo	xu	
y	ya	ye	yê			yo	yu	
z	za	ze		zı		zo	zu	

Tavela corêne Zazakiyê cori ra fekê Mamekiye ra gore virajiya.

Ma ke tavela corêne de niada, vineme ke taê konzonanti taê vokalu ra avê ninê. Qeydê taê herfu ki tavela corêne de beli nêbeno; mesela, “h” werte u peyniya qesu de cı nêbeno, “çh, kh, ph, th” qesunê pêrabestu ser bikuyo, werte u peyniya qesu de cı nêbenê. “j” ve “ş” ra teyna vokalunê bariu ra avê, zu ki taê konzonantu ra avê yenê.

Konzonantu ra avê “j” ve “ş” ra:

j (“d, l, m, n” ra avê)	ş (“t, l, n” ra avê)
mijdani (müjde) ejdair (ejderha) gojlige (kalbur) Ejma (kadın ismi) mejda (mecidiye) vijdan (vicdan) mejmur (mecbur) ejnevi (ecnebi)	heşt (sekiz, sekiz günlük süre) seşt (altmış) heştay (seksen) vist/vişt (yirmi) faşla (fasulye) balisna/balişna (yastık) fisna/fişna (vişne)
Eve teşirê “i” konzonant ra avê: dızd (hırsız), dızdi/djdi (hırsızlar)	Eve teşirê “i” konzonant ra avê: Kırdas (Kürt), Kırdaşki (Kürtçe) Hama her qese de heni niyo, mesela: hest (sulu karşıtı, koyu, yoğun) doê hesti (koyu ayrılar)

Vokali taê cau ser bikuyo, jê yê Tırki eve qewete nêvajinê.
(Sesli harfler bazı durumlar hariç Türkçedeki gibi vurgulu değildir.)

Ez peyser cêrune ra amune, a a ki heni vararde şiyê.
(İkinci cümledeki birinci “a” hariç, ikinci “a” ile birinci cümledeki “e” vurgulu değil.)

ABC eve qese

A a asme
B b balişna
C c cıle
Ç ç çım
Çh çh chem
D d dest
E e eskize
Ê ê dêş
F f fek
G g gos
Ğ ğ ğızık
H h hak
I ı sıt
İ i iştiri
J j jiare
K k ko
Kh kh khalık
L l linge

M m muriye
N n nire
O o olonçi
P p porr
Ph ph phepug
Q q qılancıke
R r ri
S s sane
Ş ş şiye
T t tiji
Th th thüye
U u ustıne
Ü ü lüye
V v verg
W w ware
X x xal
Y y yajiye
Z z zarance

Derse 2: Pers u cüavi

Perşi	Cüavi
Namê to çiko?	Namê mı Ğezala.
Tı koti rawa?	Ez Xozat raune.
Tı koti nisenâ ro?	Ez Xozat de nisen ro.
Tı çond serri dera?	Ez des u çor serri derune.
U lazek kamo?	U lazê apê mîno.
Namê ey çiko?	Namê ey Qemero.
A çêneke kama?	A waa deya.
Namê aye çiko?	Namê daye Sewliya.
Î koti nisenê ro?	Î ki Xozat de nisenê ro.

Ni herfi Tırki de çinê: **ê, q, w, x**

Ho rınd cı verde: **dês, qılancike, ware, xal**

Ferqê “ê” u “e”y:

des, dêş

merde, mêrde

“ğ”, jê yê Tırki nê, jê “ğ”ê Lazki u “ğ”ê Azerki qırtıke ra vejino.

“y” ve “w”a wertê taê vokalu de gegane ginenê warro.

Wertê “a” u “e”y de:

aye, ae daye, dae

raye, rae waye, wae

Na rayê ra şime, ya ki a rae ra şime?

Wertê “o” u “e”y de:

soye, soe boye, boe

Wertê “u” u “a”y de:

Kutiki kuya heşi ra. Kutiki kua heşi ra.

U ve waa huya. U ve waa hua.

Wertê dı “e”u de:

leye, lee teye, tee

Wertê dı “a”u de:

Na Sekinawa. Na Sekinaa.
Tı koti rawa? Tı koti raa?
Nawa ke yena kama? Naa ke yena kama?
O ve aa ši.

Eve **haya, nê** cüavi:

1. Ğezale Mamekiye rawa? - Nê, a Xozat rawa.
2. A Xozat de nisena ro? - Heya, a Xozat de nisena ro.
3. Namê lazê apê Ğezale Weliyo? - Nê, namê ey Qemero.
4. Namê waa Qemeri Sewliya? - Heya, namê aye Sewliya.
5. Sewliye Mamekiye de nisena ro? - Nê, a ki Xozat de nisena ro.

Dı vokalê ke zu veng danê (tek ses veren çift ünlüler)

ia	üa	oa
via : dul	jüa : kuru	koare : genital bölge
pia : birlikte	şüağ : sıva	goan : keçi memeleri
piaz : soğan	şüane : çoban	moae : anne
viale : söğüt	cüanike : yetişkin bayan	
jiare : ziyaret	cüamerd : yetişkin erkek	

Taê qesu de “ia, oa”

Gıraniye ke qe zu vokali sero nêviye, jê zu vengi vejîne:

Nia meke.

Thoa kes ame?

Gıraniye ke vokalê vırêni sero viye, cia cia veng vezenê:

Hal mezal ni-ya.

Tho-a kes ame?

“i, ü, o”y dıma ke sufikşi amey

Gıraniye ke qe zu vokali sero nêviye, jê zu vengi vejînê:

Ez şıune koliu. (Ben oduna gittim.)

U paltoê mı, mı de. (O paltomu ver.)

U ça henio, a ça henia? (O niye öyle, o niye öyle?)

Eve lingu dewe şiaen amaene çetına. (Köye yaya gidip gelmek zordur.)

Gıraniye ke vokalê vırêni sero viye, cia cia veng vezenê:

Ez şı-u çê. (Ben eve gittim.)

Ey vılence cü-ya. (O sakız çiğnedi.)

U palto-ê mı, mı de. (O paltomu ver.)

Tı şı-ya dewe ama? (Sen köye gidip geldin mi?)

U radi-yo ke dewe de vındero. (O köyde kalmak istiyor.)

A radi-ya ke dewe de vındero.

Yê na fiilu, her zu 3 mastarê ho estê: cüaene/cüyene/cütene, diaene/diyene/vınıtene; yê na fiilu ki dı mastarê ho estê: şiaene/şiyene, biaene/biyene

-aene/-ene sufiksê mastariê.

Fiilê “şiaene” de gıraniye ne “i” seroa, ne ki “a”y seroa; hama eke vake “Tı şıya”, gıraniye “i” seroa, cokaro herfa giredaişi (y) bena cı.

Fiilê “cüaene” de gıraniye ne “ü” seroa, ne ki “a”y seroa; hama eke vake “Ey vılence cüya”, gıraniye “ü” seroa, cokaro herfa giredaişi (y) bena cı.

Zamirê saxışi (şahıs zamirleri)

Nominativ (halo rast)	Oblikus (halo çot)
ez (ben)	mın (ben)
tı (sen)	tu/to (sen)
u/o (o, eril)	ey (o, eril)
a (o, dişil)	aye (o, dişil)
ma (biz)	ma (biz)
sıma (siz)	sıma (siz)
i (onlar)	ine/inu (onlar)

Zamiri, hurendia namu de benê ci.

Ezafê zamiru (zamir tamlaması)

namê mi	: benim adım
namê ey	: onun adı
lazê aye	: onun oğlu
waa dey	: onun kız kardeşi

Zamiro ke name pıra giredino, her waxt halê oblikuşi dero.

Ez Xozat ra-une.

(Ben Xozatlıyım.)

Ez Xozat de nisen-(une) ro.

(Ben Xozat'ta oturuyorum.)

Tı koti ra-w-a?

(Sen nerelisin?)

Herfa “w”y tha de herfa giredaişia.

Negasyon (halê nêbiaene)

Negasyonê kopula eve “ni-” beno:

Ez ni-une. (Ben değilim.)

Tı ni-y-a. (Sen değilsin.)

Herfa “y”y tha de herfa giredaişia.

Yê fiilunê binu eve “nê-” beno: Ez Xozat de ronênisen-(une).

(Ben Xozat'ta oturmuyorum.)

Na “nê-” taê feku de beno “nı-”, “ni-”

Kopula (ek fil)

...une /...ane	(...im)
...a	(...sin)
...o	(...dır)
...a	(...dır)
...ime	(...iz)
...ê	(...siniz)
...ê	(...dırlar)

Kopula eve zamirü

1. Waxtê nıkay

Formo pozitiv	Formo negativ
ezune/ezane (benim)	ez niune/niyane (ben değilim)
tıya (sensin)	tı niya (sen değilsin)
uo (odur)	u niyo (o değildir)
awa (odur)	a niya (o değildir)
mayme (biziz)	ma nime (biz değiliz)
sımaê (sizsiniz)	sıma niyê (siz deęilsiniz)
iyê (onlardır)	i niyê (onlar deęildirler)

2. Waxtê veri

Pozitiv	Negativ
ez viune (ben idim)	ez nêviune (ben deęildim)
tı viya (sen idin)	tı nêviya (sen deęildin)
u vi (o idi)	u nêvi (o deęildi)
a viye (o idi)	a nêviye (o deęildi)
ma vime (biz idik)	ma nêvime (biz deęildik)
sıma vi (siz idiniz)	sıma nêvi (siz deęildiniz)
i nêvi (onlar idiler)	i vi (onlar deęildi)

Zamirê isareti (işaret zamirleri)

Nominativ	Oblikus
Nêjdi: nu (bu, eril) na (bu, dişil) ni (bunlar)	Nêjdi: ney (bu, eril) naye (bu, dişil) nine (bunlar)
Düri: u (o, eril) a (o, dişil) i (onlar)	Düri: ey (o, eril) dey (ona, eril) aye (o, dişil) daye (ona, dişil) ine (onlar) dine (onlara)

Sifatê isareti, neyr u zukeki (tekil eril işaret sıfatları): u, i

Nominativ	Oblikus
U lazek ça bervenö. U mordemek kamo?	Î lazeki uza ra bize. Î mordemeki se va?

Zamiri hurendia namu de benê cı, hurendia namu cênê. Zamiru ke namey isaret kerdi, benê sıfatê isareti:

A susunê çay nana ro, u lazek ki çay keno cı.

Î, i lazeki finê bervis.

A dana dey ro.

Qesey

Qesey	Qesê perşi	
Namê mı Xeyzana. Ez Mamekiye de nisen ro. Nu Weliyo. Na Sewliya. Ni Qemer ve Xıdri raê.	Namê to çiko? Tı koti nisenä ro? Nu kamo? Na kama? Ni kamiê?	Namê to Xeyzana? Tı Mamekiye de nisenä ro? Nu weliyo? Na Sewliya? Ni Qemer ve Xıdri raê?

Perskerdene ya eve qesunê perşi bena, ya ki eve aksan bena.
(Soru cümlesi ya soru sözcüğü ile, ya da vurgu ile olur.)

Nu weliyo. : Bu Weli'dir.
Nu Weliyo? : Bu Weli midir?

Nu Qemer niyo. : Bu Qemer değildir.
Nu Weli niyo? : Bu Weli değil mi?
Weliyo. : Weli'dir.

Qesê newey

nıvısnaene : yazmak
çaçherrick : ekinlerin içinde kendiliğinden biten ve pişirilerek yenebilen bir tür otsu bitki
tholike : kafes
name : ad, isim
çı : ne
çık : ne
çond : kaç
kam : kim
waye : kız kardeşi
bıra : erkek kardeşi
des : on
dês : duvar
merde : ölü
mêrde : koca, eş
qese : kelime, cümle, söz
pers : söz, soru
pers kerdene : sormak
kam : kim
lazek : erkek çocuk
laz : erkek çocuk, erkek evlat
çêneke : kız çocuk
çêna : kız çocuk, kız çocuğu, kız evlat
koti : nerde, neresi
qılancıke : saksâğan
boye : koku
soye : elma

raye	: yol
çond	: kaç
serre	: yıl
gegane	: bazen
ronistene	: oturmak
warroginaene	: düşme
ra	: -den, -dan
ap	: amca
ho (hu/xu/xo)	: kendi
u (taê vanê: o)	: o
u (eve qewete nêvajino)	: ve
pıra koane	: vurmak, saldırmak
eve	: ile
werte	: orta
heya	: evet
nê	: hayır
çê	: ev
ki	: da
eve	: ile
... (e)ve ... ra	: ile
radi	: canı isteme
dewe	: köy
vilence	: sakız
suse	: şişe
susê çay	: çay bardakları
bervis	: ağlama
bervis fistene	: ağlatmak
ronaene	: indirmek
pıro daene	: dövmek
koliu	: odunları
koare	: genital bölge
goan	: koyun, keçi veya inek memeleri
moae (mae)	: anne
taê	: bazı

Derse 3: Diyalektê Zazaki

Dı diyalektê Zazaki estê:

1. Zazakiyê cori
2. Zazakiyê cêri

Yê her diyalekti fekê ho estê.

Zazakiyê cori de feki

Taê herfi estê ke fek ra ve fek vurunê. Taê na qeydi rê vanê “kılıtê zonê ma”. Zu mordemo ke Zazaki qesey keno, gune naynu bızono.

c, z, j

Hetê Mamekiye:

zu laz, dı laji : bir erkek çocuk, iki erkek çocuk
ju laz, dı laji
jü laz, dı laji

vaze, vajino : söyle, söleniyor
bize, bîjêro : al, alsın
dez, borzal, lozine : ağrı, düşünce, baca

Hetê Puluri:

Zu lac, dı laci
vace, vacino
bıce, bîcêriyo
dec, borcal, locine

k ve g ra fekê Mamekiye de “e” ra avê jê yê Tırki bari veng vezenê:

ke-

kes : kimse
kel : teke

hama “e”o peên ra avê nê:

keke : pire
pukeleke : hortum, fırtına

ge-

gez : bir tür süpürge
gem : gem

hama “e”o peên ra avê nê:

gozege : düğme
phizange : eşek arısı

g, j, z

Taê vanê:

zu merge dı mergi mergê ma
zu verg dı vergi vergê ma

Taê ki vanê:

zu merge dı merji merzê ma
zu verg dı verji verzê ma

g, c

can
cênc
guretene : ez cên, bize, bijêro (c, z, j)

Hetê Xozati vanê:

gan,
gênc
guretene : ez gên, bıge, bıgêro

k, ç

lazeke to, lazeçe to	: senin erkek çocuğun
ez ki, ez çi	: ben de
çe	: ev
çeneke	: kız çocuk

Hetê Xozati vanê:

kê
kêneke (taê ki vanê “keyneke”)

b, v

çêver, mektev, ez ve tora : kapı, okul, ben ile sen
Hetê Xozati u Puluri vanê:
çêber, mekteb, ez be tora

Taê herfê vengînê ke fek ra ve fek vurinê

a, u

awe, uwe	: su
ezane, ezune	: ben-im
ez yena(ne), ez yenu(ne)	: ben geliyorum
ez sona(ne), ez sonu(ne)	: ben gidiyorum
Ez şiyane, oncia amane.	: Ben gittim, yine geldim
Ez şiyune, oncia amune.	

a, o

alvoz, halvoz, olvoz	: arkadaş
baliye, boliye	: palamut
saye, soye	: elma

u, o

o mordem, u mordem : o adam

U maylîmê mîno. : O benim öğretmenimdir.
Nu maylîmê mîno. : Bu benim öğretmenimdir.

O malimê mîno.
No malimê mîno

maylîm/malim/malîm: öğretmen

a, u, o

zan, jan, zun, zon : dil

Ao ke yeno kamo? : O gelen kimdir?
Uo ke yeno kamo?
Oo ke yeno kamo? (Hetê Xozati vanê.)

Zazakiyê cori de hire fukunê temelu ra misali:

1. Fekê hetê Xozati u Puluri:

- a. Nominativ: ez bine vêsan, ez bine têsan, o vejiya meydan, o bi meyman
- b. Oblikus: O hêgun de gurino, şiya darun de niseno ro, gaun rameno, zonê Tirkun zoneno, domonun salix dano
(Taê ki vanê: O hêgan de gurino, şiya daran de niseno ro...)

2. Taê feku de “-n”ê halê oblikuşi gîno warro:

- a. Nominativ: ez bine vêsan, ez bine têsan, o vejiya meydan, o bi meyman
- b. Oblikus: O hêgu de gurino, şiya daru de niseno ro, gau rameno, zonê Tirkû zoneno, domonu salix dano
(Taê ki vanê: O hêgaa de gurino, şiya dara de niseno ro...)

3. Fekê Mamekiye de (merkez, Nazmia, Pilemuriye) “-n”ê halê nominativi ki, yê halê oblikuşi ki gıno warro:

a. Nominativ: ez bine vêsa, ez bine têsa, u vejıya meyda, u bi meyma

b. Oblikus: U hêgu de gurino, şıya daru de nisenro, gau rameno, zonê Tırku zoneno, domonu salıx dano

c. “-n” qesunê zu heceinu de, ca ca gınenro warro, ca ca warro nêgınenro:

ao bin: ao bi; dewe ken şên: dewe ken şê; dên ve daene, rae ve şiaene: dê ve daene, rae ve şiaene

d. “-on”ê peê qesu: “-n” gınenro warro, “-o-” beno “-u”o qolınd:

zon: zu’, non: nu’, bon: bu, ron: ru, omnon: omnu, domon: domu

Kılmek ke vajime, taê feku de hondê ke sufıks ya ki qesegıredoğ “u” pey nêamo, “n”ê peê qesu telafuz nêbeno.

Fekê Pulrı:

Şılıya paji qe çım ya nêkena. Asmên amo reşto herd. Urıs homa anciyo. Cüamerdê dewe pêro veciyê serê banun, banun loğe kenê...

Xıdê Cıvi va:

“Ero se beno, bıbo. Bêrê veciyım şüye! No lasêr axırı ma beno!”

Mı na qesê corêni nıvısê (nustê) Xıdır Ereni “Qemê Pasê Seydi” ra gureti.

(Niade; “Ma”, Perloda Kulturi, Serre: 1, Amor: 3, riyê pelge 14)

Fekê Pulrı

Merkezê Mamekiye

Tırkı

şılıye
ya nêkena

sılıye
ranêkena

yağmur
açmıyır

asmên	asmê	gök
herd	hard	yer, zemin
rešto herd	resto hard	yere kavuşmuş
homa	hona	daha yeni
anciyo	onciyo	çekilmiş, gitmiş
veciyê	vejiyê	çıkışlar
serê banun	serê bonu	damların üstü
banun loğe kenê	bonu loğe kenê	damları oğluyorlar
se beno, bibo	se beno bıvo	ne olursa olsun
lasêr	laşêr	sel

Zazakiyê cêri

Taê ferqê wertê Zazakiyê cori u Zazakiyê cêri:

(Zazakiyê cêri de ki jê Zazakiyê cori feki estê, hama tha de qalê têdine nêbiyo.)

1. Ferqê “ş” u “j”y:

<u>Z. cori</u>	<u>Z.cêri</u>	<u>Tırki</u>
sima	şima	siz
laz/lac	laz/laj/lac	erkek çocuk
laji/laci	lazi/laji/laci	erkek çocuklar
vas	vaş	ot

2. Zazakiyê cori de “h” teyna qeşi ver de beno cı, werte u peyniya qeşi de cı nêbeno; hama Zazakiyê cêri de wertê qeşi de ki beno cı:

<u>Z. cori</u>	<u>Z. cêri</u>	<u>Tırki</u>
tada	tahda	baskı, eziyet
fam	fahm	anlayış
ret	rehet	rahat

3. Taê fekunê Zazakiyê cêri de “çh, kh, ph,th” çinê:

<u>Z. cori</u>	<u>Z. cêri</u>	<u>Tırki</u>
khalık	kalık	dede

khan	kıhan	eski
phepug	pepug	guguk kuşu

4. Taê fekunê Zazakiyê cêri de sufiksê maykekêni “e” gıno warro:

<u>Z. cori</u>	<u>Z. cêri</u>	<u>Tırki</u>
bize	bız	keçi
kerge	kerge	tavuk
linge	ling	ayak
maye	ma	anne
waye	wa	kız kardeş
raye	ray	yol
aye	ay	(dişil z.) o,
onu, ona		

5. Zazakiyê cêri de, formê zukekêni kesê zuin u diine de ki fiil neyrêni u maykekêni ra gore oncino:

Waxtê nıkay:

ez yeno	(ben geliyorum, özne eril)
ez yena	(ben geliyorum, özne dişil)
tı yenê	(sen geliyorsun, özne eril)
tı yena	(sen geliyorsun, özne dişil)

Waxtê veri:

ez amo	(ben geldim, özne eril)
ez ama	(ben geldim, özne dişil)
tı amê	(sen geldin, özne eril)
tı ama	(sen geldin, özne dişil)

Zazakiyê cori de taê qesu de sufiksê neyrêni u maykekêni:

ezo kokım nao yen
eza kokıme nawa yen
tıyo kokım nao yena

tıya kokıme nawa yena

6. Fiilê ke Zazakiyê cori de parçikê veri birino ra, sono pey, Zazakiyê cêri de ranêbirino:

<u>Z. cori</u>	<u>Z. cêri</u>	<u>Tırki</u>
Ez kun ra.	Ez rakun.	Ben yatıyorum.
O vêreno ra.	O ravêreno.	O geçiyor.

7. “-ey-”ê Zazakiyê cêri, zofe qesunê Zazakiyê cori de “-ê-”o :

<u>Z. cori</u>	<u>Z. cêri</u>	<u>Tırki</u>
vêsan	veyşan	aç
têsan	teyşan	susuz
şêrkerdene	seyrkerdış	seyretmek
xêr	xeyr	hayır

8. Zazakiyê cêri de sufiksê mastari “-ene” nê, “ış”o :

<u>Z. cori</u>	<u>Z. cêri</u>	<u>Tırki</u>
wastene	waştış	istemek
amaene	amayış	gelmek
kerdene	kerdış	yapmak
şiaene/şiyene	şiyayış	gitmek
pêmitene	peymıtış	ölçmek

Dı fiili:

<u>Z. cori</u>	<u>Z. cêri</u>	<u>Tırki</u>
nıvısnaene	nıştış/nuştış	yazmak
weşiya ho ramitene, wes+kopula	cıwıyayış/cuayış	yaşamak

Fekê Mamekiye:

Ez hona wesune. (Ben hâlâ yaşıyorum.)

Ey weşiya hode deyme kar nêkerdo. (O hayatında hiç çalışmamış.)
weşiye: yaşam, hayat

Fekê Paloy:

Şıma ona sene cıwıyenê, şıma tuy non wenê. (Siz böyle nasıl yaşıyorsunuz, siz az yemek yiyorsunuz.)

Fekê Çewligi:

ez cuena, tı cuena... : ben yaşıyorum, sen yaşıyorsun...

cua: yaşadı

cu: yaşam, hayat

Derse 4: Hal dem perskerdene

Xıdırê Hesênê Dewreşi cêro sono ke şêro Demenu, Qemerê Heseni corde rastê cı beno:

- Qemer : Ma ve xêrdi Xıdır!
Xıdır : Xêr ve sılamet! Wesa, rında?
Qemer : Tı wes vê. Tı ki rında? Hal, çêf, zameti?
Xıdır : Tı wes vê. Koti ra yena, kata sona?
Qemer : Ez çê ra yen, son Mamekiye.
Xıdır : Çı kari rê sona?
Qemer : Xalê mı nêweso, son diarê ey.
Xıdır : Haq canweşiye bıdo.
Qemer : Wes u war vê. Xatır ve to!
Xıdır : Oğırê xêri vo! Kam pers keno, mı verra sılam ke.
Qemer : Va vo.

Qesê newey

- cêro : aşâğdan
ke : ki
corde : yukardan
rastê cı biaene : rastlamak
wes : sağ, sağlıklı
rınd : iyi
çêf : keyif
ez yen : ben geliyorum
ez son : ben gidiyorum
kar : iş
rê : için
xal : dayı
nêwes : hasta
ez son diarê ey : onun ziyaretine gidiyorum
Haq : Hak, Allah
canweşiye : can sağlığı
bıdo : versin
mı verra sılam ke : benden selam söyle
merge : çayır

D1 filê bêqeyde u intransitivi: şiaene, amaene

Waxtê nıkay (şimdiki zaman)

Waxtê nıkay, qese ra gore mana waxtê hiray u waxtê vera ma ki tey esta.

(ez sonune: ben gidiyorum/ben giderim/ben gideceğim)

şiaene: gitmek

Fiili eve “nê-, ni-” benê negativi

Pozitiv	Negativ
Ez sonune T1 sona U sono A sona	Ez nêsonune T1 nêsona U nêsono A nêsona
Ma sonime Sıma sonê Î sonê	Ma nêsonime Sıma nêsonê Î nêsonê

amaene: gelmek

Pozitiv	Negativ
Ez yenune T1 yena U yeno A yena	Ez ninune T1 nina U nino A nina
Ma yenime Sıma yenê Î yenê	Ma nime Sıma ninê Î ninê

Qeseykerdene de “ez yenune” zof reê beno kılm: ez yen, ez yenu, ez yenne; zofeteni ki vanê: ez yon, ez yonne

“ma yenime” ki beno kılm: ma yeme, ma yenim

Kopula eve sıfatu

wes: sağ, sağlıklı, iyi

Pozitiv	Negativ
ez wesune tı wesa u weso a wesa ma weşime sıma weşiê i weşiê	ez wes niune tı wes niya u wes niyo a wes niya ma wes nime sıma wes niyê i wes niyê

dewız: köylü

Pozitiv	Negativ
ez dewızune tı dewıza u dewızo a dewıza ma dewıjime sıma dewıjiê i dewıjiê	ez dewız niune tı dewız niya u dewız niyo a dewız niya ma dewız nime sıma dewız niyê i dewız niyê (“ma/sıma/i dewıji nime/niyê” ki vajino)

Konzonanti “i” ra avê benê bari; hama “s” ve “z” ra vurinê, “s” beno “ş”, “z” beno “j”.

Sılam daene:

Soder: Soderê to ve xêr vo! – Cüav: Soderê to ki xêr vo!

Peroz: Ma ve xêr di! – Cüav: Xêr ve sılamet! (Xêr ama sılamet!)

Verasu ra: Sonê to ve xêr vo!

Sonde ke şiya çê jü: Ma ve xêr di! – Cüav: Tı xêr ama sılamet!

Sonde ke bırıay ra: Sewa sıma ve xêr vo!

Soder ke bırıay ra: Xatır ve to! – Cüav: Oğır vo!

“Ma ve xêr di, sodere to ve xêr vo!”, “Ma ve xêrdi, sonê to ve xêr vo!” ki vajino; hama jêde “Ma ve xêrdi!” ke vake, uza de cêbirnenê. Gegane ki tenena kılmek “Ma ve xêri!” vanê.

Eke vake: “Ma ve xêrdi, sodere to ve xêr vo!”, cüav de vanê: “Xêr ve sılamet sodere to ki xêr vo.”

Telefon de

Telefon dano pıro, cinia Ali sona cêna:

Gulizare : Yeo!

Usıv : Ma ve xêrdi veyvê! Ezo, Usıv.

Gulizare : Xêr ve sılamet bıra!

Usıv : Wesa, rında?

Gulizare : Tı wes vê bıra, rındune. Tı se kena, rında?

Usıv : Ez ki rındune, tı wes vê. Veyvê, Ali çê dero?

Gulizare : Nê, bıra. Şi kar.

Usıv : Eke ame, sılamê mı cırê vaze, vaze reê mirê telefon kero.

Gulizare : Ya, van.

Usıv : De xatır ve to!

Gulizare : Oğır vo!

Qesê newey

Yeo! : Efendim!

telefon kerdene : telefon etmek

têl rakerdene : telefon etmek

Eyrê têl rakerê! : Ona telefon edin!

têl daene : telefon etmek

Aye têl da. : O telefon etti.

kerdene	: yapmak, etmek
rakerdene	: açmak
têl	: tel, burda: telefon
şi	: gitti
veyve	: yenge
ame	: geldi

Waxtê veri (eke viniyo)
(görülen geçmiş zaman)

şiaene

<p>Ez şine (şine) T1 şiya U şî A şiyê</p> <p>Ma şime Sîma şî Î şî</p>

Şêri horê bixezeline

Mı dewe de hêga çimîtêne, ez ve piyê hora vime. Ap Xıdırê Soşêni ame, sîlam da: “Ma ve xêrdi!” va.

Ma va: “Xêr ve sîlamet!” ma zumîni pers kerd. Ma va: “T1 xêr ama! Se kena, çituri, domonê to çituriê?”

Ey ki va: “Sîma weşî vê, Haq rajî vo. Sîma ki weşîê, rîndîê?”

Ma ki va: “Haq rajî vo!”

Vake: “Keysu ra amu Mamekiye, uza ra amu tha. Hedîra mı nêamê, horê amu. Mı va şêri horê bixezeline.

Sewê mend, sîpêdera şî.

Mamekiye, 11.11.2011
Qeseykerdoğ: Memedê Ali Avaşî

Qesê newey

hêga	: tarla
çinitene	: biçmek
uza	: orası
tha	: burası
hedıra ho nêamaene	: canı sıkılmak

Fiilê ke formê konyunktivi derê:

şêri (şêrine) : gideyim

bıxezeline : eyleneyim, zaman geçireyim

Konyunktivê fiilê şiaen u xezeliaene

Konyunktivê nıkay	Konyunktivê waxtê veri
Ez şêrine Tı şêrê U şêro A şêro	Ez bışiyêne Tı bışiyêne U bışiyêne A bışiyêne
Ma şêrime Sıma şêrê Î şêrê	Ma bışiyêne Sıma bışiyêne Î bışiyêne
Ez bıxezeline Tı bıxezeliyê U bıxezeliyo A bıxezeliyo	Ez bıxezeliyêne Tı bıxezeliyêne U bıxezeliyêne A bıxezeliyêne
Ma bıxezelime Sıma bıxezeliyê Î bıxezeliyê	Ma bıxezeliyêne Sıma bıxezeliyêne Î bıxezeliyêne

Derse 5: Ho naskerdene daene

Mektuva Horiya elektronike

Vılık, olvoza dilaliye,

Namê mı Horiya, ez des serri derune, Mamekiye raune. Namê moa mı Gewera. Namê piyê mı Khaliyo. Zu ki biraê mı esto, ses serri dero. Namê ho Weliyo.

Vılık, tı ki ho dana naskerdene?

Na sate xatır ve to.

Horiye

Hese ho dano naskerdene

Namê mı Heseno, ez Borr raune, 56 serri derune. Mara vanê çê Muraxani. Muraxan khalikê mıno. Namê piyê mı Qemero. Ez zewejiayo, phonc domonê mı estê; çor laji, zu çênawa. Domonê mı pêro ki zewejiayê. Tornê mı ki estê.

Mamekiye, 2011, usar

Ap Qemer ho dano naskerdene

Namê mı Qemero, ez Khurrvarık raune, serrê mı nêwaê, ez neway serre derune. Mara Çê Silemanê Bazari vanê. Silema khalikê mıno, namê piyê mı Aliyo. Des domonê mı estê; phonc çênay, phonc laji. Namê lazê minê pili Metino, namê çêna mına pile Fındıqa. Tornê mı ki estê. Domonê mı pêro zewejiayê niyê, ozevi ki estê.

Muxtarê Pilvanki ho dano naskerdene

Namê mı Xıdıro. Ez Pilvank raune. Mara vanê çê Hesenê Dewreşi. Ez lazê Hesenê Dewreşiune. Muxtarê a dewune. 82 serri derune. Zu biraê mı, phonc ki waê mı estê. Domonê minê zewejiayê ki estê, ozevi ki estê; tornê mı ki estê.

Mulxutê zerrê çêi:

(Zerrê çêi de çond teney ke pêseroê, pêro mulxutê zerrê çêiyê.)

pi : mae (moe)

ap : amıke

khalık : dêke

torn : torne

bıra : waye

bırarza : bıraçêna

veyve (ciniya bıray, ciniya api)

Lêzımı (nast dost):

xal : xale

dereza : derezae

wereza : werezae

kewra : kewrae

mısaiv : mısaive

Qesê newey

naskerdene : tanımak

daene : vermek

naskerdene daene : tanıtmak

ho naskerdene daene : kendini tanıtmak

khalık : dede

zewejiae : evli

ez zewejiaiyo : ben evliyim

domu (domon) : çocuk

estê : vardılar

zu : bir

pêro : hepisi

torn : torun

ozev : bekar

dêke : nine

veyve : yenge, kardeşin, veya amcanın karısı

xal : dayı

xale : teyze

xalciniye : yenge, dayının karısı

ciniye : kadın, eş, zevce

dereza : dede torunları birbirlerine "dereza" derler

wereza : yeğen (hala veya kızkardeş tarafından olan)

bırarza : erkek kardeş oğlu

kewra : kirve

mısaiv : sağdıç

Namey	Halê vengdaişi	Namey	Halê vengdaişi
pi ap khalık bıra	Bao! Apo! Khalko! Bıra!	mae amıke dêke waye veyve	Daê! Amıki! Dêkê! Waê! Veyvê!
xal	Xalo!	xale xalciniye	Xalê! Xalcini!
dereza kewra mısaiv	Dereza! Kewra! Mısaiv!	kewrae mısaive	Kewray! Mısaivi!

Morden u hesav

0 sıfir	
1 zu	11 des u zu
2 dı	12 des u dı
3 hire	13 des u hire
4 çor	14 des u çor
5 phonc	15 des u phonc
6 ses	16 des u ses
7 hot	17 des u hot
8 heşt	18 des u heşt
9 new	19 des u new
10 des	20 vist

- (2+4) Dı ve çorine ra çı kenê? - ses. (6)
(4-2) Çorine ra dı vejiay çı maneno? - dı. (2)
(7x2) Hot reê dı çı kenê? - des u çor. (14)
(15:3) Des u phoncine de hire çond reê estê?- phonc reê. (5)

30 hırıs, 40 çewres, 50 phoncas, 60 seşti, 70 hotay, 80 heştay, 90 neway, 100 se

Qesegiredoğ: u

dar u ber
theyr u thur
mal u gay
xan u xırave
des u dı

Ni gegane bê “u” ki vajinê: dar ber, theyr thur, mal ga, xan xırave; hama mordene de qesegiredoğ “u” gunê bıbo.

Qesê dergê ke tê dıma yenê, i jê yê Tırki eve qesegiredoğ zumını ra gire nêdinê, eve virgule zumını ra birinê ra. Mesela: Ey karê ho da arê, ame.

Namê Tırku

Domoni ke qeyd kerdi, namu vurnenê, namê Tırku nanê pa; Bakılı kenê Bekir, Horiye kenê Hülya, Xeyzane kenê Hatice, Sewliye kenê Selvi, Vilıke kenê zovına thoa...

Rozê mamuri yenê dewe, eke çınayrê yenê nêzon, namu pers kenê. Hermeti Tırki nêzonenê, cokaro mamur zu lazeki ra pers keno, vano: “Bu kadının adı nedir?”

Lazek ki maa hora pers keno, vano: “Daê namê na Vilıke çiko?”

Maye huına vana: “ Nêro namê Vilıke Vilıka.” Halbıke Tırki de namey vurunê, lazek cokaro heni vano. Yanê vano ke, Tırki de namê naye çiko.

Qesê newey

qesegiredoğ : bağlaç
sire : sıra
qeyd : kayıt
vurnaene : değiştirmek
mamur : memur

çınayrê	: niçin
hermete	: kadın
cokaro	: bu yüzden
heni	: öyle
milet	: millet, halk, insanlar
huino	: gülüyor
vano	: diyor
vana	: diyor (dişil)
yanê	: yani

Halê namu (ismin halleri)

Namê zukek u neyri (eril tekil isimler)

Nominativ (yalın hal)	Oblikus (oblik hal) -i/-y
lazek : erkek çocuk mamur : memur ağa : ağa	Lazeki ra : çocuğa, çocuktan Mamuri ra: memura, memurdan Ağay rê : ağa için

Namê zukek u maykeki (dişil tekil isimler)

Nominativ (yalın hal)	Oblikus (oblik hal)
maye : anne çêna : kız evlat hermete : kadın	maye rê : anne için çêna rê : kız evlat için hermete ra : kadına, kadından

Edatê ke zamirunê oblikusun u namu ra tepia yenê: ra, rê, ro, de

Qeleme lazeki **de** viye; ey da ve lazeki **ro**, qeleme lazeki **ra** gurete, mı lazeki **rê** duka **ra** newde qeleme gurete

Na edati ke eve zamirunê olikusu ra pia; hama namu ra cia bınıvısnıyê daina rınd beno, çike wendis beno ret.

Ax ve mı ro vo ke, ey na ki to rê kerde. (wendis çetino)
Ax ve miro vo ke, ey na ki torê kerde. (wendis reto)
Tı ho ho de se vana? (wendis çetino)
Tı ho hode se vana? (wendis daina reto)

TRENE DE

Qemer zerrê trene de ronisteo, biletçi kuno zerre:
Qemer : Tı şiya ro isonê hetê ma, tı zonê ma zonena?
Biletçi : Yeno diaene. Tı koti rawa?
Qemer : Ez Mamekiye raune, tı koti rawa?
Biletçi : Ez ki Pilemuriye raune. Kata sona?
Qemer : Son Erzırım.
Biletçi : Kamê to uzaro?
Qemer : Biraê mı uza gurino, son leê dey.

Qeseykerdoğ: Hakıs ra Qemerê Qemerê Ulaşi

Qesê newey

ero cı şiaene : benzemek
Tı şiya ro isonê hetê ma. : Sen bizim o taraftaki insanlara
benziyorsun.
Tı zonê ma zonena? : Sen dilimizi biliyor musun?
diaene amaene : bulunmak
Yeno diaene. : Bulunuyor.
Tı koti rawa? : Sen nerelisin?
Ez Mamekiye raune. : Ben Mamekiyeliyim.
Kata sona? : Nereye gidiyorsun?
Son Erzırım. : Erzuruma gidiyorum.
Kamê to uzaro? : Orda kimin var?
Biraê mı uza gurino. : Kardeşim orda çalışıyor.
Son leê dey. : Onun yanına gidiyorum.

Kamê to uzaro? (kelime kelime : kimin ordadır?)

Derse 6: Dewe

Khurvarik ra Qemerê Aliyê Silemani qesey kerd:

Bonê maê dewe

Çê made dünike esta, çilar esto, hire odê ma estê; jüye yê meymanuna, jüye cılu tey name ro, ma ki tey kuma ra, jüye ki domoni tey kunê ra. Zu ki wertme esto.

Dünike de qatığ name ro, zu ki tede nu' pozeme, qavu tey name ro.

Ondêl, odawa ke cılu tey name ro aye dero. Ondêli sero xaşiu, galu, çüalu name ro; cılu sero name ro, çarsefe dame pıra.

Gome

Gomê ma dı çimeê. Çimê gau, çimê ki mali ve miyu ra têwerte de keme cı. Qatır ve gauna zerrê zu çimi derê. Omnoni mali gau tevera keme gorre.

Kozikê kergu

Kergu keme cı. Taê kergu rê kozik nêvırazenê, axure de cırê tarre vırazenê, kergi nisenê tarre ra.

Qesê newey

dünike	: mutfak
nu' (non)	: ekmek
cıl (cile)	: yatak
tey	: içinde
rakotene	: yatmak
wertme	: salon
qatığ (ron, thoraq)	: yağ ve çökelek
ondêl	: üzerine zahire çuvalları, onların üzerine de yatak konan hafif yüksekçe yer
çarsefe	: çarşaf
pıra daene	: üzerine örtmek
zerre	: iç, içeri
têwertera	: karışık, iç içê
gome	: küçük baş hayvanların barındığı kapalı yer
qatır	: erkek katır

tever	: dışarı
tevera	: dışarda
gorre	: ağıl
kozîkê kergu	: kümes

Namê mal gau

Neyr (erkek)	Maykek (dişi)
bızame	bíze (keçi)
kel	karpeşi (keçi yavrusu, üç yıllık)
keleze	karîke (keçi yavrusu, iki yıllık)
tusk	tuske (keçi yavrusu, altı aydan sora)
bijêk	bijêke (keçi yavrusu, altı aya kadar)
ga	manga (inek)
olonçi	nalegaye (inek yavrusu, 4 yıllık)
boğe	nale (inek yavrusu, 3. yılda)
mozîk	mozîke (inek yavrusu 2. yılda)
guk	guke (dana)

Namê neyri, “-e”ê bêqewete u “-i”ê sistê kîlmi ser bıkuoyo, eve her herfe ki qedînê; hama namê maykeki eve “-e”o bêqewete, senik taê namê maykeki ki eve “-i”o sist u kîlm u “-a”o qewetın qedînê.

Vite, Bele, Kırre

Usvu ra Usxanê Cemali, Mursaê Usiv Ağay eve Temîrê Sîlemani ra waxt de sonê Merga Heseni ware. Merga Heseni Harçık ra dota. Hiremena pia sonê mali, hewa ze tene serde bena, hewr ki yeno ra, siliye vorena; siliye ge vorena ge vîndena, mali kenê top, adır kenê we, mali kenê hêli. Mal ke sono kuno duri, Usxanê Cemali ra vanê: “Mal hao şî, hêlê tuyo, so hêlê ho biya” u sono ano. De mal vîndeno, mal oncia sono kuno duri, nara ki Mursaê Usiv Ağay ra vanê: “Hêlê tuyo, so hêlê ho biya” u ki sono hêlê ho cêno ano. Tene ke maneno, mal oncia sono kuno duri, nafa ki Temîrê Sîlemani ra vanê: “Hêlê tuyo, so” Temîrê Sîlemani vano: “Ero çî şêri biyari, hire malê minê hiremena naê tha leê mîderê, Vite nawa, Bele nawa, Kırre nawa.”

(Piyê mı qesey kerd.)

Qesê newey

Usvu	: namê zu aşiro
waxt	: zaman
merge	: çayır
dot	: öte, ötede
hiremena	: üçü
hewa	: hava
ze tene	: biraz, azıcık
serd	: soğuk
hewr	: bulut
siliye	: yağmur
raamaene	: burda: bulutlanmak
Hewr yeno ra.	: hava bulutlanıyor
voraene	: yağmak
vinetene	: durmak
Siliye ge vorena, ge vindena.	: Yağmur bazen yağıyor, bazen duruyor.
topkerdene	: toplamak
adır	: ateş
wekerdene	: burda: yakmak
hêl	: uzaklaşan davarı getirme sırası
oncia	: yine
düri kotene	: uzaklaşmak
nara ki (naraye ki)	: bu defa da
naraye	: bu defa
mendene	: kalmak
nafa	: bu defa
tha	: burda

Namê mali

Neyr	Maykek
Kelo kol (ıştiriyê ho ke çine vi, vanê kol) Kelo ask (dı hetunê ri de ke savi bi, vanê kelo ask) Kelo khez (eke khez vi, vanê kelo khez) Kelo kırrkın (eke kırrkın vi, vanê kelo kırrkın) Kelo gulkın (gulikê ho ke bi, vanê kelo gulkın.)	Kole Aske Bıza kheze Bıza kırrkıne Gewrıse Surıge Hengure Nêrgıze Kemere Rame Vite Bele Kırre

Gaê mao belekın

Gaê de mao belekın bi, rengê ho taê cau de şia vi, taê cau de ki sıpê vi. Name ki, eke ğelet nêşiu, ezvan Çar vi; çike çarê ho şia vi, hama werte de sıpê bi. Çarê gau de ke sıpê bi, name Çar nanê pa, vanê Gao Çar. Yê taê gau dı rengê ho estê; rengê ho ya şia u sıpêo, ya ki sur u sıpêo. Ga ke nia dı rengê ho bi, cıra vanê gao belekın.

Ma zomonê Taxt de vime, Taxtê Uşênê Ana de, ma uza tek çê vime, zomonê ra tepia ameyme Keysu. U gaê mao belekın mısay vi Taxt, nêvînetêne, şiyêne Taxt. Soder şiyêne çerdêne, sonde amêne gorre. Taxt wertê birri vi, nêzon vergu çituri nêwerdo.

Raa Usvu Taxt ro şiyêne; i a rae ro amêne şiyêne Mamekiye. Rozê inu piyê mira vato: “Ma çond reê ke raa Taxti ro some, niadame ke gao de belekın hao uza peê i pagu de, binê i qertu de mêlebiao; se ke çimê ho gıneno ra ma, remeno sono wertê birri.” Piyê mı ki vato: “U gaê mao, mıso uza nino Keysu.”

Qesê newey

belekın	: farklı renkleri olan
reng	: renk
şia	: siyah
sıpê	: beyaz
ğelet	: yanlış
ezvan	: sanırım
name pa naene	: isim koymak
yê	: aitlik belirten sözcük
yê taê gau	: bazı öküzlere
nia	: böyle
zomonê	: bir zamanlar
mısaene	: alışmak
soder	: sabah
çerdene	: otlanmak
bırr	: orman
verg	: kurt
werdene	: yemek
page	: yıkılmış evin yeri
bın	: alt
qerte	: büyük yaşlı ağaç
mêlebiaene	: (hayvanlar için) yatmak
çımê ho era cı gınaene	: gözü ilişmek, görmek remaene
	: kaçmak

Namê gaun u mangu

Neyr (gay)	Maykek (mangey)
Çar (eke çarebes vi, vanê Çar)	Çare
Baz	Baze
Yin	Yine
Sem	Seme
Khen (eke balığı pa bi, vanê Khen)	Renge
Reng (dı rengê ho ke bi, vanê gao reng)	Çile
Çil (eke suraxın vi, vanê Çil)	Bore
Bor (eke bor vi, vanê Bor)	Bıske (şia viye, heni vanê)
Şêr (rengê ho suri sereo vi vanê)	
Milk	
Ğıld (eke ğıldkın vi, vanê Ğıld)	
Kerim	

Namu de zukekêni u jêdêni u halê namu

1. Namê neyri (eril isimler)

Zukek (tekil)	jêde (çoğul)
Nominativ	Nominativ (-i/-y)
kel : teke	keli : tekeler
keleze : teke	kelezey : tekeler
ga : öküz	gay : öküzler
tusk : oğlak	tuşki : oğlaklar
olonçi : boğa	olonçi : boğalar
çay : çay	çay : çaylar
Oblikus (-i/-y)	Oblikus (-un)
keli : tekeyi	kelun : tekeleri
keleji : tekeyi	kelezun : tekeleri
gay : öküzü	gaun : öküzleri
tuşki : oğlağı	tuskun : oğlakları
olonçi : boğayı	olonçun : boğaları
çay : çayı	çaun : çayları

1. Namê zukekê ke eve “-i”, ya ki “-y” qedinê, formê jêdêni nominativ de reyna “-i” ya ki “-y” nêcênê.
2. Sufiksê oblikusê zukeki ve nominativê jêdêni ra zuyê; hama name ke eve “-e” qedino, na “-e” oblikuso zukek de gegane gıneno warro.
3. Sufiksê namunê zukeku “-e” ve sufiksunê nominativê jêdêni “-i/-y” ra pia oblikusê jêdêni de gınenê warro.

2. Namê maykeki (dişil isimler)

Zukek (tekil)	jêde (çoğul)
Nominativ	Nominativ (-i/-y)
bıze : keçi	biji : keçiler
bijêke : dşi oğlak	bijêki : oğlaklar
tuske : dişi oğlak	tuşki : oğlakalar
guke : dana	guki : danalar
manga : inek	mangey : inekeler
tiji : güneş	tiji : güneşler
soe : elme	soy : elmeler
	Oblikus (-un)
	bızun : keçileri
	bijêkun : oğlakları
	tuskun : oğlakları
	gukun : danaları
	mangun : inekleri
	tizun : güneşleri
	soun : elmeleri

1. Formê oblikusê zukeki u nominativê zukeki zuyo.
2. Sufiksê jêdêni ke ame namey ser, sufiksê maykekêni gıneno warro; hama name ke eve "-a" qedino, na "-a" formê jêdêni de beno "-ey". Sufiksê oblikusê jêdêni ke amey namu ser, sufiksê jêdêni eve "-ey" ra pia gınenê warro.

Qesê newey

bese	: hayvanların alnındaki beyaz benek
çarebes	: alnı beyaz
bor	: koyu sarı, kumral
suraxın	: kırmızıya çalan

Pilvank ra Xıdırê Hesenê Dewreşi qesey kerd:

Bonê maê dewe

Çê ma çımo jü oda meymanuna, zu bonê çêiyo, cao jü ki çılaro. Verde çardaxe esta. Cao ke çê tederö bonê çêiyo. Çılar de qatıg name ro, qavunê uwe name ro, legana noni tede name ro, tede sit amê keme, do tede name ro, çiyê werdene tede name ro, tede non pozeme.

Memisxane çine vi, şiyêne deru de, peê daru de vejiyêne tever. Ez ke biune muxtar, mı tevera meymanu rê memisxane virast. Teneke ki mı kerdêne pırrê uwe, eve khantola lewe de nêne ro.

Hurendia rovari

Hurendia rovari ciara. Tede rovar kenê; kincü şünê, uwe kenê horo.

Axura ma

Mereka ma ve axure ra 5 metroy bonê mara düriê. Mı axure birna ra, heto jü gau keme cı, heto jü ki mali. Mali ke za, bıjêku rê koz vırazeme.

Qesê newey

çıme	: göz, bölüm
jü	: bir, biri
oda	: oda
meyman	: misafir
bon	: ev
çê	: ev, aile, ev içindeki eşyalar
çılar	: kiler
verde	: önde
çardaxe	: çardak
qav	: kap
legane	: legen
uwe	: su
sıt	: süt
amê	: süt mayası
non	: ekmek
potene	: pişirmek
ca	: yer

çi	: eşya, yiyecek
werdene	: yemek
çiyê werdene	: yiyecek şeyler
tever vejijaene	: burda: tuvalete gitmek
memisxane	: tuvalet
khantol	: kutu
lewe de	: yanında
rovar	: çamaşır yıkama ve banyo yapma
ronaene	: indirmek
kınce	: elbise, çamaşır
şütene	: yıkamak
uwe horo kerdene	: yıkanmak
axure	: ahır
mereke	: samanlık
düri	: uzak
rabırnaene	: ayırmak
het	: taraf
mal	: davar
ga	: öküz
zaene	: küçük ve büyük baş hayvanlar için: doğurmak
koz	: koyun ve keçi yavruları için ayrılan yer
virastene	: yapmak, inşa etmek
dolav	: dolap
dolavê dêşi	: köy evlerinde duvarın içine yapılan dolap
serdın	: soğuk

Ezafê namu (isim tamlaması)

legane, non	: legana noni	koz, bijêki	: kozê bijêku
hurendi, rovar	: hurendia rovari	pey, dari	: peê daru
bon, çê	: bonê çêi	boni, dewe	: bonê dewe
çi, werdene	: çiyê werdene	boni, ma, dewe	: bonê maê dewe
oda, meymani	: oda meymanu	qavi, uwe	: qavê uwe

Dı filê “estene” estê, ni gune têwertera nêvê. Zu intransitivo, zu ki tranzitivo:

estene (var olmak), intransitiv
estene (atmak), tranzitiv

estene (var olmak), intransitîv

Waxtê nıkay		Waxtê veri	
ez estune	(ben varım)	ez biune	(ben vardım)
tı esta	(sen varsın)	tı biya	(sen vardın)
u esto	(o vardır)	u bi	(o vardı)
a esta	(o vardır)	a biye	(o vardı)
ma estime	(biz varız)	ma bime	(biz vardık)
sıma estê	(siz varsınız)	sıma bi	(siz vardınız)
i estê	(onlar vardır)	i bi	(onlar vardı)
Waxto hira u waxtê vera ma:		(taê vanê: ez est vine, tı est viya...)	
ez meste ki estune (ben yarın da varım)			
ez meste ki ben(ben yarın da olacağım)			
ez her waxt ki estune			
ez her waxt ki ben			

çin + kopula (estene fiilinin karşıtı, olmamak)

Waxtê nıkay		Waxtê veri	
ez çinune	(ben yokum)	ez çine viune	(ben yoktum)
tı çina	(sen yoksun)	tı çine viya	(sen yoktun)
u çino	(o yoktur)	u çine vi	(o yoktu)
a çina	(o yoktur)	a çine viye	(o yoktu)
ma çinime	(biz yokuz)	ma çine vime	(biz yoktuk)
sıma çinê	(siz yoksunuz)	sıma çine vi	(siz yoktunuz)
i çinê	(onlar yoktur)	i çine vi	(onlar yoktu)

estene (atmak), tranzitiv	
Waxtê nıkay	Waxtê veri
ez erzen (-une)	mı est
tı erzena	to est
u erzeno	ey est
a erzena	aye est
ma erzenime	ma est
sıma erzenê	sıma est
i erzenê	ine est

Fiilê tranzitivi obyekt cênê; obyekt ke maykek vi, fiil waxtê veri de sufiksê maykekêni cêno:

Mı kırşı est.

Mı kemere este.

Kemere maykeka, fiili ki sufiksê maykekêni gureto.

Derse 7: Mektev

Mektevo vîrê

Ez şiyêne Mektevê Sağşêgi, mektevo vîrêno, son sınıfa vîrêne. Çente marê kuras ra destêne. Jê torvi destêne, qulp kerdêne cı; ma kıtavê ho, defterê ho, qelemê ho kerdêne cı, estêne hermê ho, şiyêne amêne. Keysu ve Sağşêg ra naym doymê viliyo.

Ma gilê qelema ho eve kardi vetêne, eve kardi rınd nêvejîyêne. Rozê maylımi mara va: “Babalarınıza söyleyin size kalem açacağı alsın.” Heya ma çıqaşi ke Tırki bese nêkeme qesey bıkerime ki, some ser maylım se vano.” Ma ke ameyme çê, mı dêka hora va: “Maylımi mara va: ‘kalem açacağı’ bijêrê.” Zonê made “kalem açacağı” rê se vanê, nêzonon, cokaro mı heni va. Mı ke heni va, dêka mı ser nêşîye ez çiki rê van, çike Tırki nêzonena. Vakê: “Nêro u sene thoao, tı çiki rê vana, ero çı bijêrê?” Mı ke oncia “kalem açacağı va”, vake: “Ero pê çı kar kena, pê se kena?” Mı ke va: “Pê gilê qeleme vezon”, vake: “Weê, nu makina qeleme rê vano.” Ez hona mısune ke “kalem açacağı” rê makina qeleme vanê.

Rozê maylımi derse da ma ke, ma çêde bınvîsnime. Çê de masa çina, hama dêşî qolindiê, zerrê pençeri jê masa duz u hirao; mı defterê ho zerrê pençeri de na ro, payra dersa ho nıvîsnen. Werte de mı çiyê gelet nıvîsna, mı bêçika ho kerde tira, tam pak nêbi, bi ra şia. Ez hayro cı niyo, yoxro ke khalikê mı ki mîde niadano. Mı niada ke khalikê mı vake: “Ero bêçike tira meke, beno ra şia, u lastık bize tira ke.” Lastık ki, Tırki de “silgi” vanê, eyrê vano. Ez hona mısune ke, eke “silgi” rê ki lastık vanê. Mı uza no ro, ey tira nêkion, bêçike kion tira.

Ma mektev de mısayme ke, eke dina hem gulêra, hem ki dormê hode çerexina. Derê Hagi ra zu olvoji çê de qesey kerdo ke, dina dormê hode çerexina, pi vato: “Ero dina ke dormê hode çerexina, ma na Derê Hagi ça ha Koo Sur nêsono, ça ha Tulık nêsona, her waxt na zu caê hodero nia?” u olvoz ame derse de nia qesey kerd, vake piyê mı nia vato; maylımi ki vake: “Teyna ke Derê Hagi bıçerexiyêne, u waxt şiyêne Koo Sur, şiyêne Tulık; hama Derê Hagi teyna nêçerexino, dina çerexina, Derê Hagi ki pa çerexino, cokaro Derê Hagi ha Koo Sur nêsono, ha Tulık nêsono.” Dıma maylımi u olvoz urzna ra taxte, vake: “Niade, vajime ke tı dinawa; ala bıçerexiye, niade tı ke çerexiya, kincê to ki tode çerexinê; Derê Hagi ki nia eve dinawa pia çerexino; hama dina gırısa, cokaro ma hayro cı nime, po nêgneme.”

Qesê newey

virê	: ilk
Mektevo virê	: ilkokul
çente	: çanta
kuras	: patiska bezi
jê	: gibi
torve	: torba
jê torvi	: torba gibi
destene	: dikmek, giysi dikmek
qulp	: kulp
cı	: kendisine, ona, onlara
kıtav	: kitap
defter	: defter
qeleme	: kalem
herme	: omuz
ho	: kendi
hermê ho estene	: omzuna atmak, takmak
naym	: bir dağın veya tepenin ön yüzü
doym	: bir dağın veya tepenin arka yüzü
vile	: geçit yeri, iki tepenin birleştiği alçak bölüm
gıl	: uç
kardi	: bıçak
vetene	: çıkarmak
eve	: ile
rınd	: iyi
rozê	: bir gün, günün birinde
maylım	: öğretmen
bese kerdene	: yapabilmek
Ez bese kion (kon, ken):	Ben yapabilirim
ser şiaene	: deyim: anlamak
Ma some ser.	: Biz anlıyoruz.
pê	: ile
kar	: iş
makina qeleme	: kalem açacağı, kalemtırış
mısaene	: öğrenmek
nıvısnaene	: yazmak
dês	: duvar
qolınd	: kalın

pençere	: pencere
masa	: masa
duz	: düz
hira	: geniş
payra	: ayakta
werte	: orta
çiyê	: bir şey, herhangi bir şey
ğelet	: yanlış
bêçike	: parmak
tıra kerdene	: burda: bir şeye sürmek
pak	: temiz
era şia biaene	: karalanmak
hayro cı biaene	: farkında olmak
Ma hayro cı nime.	: Biz farkında değiliz.
yoxro ke	: meğer ki
lastik	: silgi, lastik silgi
po gınaene	: farkına varmak
Ma po nêgineme.	: Biz farkına varamıyoruz.

Sond

Ma eve çêwa Khurrospê derime, ez uza ra yen Mamekiye mektev. Maylımi ma dayme sond ro, vake: “Sond borê ke ma qeyta caê zonê ho qesey nêkeme, hora teyna Tırki qesey keme.”

Her keşi sond werd, mı sond nêwerd, mı vake: “Ez sond nêwen, çike ez ke sond borine, u zaman ez gereke qesey mekerine, çike ne moa mı Tırki zonena, ne piyê mı Tırki zoneno, ne apê mı Tırki zonenê, cokaro u zaman ez gereke keşi de qesey mekerine. Mı ke keşi de qesey nêkerd ki, mira vanê: ‘Nu ça qesey nêkeno, nu bomo çiko?’”

Mı sond nêwerd. Mı ke sond nêwerd, ey defter vet notê mı vurnay. Notê mı rındi vi, gureti kerdı zaifi. Hama rozê mufetis ame, ez biune gerreçi, mı va: “Hal mezal nia, nia; Tırkiyê mı rındo, hama mı sond nêwerd, çike çê mara kes Tırki nêzoneno ke ez tey Tırki qesey bikerine, na halvozune mı çıqaşi ke sond werdo ki oncia çê hode zonê ho qesey kenê, çike kesê dinu ki Tırki nêzoneno.” U ze tene rınd vi; mı ke heni va, ey hayda ra maylımi ser, notê mı oncia vurnay kerdı rınd.

Qeseykerdoğ: Hesênê çê Ap Heseni, Keysu ra

Qesê newey

Khurrospê	: bir köy adı
sond	: yemin
sond ro daene	: yemin ettirmek
sond werdene	: yemin etmek
Sond borê!	: Yemin edin!
qeyta	: hiç
qeyta caê	: hiçbir yerde
teyna	: yalnız
çike	: çünkü
...ne...ne...	: ...ne...ne...
ça	: neden
bom	: deli
vurnaene	: değiştirmek
gerre	: şikayet
gerreçi	: şikayetçi
gerreçi biaene	: şikayetçi olmak
rınd	: iyi
zaif	: zayıf
hama	: ama
kes	: kimse
tey	: burda: onlarla, kendisiyle
ze tene	: biraz
hayda ra ser daene	: birine bir şey yapmasını söylemek,
veya yaptırmak	

Qesegiredoği

Taê qesegiredoği eve misalu:

u

Zerrê pençeri jê masa duz **u** hirao.

hama

Tırkiyê mı rındo, **hama** mı sond nêwerd...

çike

Î çê hode zonê ho qesey kenê, **çike** kesê dinu ki Tırki nêzoneno.

cokaro

Kesê ma Tırki nêzoneno, **cokaro** u zaman ez gereke keşi de qesey mekerine.

yoxro ke

Ez hayro cı niyo, **yoxro ke** khalikê mı ki mide niadano.

ne... ne... ne...

Ne moa mı Tırki zonena, **ne** piyê mı Tırki zoneno, **ne** apê mı Tırki zonenê...

... hem ... hem ki ...

Dina **hem** gulêra, **hem ki** dormê hode çerexina.

Derse 8: Hostaêni

Hostaênia mı

Ez hire serri Estemol de mendune, hire serri mı Estemol de hemalêni kerde; 52, 53, 54 de. Nika hostaêni amê ra mı viri. Dewa made qelfê hostaêni kenê, peroz šiune lewe; çor phonec hostaê, hostaê alimiê. Şiune lewe, hostabaşı ra mı va: “Des u diine dan to, horê yen dı roji na kemera zerri nan ro, ez ki hostaêni bımışi.” – “Wıy bira,” vake “kelê des u diine vo, tı ke bımisê marê none kena hasrete.”

Horê peê gosê ho kınıt amune çê. Biraê mı mıra pilo, Uşê. Ulay a naza na mêrik dês nano ro, tey ma niadêne, ma ki horê nêne ro. Nu mordemek na sandıqa gojêre vırazeno, a ez ki vırazon; na mordemek na çêver vırazeno, ez ki vırazon.

Mezela Xanime, dêka Suru bena, a na tip ra vıraşti vi; ma şime tey niada, hot parçey viye. Ma şiyêne tey niadêne, na ney nawa na vırasta, ma ez ki vırazon. Na mêriki na vosn nia vırasto, ez ki vırazon. U çêsıt ma hostaêni kerde. Mısayme, mezelê vırêni Vankug de ma vıraşti.

Heyatê hode mı çı hostaêni nêkerda, qas ve khoçike ke, na khoçikê darêni, mı vıraşti; qas ve thomır ke mı vırast; qas ve kundêz ke mı vırast; mı qas ve na sandıqa gojêre, sandıqa gojêre mı ardêne, pesewe çê hode, hazetê mı haê hazarê, mı vırastêne, cile kerdêne, mı dênê. Sandıqê gojêri u çağ keşi de çine vi. A nika bine kokım endi.

Mamekiye, 23.08.2008

Qeseykerdoğ: Çuxure ra Mursaê Hesenê Menuse

Qesê newey

Estemol	: İstanbul
mendene	: kalmak
virî amaene	: aklına gelmek, hatırlamak
hostaêni	: ustalık
hemalêni	: hamallık
dewe	: köy
qelfe	: grup
peroz	: öğle
lewe	: yanı
hosta	: usta
alim	: alim
hostabaşı	: baş usta, ustaların başı
vatene	: demek, söylemek
des u dî	: on iki, burda: 12 İmamlar adına ikrar
daene	: vermek
roze (m)	: gün
roji	: günler
kemere	: taş
zerre	: iç
kemera zerri	: iç duvar taşı
ronaene	: indirmek
misaene	: öğrenmek
none	: ekmek
pey	: arka
gos	: kulak
kînitene	: kaşımak
bıra	: erkek kardeş
pil	: büyük
naza	: burda
mêrîk	: adam
mordemek	: adam
niadaene	: bakmak
tey niadaene	: kendisine (burda: adama) bakmak
vîrastene	: yapmak
nia	: böyle
vosn	: koç
mezele	: mezar

vırê	: öncki, eski
mezêlê vırêni	: eski mezarlar
Suru	: bir aşiret adı
Vankug	: bir köy adı
qas ve...	: ...varıncaya kadar
khoçıke	: kaşık
darê	: ağaçtan
khoçıkê darêni	: tahta kaşıklar
kundêz	: kepçe
thomır	: saz
gojêre	: ceviz ağacı
ardene	: getirmek
pesewe	: gece
hazeti	: aletler
haza	: orda
cile	: cila
kerdene	: yapmak
kokım	: yaşlı
nıka	: şimdi
biaene	: olmak
bine kokım	: yaşlandım (yaşlı oldum)
endi	: artık

Kar ra gore namey:

hosta	: usta
hostaê dêşi	: duvar ustası
hostaê vosnu	: mezar koçlarını yapan usta
muxtar	: muhtar
maylım	: öğretmen
evkat	: avukat
doxtor	: doktor
televe	: talebe
mendis	: mühendis
mamur	: memur
sofer	: şoför

Fiili

Koka waxtê veri ra gore fiili:

“Koka waxtê veri ve koka konyunktivi ra zerrê mastari derê”

Sufiksê mastari **-ene** ke darde we, pey de koka waxtê veri manena.

Koka waxtê veri ya eve “-a”, ya eve “-d”, ya ki eve “-t” qedina.

Mastar (namê fiili)	Koka waxtê veri (geçmiş zaman kökü)
mısaene	mısa-
mendene	mend-
vırastene	vırast-

mısaene

Waxtê veri (formê vinitene)

Zamiri	Koka fiili + sufikşi (fiil kökü + ekler)	Saxışi ra gore ontına fiili (şahısa göre fiil çekimi)
ez	mısa- + une = mısune	Ez mısune. (Ben öğrendim.) Tı mısa. (Sen öğrendin.) U mısa. (O öğrendi.) A mısê. (O öğrendi.) Ma mısayme. (Biz a öğrendik.) Sıma mısay. (siz öğrendiniz.) Î mısay. (Onlar öğrendiler.)
tı	mısa- + a = mısa	
u	mısa- + - = mısa	
a	mısa- + e = mısê	
ma	mısa- + ime = mısayme	
sıma	mısa- + i = mısay	
î	mısa- + i = mısay	

mendene

Waxtê veri (formê vinitene)

Zamiri	Koka fiili (fiil kökü)	Sufikşi (gelen ekler)	Saxîşi ra gore ontene fiili (şahısa göre fiil çekimi)
ez	mend-	une	Ez mendune. (Ben kaldım.) Tı menda. (Sen kaldım) U mend. (O kaldı.) A mende. (O kaldı) Ma mendime. (Biz kaldık.) Sıma Mendi. (Siz kaldınız.) Î mendi. (Onlar kaldılar.)
tı	mend-	a	
u	mend-	-	
a	mend-	e	
ma	mend-	ime	
sıma	mend-	i	
î	mend-	i	

mendene

Waxtê veri (formê hesnaene): duyulan geçmiş zaman, görülen geçmiş zaman yerine de kullanılabilir.

Zamiri	Koka fiili (fiil kökü)	Kopula (ek fiil)	Şıaxîşi ra gore ontene fiili (şahısa göre fiil çekimi)
ez	mend-	une	Ez mendune. (Ben kalmışım.) Tı menda. (Sen kalmışsın) U mendo. (O kalmış.) A menda. (O kalmış) Ma mendime. (Biz kalmışız.) Sıma Mendê. (Siz kalmışsınız.) Î mendê. (Onlar kalmışlar.)
tı	mend-	a	
u	mend-	o	
a	mend-	a	
ma	mend-	ime	
sıma	mend-	ê	
î	mend-	ê	

vırastene

Waxtê veri (formê vinitene)

Mı kırşı vırast. (Ben kürsü yaptım.)
To kırşı vıraşti. (Sen kürsüler yaptım.)
Ey kundêz vırast. (O kepçe yaptı.)
Aye kundêji vıraşti. (O kepçeler yaptı.)

Ma khoçike vıraсте. (Biz kaşık yaptık.)
Sıma khoçiki vıraşti. (Siz kaşıklar yaptınız.)
İnu kırşı vıraşti. (Onlar kürsüler yaptılar.)

Ho vira mekerime: “-n” nisanê tranzitivênio, “-i” nisanê pasivênio:

Tranzitiv	Pasiv
cemednaene xapitene/xapnaene vırastene	cemedniaene xapniaene vırajiaene

Fiili ke analiz kerdi, gune jêde koka konyunktivi de niadiyo; çike vuriais jêde na koke de beno.

	Herfa koka konyunktivi	Vuriaene	Misali : Koka konyunktivi Koka waxtê nıkay Koka waxtê veri
1.	-r	Koka waxtê nıkay de -r gınenno warro.	bı-ker- k-en- ker-d-
2.	-r	Koka waxtê nıkay de -r warro nêgınenno.	bı-mır- mır-en- mer-d-
3.	-c/-j/-z	Koka waxtê nıkay de -c/-j/-z gınenno warro.	vaz- va-n- va-t-
4.	-c/-j/-z	Koka waxtê nıkay de -c/-j/-z warro nêgınenno.	poz- poz-en- po-t-

Fiilê bêqeydey

Mastar	Koka waxtê veri	K. konyunktivi	K. waxtê nıkay
şıaene/şiyene	şi-	şêr-	so-n-
amaene	am-	bi-er-	ye-n-
vatene	va(t)-	vaz-	va-n-
biaene/biyene	bi-	bı-v-	b-en-
diaene/diyene vinitene	dı- /vinit-	bı-vin-	vin-en-
guretene	guret-	bı-cêr-	cê-n-

Taê fiilê ke dı mastarê ho estê

Mastar	Koka waxtê veri	K. konyunktivi	K. waxtê nıkay
ruçkıtene / ruçıknaene	ruçkıt- ruçıkna-	bı-ruçkn-	ruçıkkn-en-
pelexıtene / pelexnaene	pelexıt- pelexna-	bı-pelexn-	pelexn-en-
hengıtene / hengnaene	hengıt- hengna-	bı-hengn-	hengn-en-

Qesê newey

- merdene : ölmek
potene : pişirmek
ruçkıtene : koparmak, daldan koparmak
pelexıtene : yerde basıp ezmek
hengıtene : bastırmak, sıkıştırmak

Waxti

huyaene (gülmek)

1. Waxtê nıkay

ez huin-(**une**)

tı huin-**a**

u huin-**o**

a huin-**a**

ma huin-**ime**

sıma huin-**ê**

i huin-**ê**

(huin: werte u peyniya qeşı de “y” ke eve qewete waniya, beno “i”)

2. Waxtê veri

(formê vinitene)

ez hui-**une**

tı hui-y-**a**

u hui-y-**a**

a hui-y-**e**

ma huya-**yme**

sıma huya-y

i huya-y

(formê hesnaene)

ez hui-**une**

tı hui-y-**a**

u hui-y-**o**

a hui-y-**a**

ma huya-**yme**

sıma hui-y-**ê**

i hui-y-**ê**

(vokal ra tepia “i” beno “y”)

3. Waxtê verio avê

(formê vinitene)

ez huya-y vi-(**u**)**ne**

tı huya-y vi-y-**a**

u huya-y vi

a huya-y vi-y-**e**

ma huya-y vi-(**i**)**me**

sıma huya-y vi-(**i**)

i huya-y vi-(**i**)

(formê hesnaene)

ez huya-y vi-(**u**)**ne**

tı huya-y vi-y-**a**

u huya-y vi-y-**o**

a huya-y vi-y-**a**

ma huya-y vi-(**i**)**me**

sıma huya-y vi-y-**ê**

i huya-y vi-y-**ê**

(Dı “i” ke têdima amey, “i”o zu gineno warro.)

4. Waxtê verio nêqediae

ez hui-y-êne

tî hui-y-êne

u hui-y-êne

a hui-y-êne

ma hui-y-êne

sîma hui-y-êne

i hui-y-êne

Fiilê “biaene” u “viaene”:

(taê feku de “viaene” çina, hurendia “viaene” de ki oncia “biaene” esta)

Waxtê nkay	
biaene 1 (olmak, doğmak)	viaene (olmak, kopula)
Ez ben (-une)	Ez-une (ben-im)
Tî bena	Tî-y-a (sen-sin)
U beno	U-o (o-dur)
A bena	A-w-a (o-dur)

Lazê to ke beno, name Serdar vo.
(Oğlun olursa ismi Serdar olsun.)

Ez ke hurendia tode vine, name Serdar nan pîra.
(Senin yerinde olsam, adını Serdar koyarım.)

biaene: olmak, doğmak
lazê to ke beno: oğlun olursa

viaene: olmak
name Serdar vo: adı Serdar olsun
vo: burda temel fiildir.

Biaena to yena ra mı viri.
(Ben senin doğumunu hatırlıyorum.)

biaene: doğmak, doğum

Waxtê veri	
biaene 1 (olmak, doğmak)	viaene (olmak, ek fiil)
Ez biune (ben dođdum) T1 biya (sen dođdun)	Ez viune (ben idim) T1 viya (sen idin)
Yê dey laz bi (onun oğlu dođdu/oldu)	Yê dey laz vi (onun ki erkek çocuktu)
Lazê dey Xarpêt de bi. (Onun oğlu Xarpêt'te dođdu.)	Lazê dey Xarpêt de vi. (Onun oğlu Xarpêt'te idi.)

biaene 2 (olmak, bir şey olmak)	
Waxtê nıkay	Waxtê veri
Ez ben maylım.	Ez biyo maylım.
T1 bena doxtor (tortor).	T1 biya doxtor.
O beno mamur.	U biyo mamur.
A bena mamure.	A biya mamure.

biaene 2 (olmak, bir şey olmak)

Sofer biaene reta, hama pilot biaene çetına.

(Şoför olmak rahat, fakat pilot olmak zordur.)

Derse 9: Dewe de zımıstu

Roza mawa zımıstoni

Sonde 7ine de kume ra, soder 6ine de urzeme ra; sova keme cı, çay name ser, some axure fime ta, çi dame mali gau, yeme ara ho keme; uza ra tepia resenê ho cême, some derzê velg ame, mali verdame ara ser; malê ho cême some bırr, çırayneme; sate çore de phonce de ame, ame danga de sami dame cı, beme keme zerre; nafa ma some, sonde samia ho keme hazır weme; waxtê sata ma ke ame, kume ra, dikê soderi ke veng da, urzeme ra.

Mamekiye, 04.01.2011

Qeseykerdoğ: Marçig ra Ap İvraim, 81

Fiilu doz kerime, era mastar çarnime:

rakotene	: yatmak
raustene	: kalkmak
sernaene	: üste koymak
tafistene	: süpürmek
amaene	: gelmek
guretene	: almak
çıraynaene	: otlatmak
werdene	: yemek
era serverdaene	: bırakmak

Fiilê ke parçê veri birino ra:

rakotene	: Kume ra.
raustene	: Urzeme ra.
sernaene	: Name ser.
tafistene	: Fime ta.

Qesê newey

zımıstu	: kış
sonde	: akşam, akşamleyin
soder	: sabah, sabahleyin
sova	: soba

ser naene	: üste koymak
ara	: kahvaltı
uza ra tepia	: ondan sonra
rese	: örk, urgan, halat
velg	: yaprak
ser	: üst
danga	: kışın hayvanlara yaprak verilen yer
nafa	: bu defa
sami	: akşam yemeği
veng daene	: çağırmaq, ötmek

Halê ergativi

(subyektê waxtê nıkay, waxtê veri de vurino, kuno halê oblikuşi)

Fiilê tranzitivi	
Waxtê nıkay	Waxtê veri
İvraim mali verdano ra. Mursa mali beno bırr. Ez sova ken cı.	İvraimi mal verda ra. Mursay mal berd bırr. Mı sova kerde cı.

Zımıstu

Ma rese estêne hermê ho ser, şiyêne binê dare. Ma velg estêne warr, derze nêne pıro, nistêne verra, ma nistêne ro çığır, amêne çığırı ser, lıngı de ma bin ra remêne, ma gınêne warro binê derji de. Ma hata amêne çê ke, ma bela ho diya. Ma, dıma ki mal kerdêne tever, guretêne şiyêne, berdêne cırê koçê birmêne, ma sonde tepia yeê kerdêne ardêne çê. Sami de velg dêne cı, berdêne kerdêne axure.

Mamekiye, 17.01.2011

Qeseykerdoğ: Sakermu ra Ap Rıza 75, lazê Weliyê Qemeri

Qesê newey

herme	: omuz
dare	: ağaç
derze	: insan sırtı ile taşınan yaprak, ot, ekin türü yük

Hekiata de Ap Silemani

Zımıstono, vora, i serru vore zof vorêne. Ap Ali vatêne, yê dey lekanê ho bi, vatêne: “Mali mı dime biyarê”, mı berd reê dı reê. Na Mıstefaê lazê Uşênê Ap Momıdıo, ezune, ma mali beme dar bıneme. Reê dı reê ma berd, mara herediya, vake: “Thao mali anê, hondê dar kam bıneno.” Herediya, ma veng nêkerd tabi, kokımo, cıra se vajıme.

Amune çê, mı va: “Bao!” – Va: “Ha!” – Mı va: “Mali werte mekerê, Ap Ali birra mara heredino.” Ame serê boni, bonê ine nia heto serê derê, “Ali Ali!” ey niada, “Ala bie thıka!” ame, “Ma” vake “to ke çığır berd, tı dar mebirne, horê kolıyê bıbirne, kosê çığırı de vınde” vake, “tı ravêre bie. Ni bırnênê” vake, mı rê vake “Sılo, Memo” vake, “Alo, Uso” vake, “i bırnênê.”

Ma berdêne, nia cırê tene koli dêne pıro, guretêne amêne. Bonê ho gırşı vi, vore ke vorêne piyê mı vatêne: “Nêro ma aye erzeme. Oli kena a vora dine warr kerê.” Ma şiyêne kerdêne warr. Çığırê zımıstonio, tene koli ma nia guretêne ardêne, bare kerdêne, “Ero” vatêne “horê tene hêzu erzeme cı, bonê ma bonê hardiê, i uza bonê dey gırşıê, guneka, berê cırê.” A ma ve u tore, zomonê devam kerd, endi ze biyo hewra, nêjdiyê Martio endi, bi vi hewra, ma mal berd dar bıneme, “Ero” vake “ma na yemê dewe kerdo geves, velg koti bıbirnime?” Xeyle rawa, niadan caê çığı ki esto, niadan, se keri? Mı va: “Apo!” – Vake: “Ha!” – Mı va: “Tı lekanunê ho dana mı?” – Vake: “Ro ma bese kena?” – Mı va: “Heya apo.” Lekani day mı, mı kerdi pay şıune, axır şıune vejiune ro ser, yemê Qapi ro a tene şıu nêşıu ke, qafıka kemeru osena, doym verozo, a cêruna ra amune, navero ma vınenı, mı va: “Apo!” – Va: “Ha!” – “Apo” mı va, “mali beme doymi.” – “Rast vana?” – Mı va: “Haq vo.” A ma mal berd, verojiê, a vatêne: “Ro mal ho tene ca kero, koçêno, zımıstono, gınenı mali”, vatêne “ro mal bıjêki erzeno, ho ca kero, raçarnê.” A ma berdêne, ke tene werdêne, çarnêne ra, çığırê hora amêne. A ma ve u çêsıt kerd usari.

A ze ke kami vatêne, nıka kam ano ra ho viri i rozu, kes ra ho viri nêano. Nıka mılet hal waxtê ho bi rınd, rındiê, dılalıyê, nıka peri ser kay kenê, ez nıka niadan ke dina henı vuriya. Nıka van, tornê mı inam nêkenê, van na zaman de ez warvay şıune mali, inam nêkenê. Vanê çıturi tı nêmerda. Yaw se b’keme çine vi, çarıxi çine vi pay keme ha.

Mamekiye, 22.06.2011

Qeseykerdoğ: Sakermu ra Ap Silemanê Ejjı

Qesê newey

vore	: kar
zof	: çok
voraene	: yağmak
lekani	: ağaçtan ve ipten yapılmış kar ayakkabıları
tha	: burası, buraya
thao (tha ro)	: buraya, buraya doğru
reê	: bir defa
herediaene	: kızmak, darılmak
hondê	: bu kadar
dar	: ağaç
birnaene	: kesmek
kokım	: yaşlı, ihtiyar
ha	: burda: efendim
werte	: orta, ortaya
nia	: böyle
het	: taraf, yön
heto serê	: yukarı taraf
de	: de, da
thika (tha)	: burası, buraya
çığır	: çığır
koli	: odun
kose	: köşê
pıro daene	: vurmak, burda: kesmek
tene	: biraz
guretene	: almak
gırs	: büyük
estene	: atmak
Oli	: tanrı, Allah
warr kerdene	: aşağıya dökmek
hêji	: ince ve kuru ağaç dalları
hard	: yer
bonê hardi	: üst arka kısmı yer seviyesindeki köy evleri
guneke	: yazık
endi (indi)	: artık
ze	: biraz
hewra	: bulutlu
yem	: taraf, yüz
raye	: yol

geves	: kötü
keyle	: epey, hayli
ca	: yer
ki	: de, da
bese kerdene	: yapabilmek
pay kerdene	: giymek
axır	: nihayet, sonunda
ero ser vejiaene	: üste çıkmak
Qap	: bir yer ismi
qafike	: kafa, burda: üst
kemer	: kaya, kayalık
osaene	: görünmek
doym	: herhangi bir yerin arka bölgesi, arka yüzü
veroz	: güneş alan yer
koçê	: tomurcuk
cı gınaene	: dokunmak
raçarnaene	: çevirmek
çêsit (tore)	: şekil
eve u çêsit (eve u tore):	o şekilde
usar	: ilkbahar
era ho viri ardene	: hatırlamak
roze	: gün
kes	: kimse
rınd	: iyi
dılali	: iyi, güzel, sevgili
peri ser kaykerdene	: deyim: zengin olmak
vuriaene	: değişmek
inam kerdene	: inanmak
warvay	: yalın ayak
merdene	: ölmek

Zerfi (zarflar)

Zerfi fiilu ra avê yenê; çiyoy ke, ya ki karo ke fiili mısnenê ra ma, çiturio, çıqa beno, çı waxt beno, key beno inu beli kenê. Ma şikime ke vajime: “Zerfi sıfatê fiilunê; çıke sıfati, namey senenê, çituriê inu beli kenê; zerfi ki biyêna fiilu, ya ki karê fiilu senêno, çiturio ey beli kenê.

Ma na yemê dewe kerdo geves.

“geves” zerfa.

Mordemo geves nêgurino.

“geves” sıfato.

Taê zerfê ke parço corê de vêrenê ra, cêr eve nıvıso şia u qolınd
nıvısnıyê:

vore **zof** vorêne

mı berd **reê dı reê**

bonê ine **nia heto serê** derê

nia guretêne

ze biyo hewra

tene werdêne

çituri tı nêmerda?

Derse 10: Dewe de usar

Vas

Temirê Ap Ali vake: “Ez şiuene mali,” Vanasure dero, peê bonunê made, sereniya deri, u heto serê, verê i çengelu dero, vake “dizonê mı dezeno, hard osmê mı qewıl nêkeno, teynia ki mali de viü, usario”, vake “phepugi murê vengi da”, vano “bon kemere ro, bon vas ro, bon velg ro, bon koti ro” vano “kon fekê ho cüin, cüin ke vındo” vano. “Nê”, vano “nêvındeno. Ververê malio şiuene” vano, “mal ki” vano “jırçe ra sono, ververê malio şiuene, a nia rubeleko, rubeleka şiuene, vas mı di” vano, “destê ho da ra, mı vas guret, vaso, vas guret, mı cüya” vano, “ververê malio xeyle biüne berz” vano, “mı niada ke lao ke danê kardi ro, thık” vano, “çıturi ke manê ke çiyê birnena” vano, “thık vınet, dizonê mı bi wes şı. Bi wes, u vas ra.” Vano “Az peê coy şiuene, az ro o vas cêrone, mı raye ser nêkerde.”

Ap Temiri heni marê qesey kerd.

Mamekiye, 18.02.2017

Qeseykerdoğ: Sağşêg ra Mıstefaê tornê Hemedê Uşêni

Qesê newey

vas	: ot
Vanasure	: yer ismi
sereniye	: üst kısım, üst taraf
dere	: dere
heto serê	: üst taraf
ver	: ön
çengel	: yüksek kaya
dizon	: diş
dezaene	: ağrımak
hard	: yer
osmê	: gökyüzü
qewıl	: kabul
teynia	: yalnız
piro biaene	: tutup koparmak, tutup çekmek
bon kemere ro (ben kemere ro):	taş tutup çekiyorum
kemere	: taş

velg	: yaprak
fek	: ağız
cüiyaene/cütene	: çığnemek
vınetene	: durmak, dinmek
nê	: yok, değil
verver	: yan taraf, kenar
jırçe	: ilkbaharda yeşeren ot
rubelek	: orman içinde küçük çıplak yer
dest	: el
radaene	: uzatmak
guretene	: almak
xeyle	: epey
berz	: yüksek
lao ke danê kardi ro	: deyim: bir şeyin aniden kesilmesi
la	: ip
kardi	: bıçak
thık	: “tık” sesi
çıturi	: nasıl
manê ke	: hani, nasıl ki
çiyê	: bir şey
bırnaene	: kesmek
wesbiaene	: sağalmak
bi wes	: sağaldı
az (ez)	: ben
peê coy	: sonradan
raye ser nêkerdene	: bulamamak

SUNGI

Ma şime hetê Harşıya Lolu, şime sungu. Verê coy ma şime qereqol ra izne gurete. Ma vake: “Some sungu.”

Phonc serri nae ra avê asma nisane, roza semiye vi. Ma şime ko ra mendime. Siliye vorê, ma uza adır kerd we mendime. Peê Desta Hemê Guji de vi, u koo rut ra mendime. Hini ra dot şüya rute esta, uza mendime. Dı darê huşki bi, ma i dari sıkıti vêsna, adırı verde vınetime.

Ma sungi kerdi top, çantê ho kerdi pırr ameyme, lêl kot, ma u ko ra mendime. Mı olvozê hora vake: “Hona xeyle raa ma esta?” –

Ey vake: “Hona hire saati raa ma esta.” Mı ru, thuraq, nu’ hode gureti vi; ses teney noni vi, nonê soji, nono genım, ey ki hire teney çikolatay, hire teney ki piskeviti gureti vi. Ma uza nonê ho verê adırı de werd, kınc mıncê ma hiti vi ma kerdi jüay, kerdi pay.

Dı saat u nêma sero siliye vorê, uwe de binê lingunê made şıye. Ma kıncê ho uza veti pıroznay ro, kerdi jüay, kerdi pay. Çamuri viye, ma şime velgo tern pê dest sıkıt ard, çamuri sero fist ra leê adırı de, sero kotime ra, hata soder uza mendime.

Roza bine saate hireine de ma hona ameyme çhem. Uza niştıme ro qamyonete, ameyme Mamekiye. Ameyme, a roze saate çorine de ma rey est. Waxtê reyestene vi.

Mamekiye, 26.04.2014

Qeseykerdoğ: Ali 58, Kortu ra çê Khaliyê Mursay ra
(Tırki de: Ali Belice)

Qesê newey

sung	: mantar
Harşiya Lolu	: yer ismi
verê coy	: önce
qereqol	: karakol
izne	: izin
avê	: önde
nae ra avê	: bundan önce, bundan evvel
phonc serri nae ra avê	: beş yıl önce
asme	: ay
asma nisane	: nisan ayı
roze	: gün
seme	: cumartesi
roza semiye	: cumartesi günü
siliye	: yağmur
voraene	: yağmak
uza	: orda
adır	: ateş
wekerdene	: yakmak
ko	: dağ
rut	: çıplak
hini	: çeşme
dot	: ötede
şüye	: dağ sırtı, tepe sırtı

dar	: ağaç, odun
husk	: kuru
sıkıtene	: kırmak
vêснаene	: yakmak
topkerdene	: toplamak
çante (çente)	: çanta
pırr	: dolu
pırrkerdene	: doldurmak
lêl	: akşamüstü
lêlkotene	: karanlık basmak
olvoz	: arkadaş
ru	: yağ
thuraq	: çökelek
nu'	: ekmek
ses teney	: altı tane
nonê soji	: sac ekmeği
genım	: buğday
çikolata	: çikolata
piskevit	: biküvi
kınci	: elbise
kınc mıncê ma	: elbise melbiselerimiz
hit	: ıslak
paykerdene	: giymek
jüa	: kuru
vetene	: çıkarmak
ropiroznaene	: suyu gitsin diye elbiseyi sıkmak
çamuri	: çamur
tern	: yaş, kuru olmayan
rafistene	: sermek
rakotene	: yatmak
hata	: -e kadar
soder	: sabah
bin	: diğer
roza bine	: diğer gün, ertesi gün
çhem	: çay, nehir
hireine de	: üçte
qamyonete	: kamyonet
ero cı nistene	: binmek
niştıme ro qamyonete	: kamyonete bindik
Mamekiye	: Tunceli'nin adı
waxt	: vakit, zaman
reyestene	: oy vermek, oy kullanmak

Namey	Ezafê sıfatu	
	Zukek	Jêde
dar	darô husk	darê huşki
none	zu nona genime	dı nonê genimi
kınce	kınca hite	kıncê hiti
ko	koo rut	koê ruti
velg	velgo terno sıkite	darê huşkiê sıkitey

Derse 11: Dewe de omnu

Korek

A na Heso Qız vanê, na Pirdê Paxi de nistêne ro, ma ve piyê dey ra ma hêga kerd we. Keme korek vake. Sogaige de ma ramit, ma dı sırşi kerd ramit, namê piyê mı Ejiz vi, vake: “Ejiz!” – Vake: “Ha!” – Vake: “Reê ma uwe dame, reê ki sıma”, vake “ça dı teni şêrê tede vınderê.” – Vake: “Ma thoa nêbeno.” Şi uwe da, dı roji kot werte, ame vake: “Ejiz!” – Piyê mı vake: “Ha!” – Vake: “Korekê ma vêso.” – “Qey?” – Vake: “ Ez şıune diar” vake, “hondê ke zu rısık pa mendo, heni uwe simotiya pıro” vake, “polê uwe do, polê ki mendo” vake, “vêsa şı.” – “Ma” vake “se vana?” – Vake: “Tene çarxu Sılı rê bıderze, gurniga kutku teder”, vake “şêro uwe do.”

A gurniga kutku xıravına, sele dana, gırey yenê po nia, gılê ho thujiê. A endi piyê mı tene meske este uwe, desinde lay may eşti cı, pede şıune, şıune werte de vınetu, mı uwe da dı roji, bas kerd. Bas kerd amune. Korek ke uwe nêda vêseno.

Dı roji hire roji kot werte, bonê ma alçağiê, nia tene ustine sana ver, amune mı haqvê ho na ro, nia ho ozna ustino, “Ero” vake “wairê mı thoa ve to nêkero.” Piyê mira vake: “Ejiz!” – Vake: “Ha!” – “Nêro” vake “korekê ma nia biyo.” Peê coy ey nêverda ez lewê dey ra bieri. Waxtê çinitene de gılê i cimı kerdêne tıra, nia çüali sero fistêne ra, biyêne husk, vatêne: “Bere arê de barriye, povıke ke, biya horê pê do weme.” Halê ma hen vi.

Ê ma nıka vame, waa m’ waa m’, ma warvay feteliayme, warvay şiyêne mali, hevê phıstık mara çine vi, vanê nê. Ma gılêri werdêne, ma boli werdêne, Haq vo raşti van, ma tee werdêne...

Hona zımıstu nêkotime, gaê ma çinê, u piyê Hesê Qiji ame piyê mira vake: “Sılı made birusne mali, gau dan tu horê pê cite bırame.” Ez şıune mali, mı mal fetelna, çita de gırse onta sarrê mı, serdo, hevê islıge ve pırêniâê, tene timoniê, timonê sıpêy vi, kınci mara çinê, a nêzon hevê çarıxi thoa mı linge de estê çinê, miye ki sana mı miye, vake serde çino, ma şime; ma mal çırayna, corde ma kerd warr, dere ro ameyme, mı qeda şêzê esta gırısa, eke jê sou pa biya sure rındek, asma pajjia, endi paıza wertıye senık menda, kume paıza peene, şêji pa restê, a ney sanê ra, tora se vaji, herg heva ho niara, rındek restê,

ma kerdî top, ma çixîne kerde pırre, ma ameyme ke serê bonî de rêz biyê, u zaman çavrişki bi, şêji bi, vatêne birra yenê bara ma ma dê. Milet hora vano ma nia vime, va vazo.

Mamekiye, 22.06.2011

Qeseykerdoğ: Sakermu ra Ap Silemanê Ejji

Qesê newey

korek	: darî
pırd	: köprü
Pax	: Mamekiye'nin bir köyü
Pırdê Paxi	: Mamekiye'nin bir köyü
hêga	: tarla
wekerdene	: sürmek
çavriske (çavrişke)	: meyvesi yeşil olan bir tür alıç

Ware

Ma omnonia wertîye de şiyêne ware. Şiyêne Heseduze, şiyêne Tozenek, şiyêne Bêrû. Ma mal berdêne çiraynêne, ardêne. Tevera gorre daru ra vırastêne, kerdêne gorre. Bijêki ki kerdêne koz. Kergi ve diku ra ki berdêne, cırê kozîk vırastêne, kerdêne kozîk. Diku ke veng dêne, ma ustêne ra, ciniu do sanêne. Mal nêweti viye, roz çêê şiyêne cı.

Ez ve waa ho u biraê huya şime mali, tıfong mı de vi, mı niada ke eke verg nisto ro çiyê ser, mı vake belkia bıza weno; ez şiuene mı niada ke, mala pheska, verg hao sereo weno. Mı tıfong na pa, sero da warro, geverr kerd. Ez u waxt des u çor, des u phonc serri de biyêne. U hayro mı nêvi, mı nê pa. Tersu ra ma mal kerd top, berd çê indi. Ma va verg mali weno, tersu ra ma berd çê. Apê mı ine vake: “Ça mal rew ardo?” – Ma ki va: “Verg koto werte, tersu ra ma ardo çê.”

Mamekiye, 06.01.2011

Qeseykerdoğ: Hovare ra lazê Ali Avaşi Memed, 64

Parço corê de çond waxti vênênê ra, kamiji fiili kamiji waxt de onciyê doz kerime.

Waxtê verio nêqediae:

(ma) şiyêne	: gidiyorduk
(ma) berdêne	: götürüyorduk
(ma) ardêne	: getiriyorduk
(ma) çiraynêne	: otlatıyorduk
(ma) vırastêne	: yapıyorduk
(ma) kerdêne gorre	: ağıla koyuyorduk
(diku) veng dêne	: (horozlar) ötüyorduk
(ma) ustêne ra	: kalkıyorduk
(ciniu) do sanêne	: (kadınlar) yayıkta ayran yayıyordu

Waxtê veri (formê vinitene):

(ma) şime	: gittik
(mı) niada	: baktım
(mı) vake	: dedim
(mı tıfong) na pa	: tüfekte vurdum
(mı verg) da warro	: (ben kurtu) yere serdim
(mı) geverr kerd	: geberttim, öldürdüm
(mı qersune) nê pa	: kurşunla vurdum
(ma) kerd top	: topladık
(ma) berd	: götürdük

Waxtê veri (viniyo; hama eve formê hesnaene ki vajino):

(verg) nisto ro ser	: (kurt) binmiş üstüne
(ma mal) ardo	: (biz davarı) getirmişiz
(verg) koto werte	: (kurt) içine girmiş

Waxtê nıkay:

(verg) weno	: (kurt) yiyor
-------------	----------------

Qesê newey

ware	: yayla
omnonia wertiyê	: yazın ortanca ayı
mal	: davar
mala pheske	: yaban keçisi
kerge	: tavuk
dik	: horoz
ciniye	: kadın
cı	: ona, kendisine
rê	: -e, -a, için
rew	: erken
Heseduze	: yer ismi
Tozenek	: yer ismi
Bêrû	: yer ismi

Hesê birri

Ez şiu ero gau cêru, gay nêamey vi. Rêçe fetelnê, mı di. Kutık mı dero, çerexino, boye fetelneno. Ez vêrdune ra, çole esta uza xırxıloki bi, waxto ke ez çole verra vêrdune ra, mı niada ke çiyê pey ra ez guretune, vırare fiste mıra. Mı vake: “Yaw mı raverde, tı kamıjiya, kay meke!” Mı va yanê qulo. Sarrê ho ame qarşiyê fekê mı, boye amê, mı niada ke heso. Zırçune, kutık mide vi, hama se ke zırçune, kutık rest kua pa. Pakutene de heşi vake e! Ez estune. Ez ginune warro, bojiyê mı şikiya.

Mamekiye, 30.01.2011

Qeseykerdoğ: Khurvarık ra Ap Qemer, 90

Waxtê verio avê (formê vinitene): gay nêamey vi.
Formê hesnaene qeseykerdene de zof senık vêreno ra.

Qesê newey

ero cı cêraene	: aramak
rêçe	: iz
fetelnaene	: burda: takip etmek
kutık	: köpek

çerexiaene	: dolaşmak
boye	: koku (pis koku)
ravêrdene	: geçmek
çole	: çukur
xırxıloki	: bir çeşit yabani meyve (çoğul)
çiyê	: bir şey, her hangi bir şey
pey	: arka taraf
guretene	: burda: tutmak
vırare	: kucak
vırare tıra fistene	: kucaklamak, sarmak
raverdene	: bırakmak
kay	: oyun
kay kerdene	: oynamak
yanê	: burda: belki
qul	: insan
qarşi	: karşı
sarre	: baş
fek	: ağız
hes	: ayı
zırçaene	: bağırmaq
hama	: ama
se	: nasıl
restene	: yetişmek
pa kuaene	: vurmak, burda: saldırmak
estene	: atmak, fırlatmak
warro gınaene	: düşmek
boji	: kol
şikiaene	: kırılmak

Fiilê ke formê emri derê:

Mı raverde! Beni bırak!

Kay meke! Oynama!

Emir daen u red kerdene

Bıreme! (Kaç!)	Mereme! (Kaçma!)
Bıremê! (Kaçın!)	Meremê! (Kaçmayın!)

Radio ve Televizyon ra

Ez ke şiyêne mektevo virê, ciranê de ma radio gureti vi. Radiono ke vanê hona vineme. Sondane kerdêne ra, Tırki mîleti rê wes nêamêne, qanalê Kırdaşki kerdêne ra, vatêne: “Nu radionê Kurdistanio”, lawikê Kırdaşki gos dêne. Çıqaşi ke Kırdaşki nêzonêne ki, qeydê i lawiku cirê wes amêne.

Sondane kerdêne ra, ma domoni amêne serê bonê ma, ma gos dêne. Bonê i waxti bonê hardi vi, serê bonu dustê hardi ra vi. Ma vatêne: “Yaw u qul çituri zerrê i radioni de heni qesey keno?” Zu olvozê ma vake: “Ero sarrê quli cıra kerdo, kerdo cı, u sarrê qulio heni zerrê dey de qesey keno.” Cokaro vanê “Aqlê domonênio”, nêvano sarrê quli ke cıra kerd, u sarro cırakerde çituri heni qesey keno.”

Radio ra tepia, rozê ma niada ke televizyon ki vejîya. Televizyon ke vejîya, u waxt ez şiyêne mektevê werti. Rozê mêrdê amika mı ame çê ma, qalê televizyoni ame ra, piyê mı vake: “Na televizyon sene thoao?” Î mêrdê amika mı vake: “A a qutiya ke haniya ha kose de, hondê dae girs esto, hasa tora tey her vejino, kutk vejino, posay vejîne, a henio.”

Apê mı vatêne: “Têwww, na piyê mı vatêne: ‘Hemılka de ayne esto, nanê ro, tey niadanê, her caê dina cıra awseno’, dêma ke na televizyoni rê vato.”

Qesê newey

radio	: radyo
guretene	: almak
ver	: ön
çêver	: kapı
ciran	: komşu
rakerdene	: açmak
tey	: burda: içinde
hermete	: kadın
i ciranê ma	: bizim o komşumuz
sondane	: akşamları
Kırdaşki	: Kürtçe
lawike	: türkü
lawiki	: türküler
lawikê Kırdaşki	: Kürtçe Türküler

wes	: burda: hoş
ser	: üst
dust	: karşı
cokaro	: onun için
domonêni	: çocukluk
qul	: insan, kul
cıra kerdene	: kesmek
cırakerde	: kesik
tepia	: sonra
mektevê werti	: ortaokul
qal	: bahis
qal raamaene	: bahsedilmek
ha kose	: o köşe
posay	: orospular
awseno (oseno)	: görünüyor
awsaene	: görünmek
gos	: kulak

Fiilu ra sıfati:

(sarro) cırakerde

(çêvero) rakerde

(kemera) vıraştiye

Sufiksê bêarajêni “-ê” ve sufiksê kopula “-ê” ra

Nameê ke formê jêdêni de “i”o sıst u kılm cênê:

	Sufiksê bêarajêni “-ê”		Sufiksê kopula “-ê”
roze	rozê (günün birinde)	roji	rojiê (günlerdir)
derjêni	derjêne (herhangi bir iğne)	derjêni	derjêniê (iğnelerdir)
vas	vasê (herhangi bir ot)	vaşi	vaşiê (otlardır)
hes	hesê (herhangi bir ayı)	heşi	heşiê (ayılardır)
dik	dikê (herhangi bir horoz)	diki	dikiê (horozlardır)
verg	vergê (herhangi bir kurt)	vergi	vergiê (kurtlardır)
kutik	kutikê (herhangi bir köpek)	kutiki	kutikiê (köpeklerdir)
her	herê (herhangi bir eşek)	heri	heriê (eşeklerdir)
zu' (zon)	zonê (herhangi bir dil)	zoni	zoniê (dillerdir)

“i” ra avê konzonanti benê bari; hama “z” ve “s” ra vurunê, “z” beno “j”, “s” beno “ş”. Namê maykeki ke koti ve formê bêarajêni, sufiksê maykekêni gineno warro.

Nameê ke formê jêdêni de “i”o qewetun cênê:

	Sufiksê bêarajêni “-ê”		Sufiksê kopula “-ê”
qutiye	qutiyê (herhangi bir kutu)	quti	qutiyê (kutulardır)
miye	miyê (herhangi bir koyun)	mi	miyê (koyunlardır)
heli	heliyê (herhangi bir kartal)	heli	heliyê (kartallar)
teli	teliyê (herhangi bir diken)	teli	teliyê (dikenlerdir)
zoni	zoniyê (herhangi bir diz)	zoni	zoniyê (dizlerdir)

Nameê ke formê jêdêni de “i”o qewetun cênê; sufiksê bêarajêni vo, sufiksê kopula vo, eke ame ser, herfa giredaişi “y” cênê. Ferqê na dî formu zerrê qesa de qesa ra beli beno.

Moae

Ma mal berd hetê Sağşêgi, waxtê vasturiyo, hermetê bovera Sağşêgo Boverê ra veng dana, çenekê namê ho moa, vana: “Moae Moaêêê! Erê bie, piyê to vêsano bie, nika ke ame dano toro rê, ara dey kota herey.

Hala hala ez sas biune, na mae kamijiya? Mı Medina amika tora pers kerd, aye mira va, mı vira şiyô. Nika maa çeneke veng dana çena ho, vana moê, a ki vana: “Ezo yon, ezo yon.” Dırğaçikê koli teyrê, vana: “Koli mıderê, ezo yon.”

A indi şiyê nu’ bay rê berd nêberd, aye nêzon. Mal hetê Nusiti ser ma berd. Dî cemi vi, reê soder berdêne, peroz ardêne çê, berdêne meğel, a malê ho ditêne miletî. Her keşi bîrosê ho berdêne meğel de malê ho ditêne, a ardêne. Mal ki uza meğel biyêne. Sate diine de, dî u nême de te pia kerdêne têra, berdêne sanêne hetê Korte.

Ez ke şiyêne mali thoa mı verg nêdiyêne, hama nêwetia Ap Weli de verg amêne. Çond reê ke şiyêne mali, verg amêne.

Mamekiye, 27.08.2011

Qeseykerdoğ: Apê mı Usiv

Qesê newey

moae (mae, moe)	: anne (“oa”, “moae” de her waxt jê zu vengi vejino)
vasturiye	: orak
çênêkê	: kızın biri
vêsan	: aç
piro daene	: vurmak, dövmek
ara	: kahvaltı
herey	: geç, geç vakit
herey kotene	: gecikmek
vira (viri ra) şiaene	: unutmak
dirğaçık	: odun konularak omuzda taşınan çatallı ağaç
tey	: birlikte, kendisinde
teyrê	: kendisindeler
indi (endi)	: artık
ba	: baba
cem	: bir çalışma gününün yarısı
peroz	: öğle
meğel	: hayvanların öğle vakitleri toplanıp dinlendikleri yer
dıtene	: sağmak
bıros	: bakraç
cı sanaene	: vurmak, burda: götürmek
nêweti	: nöbet, sıra

Vokativi (ünlemler)

a. Vengdaene (çağırma)

Moaê Moaêê!

Lao sarê Sağşêgi laooo!

b. Tersaene (korkma)

Bao bao!

Ero bireme!

c. Sasbiaene (Şaşırma)

Hala hala!

Ha hu!

Hew!

d. Qız vınıtene (küçümseme)

Têw!

e. Hêfê ho amaene (acıma)

Gunekê!

f. Era ver kotene (üzülme)

Wişi wişi wişi!

Ax way ax!

Derse 12: Dewe de paiz

Verg

Aliyê Hemedi vanê, apê mîno, Memedê Xıdırê Ap Silemani, u ki mordemê mao, ni sonê mali. Sonê mali, paiz beno, paizo, ma hot heşti serri de eştime, ma serê bonio bado kay keme. Na Ap Xıdırê rameti, piyê Memedi, “Nêro” vake, Xıdır Ağay ra va, “Nê Xıdır Ağa” vake, “na het de tıfongi erjiyêne.” Hetê bonunê made, u şênewa, ma ki uza bado kay keme. Yoxro ke verg amo koto wertê mali.

Verg amo koto wertê mali, Memed ve Aliya teyrê, mali derê. Paizo, endi velg melg rışıyo, Memed tıfong tey beno, çor phonc tenu cêno, jarjor beno pa, tıfongê bekçıyo, verg pê bize cêno. Verg ke bize cêno, hem Ali vineno, hem ki Memed vineno; Memed, Ali ra nia keno (bêçika ho nano ro fekê ho ser), huy meke yanê vano, huy meke nan pa vano. Nêjdiyo cıra. Ayede, kutiki mali de benê, kutiki ki heto zu ro yenê. Kutik ve vergia zumîni cênê. Memed tıfongê ho cêno, a nia vîndeno. Nika fetelneno ke vergia no, ge verg kuno bın, ge kutik kuno bın. Ge ki bize erjina werte. A fetelneno, çerexneno se keno, a verg xeleşino ra. A kutiki fek ra ke xeleşino ra verg, jê qersune sono. Nano pa, Memed pırr de nano pa. Tene ke avê sono, niadano ke çor phonc vergê bini haê koti ra şüye. Naraye ki nano ina. Eke nano ina, ara cı nîfîno. Bize ki kerda dîrvetine. Bize binê gule de gureta, sifte ke gureta kerda dîrvetine. Tene ke kas keno beno, keno dîrvetine. Ali vano: “Memed na bıza sîmaa vergi gureta. Nika ma ke şime, Ap Xıdır, piyê tu sa vano, piyê tu” vake “tu keno gostarme, nêvano tıfong tode vi, verg çıtur yeno leê tode bize cêno keno dîrvetin, tı sene şüanê malia.” – “Ero” vano “Alo!” – Vano: “Yeo!” – “Ero” vano “destê fisegu dan to, mı ke sa va, tı heni bıke.” Yanê mirê saadênia zure bıke. U vano: “Xêr, dı destey ke dana, vatena to van; heni nêkena, van ‘Ney nay pa, hora lewe de vi, hora lewe de bize gurete, nay pa pa nênay ke era cı nêfiste.” Memedo rameti mejmuri maneno, vano: “Dan.” – “Nê” vano “nıka bıde mı, fisegunê mı bıde mı, mı xapnena hata meste.” Dı destey fisegunê ho cêno; Memed, Ali ra pilo tavi, vano: “Alo, piyê mı nika serê bonioo u ve Xıdır Ağaya; mı ke sa va, tı heni vaze” vano. – Vano: “Heya.”

Mali keno rast, cênê benê. Eke benê, mal ver yeno, i dıma yenê, bıza dîrvetine ki mali dıme raa, Xıdır Ağao rameti ve Ap Xıdırê rametiya ki serê bonio benê. Ap Xıdır reê niadano ke, mal yeno

nia sono, bize yena yena, nia yena qarşı, reê niadano ke na biza maa vergi gureta. “Nêro” vano “Memo!” – Vano: “Yeo!” – “Nêro” vano “Memo Memo” vano, “nêro” vano “adîrê Oli tu dest de vi” vano, “na verg çituri yeno leê tode na bize cêno” vake, “verg sono xeleşino” vake, “na sene qesa nianena.” Ey piyê hora vatêne Xıdo, name dardêne we; namê ho Xıdıro, Memedi piyê hora vatêne Xıdo. Vano: “Xıdo niade, torê qesey kon” vano, “a Alê Hemedi ki saado.” Xıdır Ağa ki gos dano. – “Heya” vano, “ala marê qesey bıke.” – Vano: “Mı nê vergia, gına warro. Gına warro” vano, “mı reê niada ke bovera çor phonc tenê bini koti ra zime” vano, “nistune ro” vano, “nay pa” vano, “mı nay pa, dı teney ki uza mı kerdi dirvetın” vano. “ İ dirvetini şî xeleşiyay, ez cêru ra, amune ke u vergo bin ki şiyoy. A eke inam nêkena, a Alê Hemedi nao, sond ro de” vano. Ap Xıdır sa vano, zona? “Niade” vano, “Xıdır Ağa, nu temey kerdo” vano, “nu ki cîrê eve zurêni saadêni keno” vano. “Nine” vano, “zumını temey kerdo, ney muaqaq çiyê do ney, nu ki vano ya.”

Mamekiye, 18.02.2017

Qeseykerdoğ: Sağşêg ra tornê Hemedê Uşêni Mistefa, 74

Qesê newey

verg	: kurt
paiz	: sonbahar
bado	: bir oyun
het	: taraf
şêne	: yamaç
yoxxo ke	: meğer ki
werte	: orta
endi	: artık
velg	: yaprak
velg melg	: yaprak maprak
rışiaene	: dökülmek
tıfong	: tüfek
jarjor	: şarjör
pêguretene	: yakalamak
nia	: böyle
huykerdene	: yabani hayvan kovmak için bağırmaq, “Huyaahu!” diye bir tür bağırıtı

nêjdi	: yakın
cı	: ona
cıra	: ona
ayede	: burda: o esnada
kutık	: köpek
zumini guretene	: birbirini tutmak, kapışmak, boğuşmak
fetelnaene	: gezdirmek
bın	: alt
bınkotene	: alta girmek
ge... ge...	: bazen... bazen...
erjiaene	: atılmak
çerexnaene	: çevirmek, döndürmek
raxeleşiaene	: kurtulmak
jê	: gibi
qersune	: kurşun
pırr de	: derhal
tene	: biraz
avê	: ileri
niadaene	: bakmak
haê	: odurlar
era şüye kotene	: yamaca girmek, yamaçtan gitmek
naraye	: bu defa
ki	: de, da
eke	: -dığında
ara cı fistene (era cı fistene)	: isabet ettirmek
ara cı nıfıno (era cı nêfıno)	: isabet ettirmiyor
dirvetın	: yaralı
gule	: boğaz
sıfte	: ilkin
kas kerdene	: çekmek, sürüklemek
nıka	: şimdi
gostarme	: rezil
şüane	: çoban
yeo!	: efendim!
saadênia zure	: yalancı şahitlik
xêr	: burda: hayır, yok
hora	: burda: zaten
mejmuri	: mecburen
xapnaene	: kandırmak

pil	: büyük
Memed, Ali ra pilo.	: Memed, Ali'den büyüktür.
meste	: yarın
ver	: ön
dıma	: arkada
Oli	: tanrı, Allah
warro gınaene	: düşmek
xeleşiaene	: kurtulmak
bover	: karşı taraf
zurêni	: yalancılık
sond ro daene	: yemin ettirmek
zumını	: birbirlerini
temey kerdene	: tembih etmek

Taê herfê ke gegane ginenê warro

pıra

“-ır-“ gegane gineno warro.

pıra naene (pa naene): (silah ile) vurmak, (silah) sıkmak

Vengi meke nan pa: Sessiz ol sıkıyorum.

ra

“r” gegane gineno warro, “a” beşino qesê veri ra.

Kutık ve vergi ra (kutık ve vergia): köpek ile kurt

Înura (ina): onlara

Naraye ki nano ina: Bu defa da onlara sıkıyor.

rubeleka şiuene (rubelek ra şiuene): “rubelek”ten gittim.

Xıdır Ağao rameti ve Ap Xıdırê rameti ra: Rahmetli Xıdır Ağa ile Xıdır amca

Xıdır Ağao rameti ve Ap Xıdırê rametiya

(rametiya: “r” gıno warro, “y” herfa giredaişia.)

ro

rubeleko şiuene (rubelek ro şiuene)

nia rubeleko (tha de “o”, “ro” ra nino, sufiksê kopulao.)

“w”, gegane gınenno warro.
leê tode (lewê tode): senin yanında

Herfa giredaişi: “r”

tey: -de, -da, içinde teyrê: içindeler
naza: burda nazarê: burdalar
haza: orda hazarê: ordalar

“r”, qesunê corênu de herfa giredaişia, eve “rê: için” ra têwerte ra mekerê.

“se” gegane beno “sa”

se: ne, nasıl

“piyê tu sa vano”: “se” tha de biyo “sa”; çike qeseo ke taqiv keno, vokalê huyo virê “a”o.

“çerexneno se keno”: “se” tha de nêvuriyo; çike qeseo ke taqiv keno, vokalê huyo virê “e”o.

“ez, az”

Taê nêvanê “ez”, vanê “az”.

Sıfatê isareti: na, ha (işaret sıfatları: bu, o)

Nêjdi	Düri
na bize na kutık na verg	ha bize ha kutık ha verg
Kutıki naê mali derê.	Vergi haê ha şüye raê.

Taê namê kutku

Neyr (kutık)	Maykek (dele)
Gırm Kom Qumas Alaç Belek (eke belekın vi, vanê Belek)	(Name delu ra nênanê; eke wende, vanê:”Erçê erçê erçê!”)

Namey gegane kez darinê we, gegane ki gira darinê we: Ap Khek, Ap Bak, Ap Hes, Amık Bese, Amık Çêke, bakê mı (babam), khekê mı (ağabeyim)

Taê namê isoni (namê virênu)

Namê cüamerdu		Namê hermetu	
Namo gira	Namo kez	Namo gira	Namo kez
Bakıl	Bak	Vılıke	Vile
Khekıl	Khek	Horiye	Hore
Xıdır	Xıd	Ğezale	Ğeze
Efendi	Ef	Xeyzane	Xeze
Dılali	Dıl	Sewliye	Sewle
Weli	Wel	Çêkere	Çêke
Ağa	Ağ	Gewere	Gewe
Silema	Sıl	Besere	Bese
Khali	Khal	Yemose	Yeme
Zıfı	Zıf	Menese	Mene
Dewres	Dewr	Ginase	Gine
Bertal	Bert	Çiçege	Çiçe
Mursa	Murt	Dermane	Derme
İvraim	İv	Sekina	Seke
Laçın	Laç	Zılfıa	Zılfe
Phitali	Phıt	Gulizare	Gule
Çıçali	Çiç	Khezale	Kheze
Duzali	Duz	Xanıme	Xane
Doodi	Do	Dilife	Dile
Temır	Tem	Henare	Hene
Qerema	Qer	Leylane	
Simaylek		Sosıne	
Uşênek		Firaze	
Bıra		Cane	
Can		Lıle	
Kheki		Thıte	
Guli		Ağze	
Gulm		Arze	
Lıl		Fatose	
Thıt		Bege	
Comerd		Wake	
Fındıq		Fındıqe	
Beg		Dude	

Taê hitabi: ero, nêro; erê, nêrê

Na qesey qîzu de ke qesey kerd, ya ki aê ke dustê zumîni raê, inu ke zumîni de qesey kerd vajînê.

Misali:

a. Aê ke dustê zumîni raê:

Ero Hemo!
Nêro Xîdo!
Ero vînde ez ki bieri!

b. Mae ke eve hêrs veng da lazê ho:

Ero Xîdo Xîdo, tî ça nîna çê!
Ero ala meke, tî nîka mîrê yena.
Nêro tî ça nîna?

c. Mêrdi ke veng da hermeta ho:

Erê tî kotia?
Nêrê tî ça veng nêkena?
Erê ez vêsano.

d. Zu pîli ke zu cênce de qesey kerd:

Erê çêna Welî, doê sîma esto?

e. Domonu ra ke çiyê vake:

Ero domonenê, sîma tha se kenê?

“ero” ke ame werte qeşî, vokalê veri gegane gînenî warro, peynîya qeşî de ki her waxt gînenî warro.

Ey vake ero tî kata sona?
Ey vake ro tî kata sona?

Ero tî mî xapnena, heni niyo ro?

Sosına Mı

Bonê piyê tuyo, sosına mı qerazo,
Mirê taxtîkê thomuri biyarê, sair dire qeydu vazo,
Nêrê isu' ke çêneka jê to vineno,
Verê coy zerre u xatır vırazo,
Nêrê Haq adırê torê,
İsu' qe ke nê, heştê de reê roê horê pers kero,
Goilê na zamani sarredezo,
Ez ve tora ke zumını rê dorği vime, kam mara se vazo,
Mordemê ho rusnen, mı qesê temey kerdo,
Biero tora vazo,
Ez ve tora dire roji zumını ra herediayme,
Wertê mın u to vırazo.

Mamekiye, 29.01.2011

Vatoğ: Keysu ra Ap Ali Qemer

(Mı na qeydey, qeydê Ap Ali Qemeri "Sosına Mı" ra tene kerdi kılm heni gureti.)

Qesê newey

sosine	: süsen
taxtık	: tahta
sair	: şair, ozan
qeraz	: yamaç ve verimsiz toprak
qeydey	: şiir, türkü
verê coy	: önce
zerre u xatır vırastene	: gönlünü yapmak
qe ke nê	: hiç olmazsa
goil	: gönül
sarredez	: başağrısı, problem
mordemê ho	: kendi adamı, aile dostu
temey kerdene	: tembih etmek
herediaene	: küsmek, darılmak
werte vırastene	: arasını yapmak

Derse 13: Roz u asm u sati

Roji

Roji kotê tê. Vato: “Îmami heraye rozê bierê, teyna zu roze meêrê.”
Zumini de biyê dewaçi. Vato: “Esmer roza semiye amê, serrêna
roza bazare bierê, serterrêna roza dîsemiye bierê, serterra bine roza
şêsemiye bierê, serterra bine roza çarsemiye bierê ... heni eve u
tore seme ra ve seme hata ke heşt bi tamam, roze şîye roze ser.
(Piyê mı qesey kerd.)

Qesê newey

têkotene	: münakaşa etmek, tartışmak
Îmami	: 12 Îmamlar
heraye	: her defasında
teyna	: yalnız
dewaçi	: davacı
dewaçi biaene	: davacı olmak
serre	: yıl
serrêna	: gelecek yıl
serra bine	: diğer yıl
serterrêna	: gelecek yıl değil, öbür yıl
heşt	: sekiz, sekiz günlük süre
hata	: -e kadar
eve u tore	: o şekilde
seme	: cumartesi
bazar	: pazar
dîseme	: pazartesi
şêseme	: salı
çarseme	: çarşamba
phoseme	: perşembe
yene	: cuma

Serre

Dina hem dormê ho de, hem ki dormê tiji de çerexina. Dormê tiji de
365 roz u 6 sati de surre ana surre ser. Na zu surre rê zu serre vanê.

Zu serre 12 asmi, 52 heftey, 365 roz u 6 satia.

zerrê serre de çor waxtê pili (mevsimi) estê:

1. Zimistu 2. Usar 3. Omnu 4. Paiz

Asmi

Hire asmi zimistono:

1. Zimistona virêne (asma gağania, 31 oncena)
2. Zimistona wertiyê (asma çeliya, 31 oncena)
3. Zimistona peêne (28 roji oncena, 4 serri de reê ki 29 oncena)

Hire asmi usaro:

4. Usaria virêne (asma Marti, 31 oncena)
5. Usaria wertiyê (asma Nisane, 30 oncena)
6. Usaria peêne (asma Gulane, 31 oncena)

Hire asmi omnono:

7. Omnona virêne (30 oncena)
8. Omnona wertiyê (asma Themuze, 31 oncena)
9. Omnona peêne (31 oncena)

Hire asmi paizo:

10. Paiza virêne (30 oncena)
11. Paiza wertiyê (31 oncena)
12. Paiza peêne (30 oncena)

Zu hefte 7 rojiê

seme

bazar

dîseme

şêseme

çarseme

phoseme

yene

Roz u sewe

Dina dormê hode zu surre 24 sati de kena tamam. Na 24 sati roz u sewê kenê. Dina heto ke bimbarek vejino u hetî ser çerexina. Heto ke soder ra ve sonde tijia, ayera roze vanê, heto ke tariyo ki sewa.

Dina dormê hode 360 derecey çerexina.

$360:24=15$ (Dina zu sate de 15 derecey çerexina.)

Zu sate 60 deqawa.

$24 \times 60 = 1440$

$1440:360=4$ (4 dequ de 1 derece çerexina.)

Wendisê tarixi

11.05.2011 : des u zu, sıfır phonc, dı hazar u des u zu

Gulane 11, 2011 : gulane des u zu, dı hazar u des u zu

Gağani

Nika na hesavo newe ra gore asma çeliye de Gağan kenê. Hesavo khan ra gore her asme 30 roze sae kerd. Na hesavo newe ra gore asma aralıge 15 ke vake (Tırki na asme rê “aralık ayı” vanê), hesavo khan ra gore kume asma Gağani, hata ve asma ocağe 15ine asma Gağania, yanê zımıstona vırena. Asma zımıstonia vırene asma Gağania. Na asme de heşto vırê Gağanê Sengalo, heşto bin yê jüyê binio, her aşire cia cia Gağanê ho kena, asmê ra tepia ki yê Hermeniuno.

Gağani hire rojiê. Taê na hire roji, taê ki dı roji, çıqaşi ke pê şikiay, roze cênê. Roza vırêne niaz pozenê. Roza ke niazê Gağani kerd vıla a roze zu kuno thonê khalkeki. Ao ke kuno thonê khalkeki sarrê ho piseni, pırç ra herdise, zımelu nano hora, paçu keno mianê ho, ho keno bul, uşire keno ho dest, eve taê domonu ra kunê têarê, çê ve çê fetelinê, vanê: “Ma ve xêrdi, Gağanê sıma bimbarek vo, ma khalkeke keme arê.” Wairê çêi ki vanê: “Xêr ve sılamet, xêr amê.” Ru, du, arrdu kenê arê, benê caê çêê de pozenê kenê zerfeti, kenê nona toa ya ki kenê şir wenê.

Mamekiye, 08.01.2006
(Piyê mı qesey kerd.)

Serê serre

Gaĝanu de serre sona serre ser. Hama Gaĝanu, tède zu roze de nêkenê, aşiri tédıma heşt finê werte heni kenê.

Vatoĝ: Sakermu ra Ap Silemanê Eziji

Keleverda

Eylule de, waxto ke keli boye verdanê ho, kelu çê de verdanê, i waxti rê vanê. A asme de keleverda kenê. Niaz pozenê, bızıka lonekerdiye pozenê, sonde ke mal ame gorre, bızıke benê kenê iştiriye keli de, milet kuno pa beno weno, mal weno; lao de sur sipê ki moreka khewiye kenê pa erzenê vılê keli. Gozu phısqnenê gorre ra, domoni kenê top wenê.

Mal ve kel vi, vake “Ewro keleverda keme.” Moa mı niaz pot, sonde ke mal ame, bızıka lonekerdiye pote, mal ame gorre, bızıke berde kerde iştiriye keli de. Lao sur sipê ki moreka khewiye kerde pa, este vılê keli. Taê ki goji ardi phızqıti gorre ra. Ma horê kerdi top werdi.

Mamekiye, 17.12.2011

Qeseykerdoĝ: Xıdrê Hesenê Dewreşi

Hewa ra gore namê taê waxtu

Çele: Vore ke est ve hard, çeleo.

Zemperiye: Hard ke cemediya, zemperiya.

Camusqırane

Hire roji ke Mart şı, Camusqırane vanê, hot roji Camusqırana. Camusqırane de ke hewa rinde viye, serre huskaiye sona. Eke vortis vi, serre vortis sona.

Verveusar: Belek ke kot binê birri, verveusaro, zımıstu darino we, kunê usari.

Phire: Hire roji mart, hire roji ki nisane ra yenê ser, na ses rozu rê phire vanê. Phire ra tepia gıra gıra sojia sure kuna serê hardi, serd kuno binê hardi.

Phire

Hot bijêkê phire benê, hona hire roji mart mendo, phire vana: “Bijêkê mı xeleşiyay, biyo germ, sonê çerenê.” Marti ra qesu vana. Mart qarino, sono çêverê nisane vano: “Hire roji mı de, na phire mîrê heqaret kerdo, ez hêfê ho nae ra bijêri.” Nisane vana: “Canê to wes vo, na hire roji yê to vê.”

Keno puk, keno ğezev, keno torg u torjile phire ho sas kena, bese nêkena çêver rakero. Yamaniya henêne yena ke, bijêkunê ho dana arê kena binê sepeti ke bixelesno. Hire roji ra tepia sona sepet dana we, niadana ke bijêkê ho têde binê sepeti de qır biyê.

Hotemal: Velg ke bi khewe hotemalo.

Hakesur: Waxto ke bîrr beno zerk, beno jê haki, i waxti rê vanê.

Îsnagê paiji: Waxto ke asma paijia peene kuyê, beno serd, u waxto.

Asme çıturi cêriana?

Taê waxti estê ke, bimbarek (tiji), dina, asme yênê têşirte. Şiya dina gîna asme sero, asme tari de manena, nêawsena. U waxt wanê asme cêriya.

Tiji çıturi cêrina?

Taê waxti estê ke, tiji, asme, dina yenê têşirte, şiya asme gîna taê caunê dina sero, na cau de tiji nêawsena, vanê bimbarek cêriyo.

Heti

Zazaki de caê düri ke tarîf kerdî, dî hetu ra gore tarîf kenê: cor, cêr. Mesela dewê cori, dewê cêri; sukê cori, sukê cêri. Na dewi ya ki suki ke, heto ke bimbarek vejino u het de vê bile, eke dustê sîmara cêr kunê oncia vanê dewê cêri; eke dustê sîmara coriê ki, vanê dewê cori.

Eke caê nêjdi tarîf kerdî; kamji het ke berzo, u het heto corêno. Mesela; caê ke tarîf kerd, ya vanê tik so, ya vanê davacêrde so, ya vanê vîrarde so, ya ki vanê hetê destê raşti ser so.

Qesê newey

het	: yön
ca	: yer
düri	: uzak
nêjdi	: yakın
cor	: kuzey, yukarı, yukarda
cêr	: güney, aşağı, aşağıda
suke	: şehir
bımbarek	: güneş
vejaene	: çıkmak, güneş: doğmak
cêr kotene	: aşağı tarafa düşmek, aşağıda olmak
oncia	: yine
dust	: karşı
tik	: dik, yukarıya doğru
davacêrde	: aşağıya doğru
vırarde	: yana doğru
hetê destê raşti ser	: sağ tarafa doğru

Sata bojiya newiye

Efendi ke sate bojiyê Ğeyale de diye, pers kerd: “Ğeyal, sate çonda?”

Ğeyale: “Bıra, piyê mı mirê newe gureta, ez hona nêzonen, hona nêmisune.”

Efendi şî eve ho niada, dima vake: “Bierê sate sima salıx dine.” Ma ki şime dorme de bime topi. Vake: “Niadê, sate sero hata ve 12ine reqami estê. Na dı perrikê ke werte de, naynu ra nao kılm satu mısno ra ma, nao derg ki dequ mısno ra ma. Niadê, nıka sate 4a; nao kılm 4ine sereo, nao derg ki 12ine sereo. Nao derg naê kılmi ra daina pêteno sono. Nao kılm hata ke 4ine ra biero 5ine ser, nao derg çerexino oncia yeno 12ine ser, surre ano surre ser. U waxt sate bena 5e. Na derg ke 12ine ra ame ve na 1y ser, u waxt ki sate phoncine rê phonc vêrena ra. Eke ame ve 6ine ser ki sate phonc u nêma. Eke ame na 11ine ser ki sate 6ine rê 5 deqey estê. Wertê na reqamu 5 deqê.

Efendi ke sate ma salıx dayme, ma indi mısayme. Sıfte ma vake belkia çetına, ma ke salıx dayme, ma di ke reta, isu’ ret mısno.

Xeyle waxt vêrdi vi ra, Efendi oncia pers kerd, vake: “Ğeyal, sate çonda?” – Vake: “Bıra sate sesa, hama deqey çinê.” – Efendi vake: “Deqey ke çinê, dequ mevaze, vaze sate sesa, honde beso.”

Qesê newey

sate	: saat
boji	: kol
pers	: soru
pers kerdene	: sormak
çond	: kaç
newe	: yeni
reqame	: rakam
perrık	: kanat benzeri çıkık veya uzun olan şey
kılm	: kısa
derg	: uzun
waxt	: zaman
daina	: daha
pêt	: hızlı
ve	: yön belirten edat
surre	: bir tam dairesel dönüş
nêm	: yarım
eke	: -se, -sa
deqa	: dakika
sıfte	: ilkin, ilk olarak
belkia	: belki
çetm	: zor
ret	: rahat
xeyle	: çok, epey, hayli

Fili

guretene	: almak
zonaene	: bilmek
amaene	: gelmek
ser amaene	: üste, üstüne gelmek
daene	: vermek
salıx daene	: öğretmek
top biaene	: toplanmak
era cı mısnaene	: göstermek
çerexiaene	: dönmek
ravêrdene	: geçmek

Derse 14: Dewe de idar

İdarê ma

Ma soder ustêne ra, ma riyê ho sutêne, ara ho kerdêne, ma malê ho kerdêne tever berdêne bîrr. Peroz sate 12ine de ma ardêne çê, bijêki verdêne cı, ma nonê huyê peroji werdêne, mal tepia kerdêne tever berdêne bîrr. Ma vatêne mal têsano, koti ke uwe biye, ma berdêne uza uwe, mali uwa ho werdêne. Sonde oncia ardêne çê, kerdêne gorre. Sonde oncia bijêki verdêne cı, mal ditêne, sît kerdêne germ, amê kerdêne, biyêne most. Soder kerdêne meske sanêne, ronê ho cıra vetêne, şütêne, kerdêne teneke, doê ho ki nêne ser kerdêne thoraq. Thoraq ki kerdêne postik; pê sît, pê most têv dêne, zımıstoni horê pê nu' werdêne. Sova ho ma kerdêne cı, ver de nistêne ro, horê pê nu' werdêne.

Ma Mart de cıte gire dêne. Ma ke cıte gire dêne, waxtê vasu amêne. Ma waxtê wasu de vasê ho çinitêne, ora dime ki ma cew çinitêne, cew ra dime ki genımı çinitêne. Was ma ontêne cün, pê gau çarnêne, kerdêne zerre. Cew ki ma çarnêne, ora dime genım çarnêne. Ma nonê ho berdêne arê, ridêne ra, ardêne. Ma werdê ho heni vetêne. Aera dime ma velgi bîrnêne, kerdêne khurru, kerdêne velgêre. Zımıstu ki ma pê derze ardêne, gegane ki pê qatıru ardêne. Kerdêne arjêle, zımıstoni dêne mali.

Ma hêgay çinitêne, pê vasturiye çinitêne, simeli nêne ro. Ma cimê ho berdêne kerdêne uwe, eke bi nermi ma ardêne, simeli kerdêne pêser gire dêne, kerdêne girze, miane ra ma berdêne cün de nêne ro, pê gau çarnêne. Ma biyêne têsani, ma şiyêne hini ra uwe ardêne horê werdêne. Gegane ki ware ra do ardêne, pê nu' ma werdêne.

Mamekiye, 28.01.2011

Qeseykerdoğ: Rosnage ra Ap Uşê

Qesê newey

idar	: geçim
cı verdene	: burda: emzirtmek
koti	: nerde
dıtene	: sağmak
germ	: sıcak
germ kerdene	: ısıtmak
amê	: süt mayası
amê kerdene	: süte maya atmak
meske	: tuluk
sanaene	: yaymak
vetene	: çıkarmak
têv daene	: karıştırmak
cıte	: çift
cıte gire daene	: çift bağlamak (sürmek)
vas	: ot
çınıtene	: biçmek
ora die	: ondan sonra
cew	: arpa
ontene	: çekmek
genım	: buğday
cün	: harman
çarnaene	: burda: düven çevirmek
vasturiye	: orak
sımele	: biçilmiş bir avuçluk arpa veya buğday
cimi	: biçilen buğdayı bağlamak için, yine buğday sapından yapılan bağ
nerm	: yumuşak
nerm biaene	: yumuşamak
pêser kerdene	: üst üste koymak
gırze	: simel'lerin üst üste konup bağlanmasından oluşan buğday, balya
hini	: çeşme
arê	: değirmen
velg	: yaprak
raridene	: öğütmek
khurre (velgere)	: yaprak konan çatallı ağaç
derze	: bağlanıp sırtla taşınan yaprak, ot, ekin türü yük
arjêle	: yaprak koymak için, ağaçlardan yapılmış yüksekçe yer

Dewe de idarê ma

Ma dewe de mal kerdêne weiye, cite kerdêne, thoraq kerdêne top kerdêne postık. Asma paijia peêne de nêne zovina postu ra, zımıstoni pê nu' werdêne.

Waxto ke arêy çine vi, hev berdêne pê dıstari ridêne ra, eve tain werdêne. Her zu, zu none werdêne, onci vêsa mendêne. Ma ke nu' werdêne, uskirê ki uwe sero werdêne. İdarê ma heni vi. Ma boli ardêne kerdêne çole, zımıstoni werdêne. Ma kerdêne binê adiri, eke pêsay vetêne, kerdêne pak pê thoraq werdêne.

Mamekiye, 04.01.2011

Qeseykerdoğ: Kortu ra Ap İvraim, nıka Marçig de nıseno ro.
(Çê Ap İvraimi ra Çê Aliyê Khalmemiji vanê.)

Qesê newey

weiye kerdne	: beslemek
cite	: çift
thoraq	: çökeliç
top kerdene	: toplamak
postık	: post
pıra naene	: burda: koymak
hev	: tahıl
dıstari	: el değirmeni
raridene (rardene)	: öğütmeç
vêsan	: aç
boli	: palamut
çole	: çukur
adir	: ateş
pêsaene	: pişmek
pak kerdene	: temizlemek

Dewe de werdê ma

Soder ma ustêne ra, nonê dêne ma, do bi pa dêne, çine vi ki heni onçılı werdêne, mal kerdêne tever berdêne. Mal bi mal berdêne, gay bi gay berdêne, bijêki bi bijêki berdêne. Peroz ardêne, kerdêne zerre, şiyêne nıstêne ro, nona de hê ve do ra ma werdêne. Saatê ke mend

tepia ma mal kerdêne tever, guretêne şiyêne, sonde tiji ke dariye we ma ardêne, kerdêne zerre. Sonde sami de onci nu' ve do ra werdêne.

Mamekiye, 05.01.2011
Qeseykerdoğ: Gove ra Ap Memed

Qesê newey

werd	: yiyecek
do	: ayran
pıra	: birlikte
oncılı	: yaban, katıksız
tiji	: güneş
wedariaene	: (güneş) batmak

Werdê ma

a. Suke de

Ara:

Çay name ser, thuraq ve rona saneme pê, pê çay weme. Gegane ki pendir ve aqta weme, lewe de haku ki gireneme weme.

Taşti (perojiye):

Lolku ve isotuna name ser, haku sıkname cı; hêluge mişti dame, lovgu name ser, gegane ki haku sıkname ru. Gegane nuku keme goşti ver.

Sami:

Germia bulğuri name ser, germia nisku name ser weme, patatêsu mişti dame weme. Gegane duka ra meyve cême ame.

b. Dewe de

Soder:

Most ve nu' ra werdêne, do ve nu' ra werdêne, gegane thuraqo teze kerdêne wertê moşti pê nu' werdêne.

Peroz:

Qaxi nêne ser, xosavi hem peroz hem ki sonde pê nu' werdêne. A xosavi ma dı roji pê nu' werdêne. Gegane isoti kerdêne ru', bosmezey, tûy kerdêne ru', tarro sur nêne ser, ronêni potêne, şîrê soji ki sıkîtêne.

Sonde:

Kundiri nêne ser, gegane ma dendikê gozu ve tûuna kuyêne, tene ki voz d kerdêne werte sanêne nu', gegane faşla sıpiye nêne ser, pilavê bulğuri, pilavê pınci nêne ser, zof reê ki sewa yeniye şîr potêne.

Hetê werdi ra, dewu de çiyu ke isu' zamet nêfistêne, ret biyêne hazır:

Ronêni:

Ru vilesnêne ro, kerdêne uskıra; nu' pırosnêne cı, fistêne hurê pê khoçike, werdêne.

Hakeru:

Ru vilesnêne ro; haki sıkîtêne fincıke, kerdêne wertê roni, eke pêsay nêne ro, werdêne.

Herire:

Uwe kerdêne tooke nêne ser, eke giriye ru estêne werte, afki estêne ser fistêne hurê, pêşê nêne ro werdêne.

Herire, gegane ki uwe ke giriye, afki kerdêne cı, fistêne hurê pê khoçika darêne, jêde ke pote pê tire ki fistêne hurê, eke pêşê gılê tire beno vırra, u waxt pêsa endi, ayera tepia kerdêne tose, çole kerdêne, jê şîri, ru kerdêne cı, werdêne.

Qesê newey

werd	: yemek, yiyecek
suke	: şehir
ara	: kahvaltı
ser naene	: üste koymak, pişirmek
ru' (ron)	: yağ
thuraq	: çökelek
pêşanaene	: burda: karıştırmak

gegane	: bazen
pendir	: peynir
aqıt	: pekmez
hak	: yumurta
girenaene	: kaynatmak
perojiye	: öğlen yemeği
taşti	: öğlen yemeği
sıkıtene	: kırmak
cı	: burda: içine
hêluge	: pişirilerek yine bir çeşit yeşil bitki
mişti daene	: yumak
nuki	: nohutlar
gost	: et
ver kerdene	: öne koymek, burda: içine koymak
nuki goşti ver kerdene	: etli nohut yapmak
sami	: akşam yemeği
germi	: çorba
niski	: mercimekler
germia nisku	: mercimek çorbası
germia bulğuri	: bulgur çorbası
soder	: sabah, sabahleyin
most	: yoğurt
peroz	: öğlen, öğleyin
qaxi	: kompostoluk armutlar
xosavi	: komposto
pê	: ile
bosmezey	: esbabiye
tarro sur	: pişirilerek yenen bir çeşit bitki
ronêni	: yağ içine ekmek ufaltılarak pişirilen bir çeşit yiyecek
şirê soji	: sac ekmeğinden yapılan yağlı, ayrılan bir çeşit yiyecek
sonde	: akşam, akşamleyin
dendikê gozu	: ceviz içi
kuyaene	: dövmek
vozd	: iç yağı
cı sanaene	: burda: koymak
faşla sıpiye	: beyaz fasulye
pırinc	: pirinç
yene	: cuma
sewa yeniye	: perşembe akşamı

şir	: bir çeşit hamurlu yağlı yiyecek
potene	: pişirmek
rovilesnaene	: eritmek
cı pirosnaene	: burda: ekmeği ufaltarak yağın içine koymak
hurêfistene	: karıştırmak
finçike	: küçük tas
pêsaene	: pişmek
ronaene	: indirmek
giriene	: kaynamak
adır	: ateş
sernaene	: üste koymak
pê	: ile
khoçika darêne	: tahta kaşık
gıl	: uç
tire	: oklava
vırıra	: çıplak
tose	: büyük tas, seni
çole	: çukur

İmis

Mordemê beno nêwes kuno cıle, vanê: “Canê to thoa wazeno vaze torê biyarime.” – Vano: “İmis mimıs koto ra mı viri.” – Vanê: “Sene imıs koto ra to viri?” – Vano: “Tey, şêji, gılêri, şıla, dırrike kotê ra mı viri.”

İmis (meyvey) (meyveler)	İmis bez (meyvê beji) (susuz yetişen meyveler)
Tüye : dut	vame : badem
goze : ceviz	muriye : armut
soye : elma	muriya reze : armut
beye : ayva	muriya sekoke : yabani armut
henare : nar	şêze : alıç
hengure : üzüm	teye : dardağan
hejire : incir	gılêre : bir tür meyve
hêruge : kayısı	şılan : kuş burnu
alança : erik	dırrike : böğürtlen
sıftela : şeftali	
fisna : vişne	

Bosta

Hêgaê ma zılvaji vi, ma bostani ramîtêne, amêne biyêne deyra. Piyê mı hurendia bostani kerdêne we, dodıma ma qarîgi vırastêne. Zılvê ho ke senik vi ma tene ki kerdêne qarğu, ayera tepia ma dendikê xiaru, dendikê lovıgu, dendikê kunduru, sadirê isotu, sadirê lolıku, kığsey ardêne nêne ro.

Sadır: toxım rısnenê, tene ke bi gırs oncenê we, anê qarîgu de nanê ro, eyra sadır vanê. Ma sadır reê soder, reê sonde uwe dêne. Gegane cıvirre bırnêne, ma oncia berdêne hurendia dine de sadır nêne ro. Bın ke guret, ame bi gırs, narae ki çiçeg dêne. Çiçeg ke da, ma berdêne dü dêne cı. Ma keskul berdêne fistêne ra cı, düyê dey şiyêne cı. Dü dêne cı, vatêne heni vo ke çiçeg nêrisno.

Hire roji de reê ma uwe dêne. Ya honikê soderi de, ya ki honikê soni de uwe dêne. Honik de uwe dêne ke husk nêvo. Dodıma loliki nistêne pa, isoti nistêne pa, boldırzani nistêne pa... ma cıra kerdêne ardêne potêne werdêne. Eke jêde vi, lovıgi, isoti kerdêne husk, zımıstu ardêne pê uwa germe şütêne, kerdêne wertê sorgaji, uwa germe kerdêne cı sorviki nêne ser, gegane ki mist dêne werdêne.

Ma dendikê kunduru nêne ro, hard ra şiyêne, erjiyêne çeperu ser. Ma vatêne mal weno, tevegê kunduru çeperi sera ardêne yemê zerri de merrednêne ra. Kundırı nistêne pa, biyêne deyray. Ma taê tejêni de werdêne, taê ki pa verdêne, biyêne qışı, ma zımıstoni mist dêne werdêne.

Yê ma pey de hope biye, uwe amêne cı biyêne pırr, verdêne ra berdêne pê bostanu uwe dêne. Daa rew ki pê koreku uwe dêne, cokaro vatêne "hopa koreku." Hama jê nıkay beton ra nêvırastı vi, hard day vi ra, hetê veri de kemer ra dês nay vi ro, kemera jüye ki lone kerdi vi cı. A lone pê paç guretêne, uwe ardêne cı, hope ke biyêne pırre, u paç ontêne uwe berdêne, berdêne pê bosta uwe dêne.

Taê cıranunê ma ki hêgaunê bezu de qultiki ramîtêne.

Qesê newey

bosta	: bostan
zılv	: gübre
zılvaz	: gübreli (tarla)
ramitene	: sürmek
deyra	: bol
qarığe	: karık
dendıke	: çiğit, tohum
kığsey	: kıska
pırr	: dolu
pırr biyaene	: dolmak
paç	: bez, çaput
(pê paç) guretene	: burda: (çaput ile) kapatmak
erjiaene	: atılmak
estene	: burda: atmak

Bostu (burda: sebze)

xiar	: salatalık
kulte	: acur
isot	: biber
lolıke	: domates
boldırzane	: patlıcan
kundıre	: kabak
lovıge	: taze fasulye
qawıne	: kavun
qerpuze	: karpuz

Hêgay (tarlalar)

axpın	: düz ve sulu tarla
theze	: dikdörtgen şeklindeki tarla
parçık	: “theze”den küçük tarla, dikdörtgen de olabilir, yuvarlak da
lare	: “parçık”dan daha küçük tarla
lızne hêga	: en küçük tarla için kullanılan bir tabir
lızna	: evlek
hêga	: tarla

Derse 15: Axsata

Axsata

Dewiji dîseme ve dîseme şiyêne suke, axсата ho kerdêne amêne. Gegane zerrê hefti de ke çiyê lozım vi ki, perey dêne domonu rusnêne suke, dêne ardene.

Moa Dılali perey hesav kerdi vake: “A na kağıta deşina, a na kağıta vişti amê ser benê hiris kağıte.”

Day Dılali, vake: “So marê çarşı ra çi biya.” Vake “Dire dukanu ra pers ke hona bize, taê dukanci çi zof vae vanê.”

Dılali perey gureti, waxto ke verê çêverê çê Niajni Xeyzane ra vêrd ra, Niajni Xeyzane çardaxe de viye, vake: “Ero qedaê to cên, meke torê peru biyari, kiloê seker ve vasê çay ra ki marê biya.”

Şiye zerre amê ke 5 kağıtiê dest de, vake: “Ha na 5 kağıtu bize, to ke marê seker ve vasê çay ra guret, perunê seri ra so horê loqanta de nu’ buye, a pereê ke mendi ki mirê oncia peyser biya.”

Dılali huiya vake: “Niajni ninu ra teyna zu kilo seker yeno, kiloê sekeri 5 kağıtio, indi çı maneno ke ez torê vasê çay biyari, çituri şêri loqanta de nu’ bori, eke perunê seri ki torê peyser biyari.”

Eke heni va, niajniye va: “Nêro qedaê to cên, ma indi perê minê ke estê hora iyê, balê marê kiloê seker biya.”

Dılali i 5 kağıti ki gureti, kot ra rae şî. Sonde ame ke, eke çêi rê dı ki somi guretê. Biraê huyo qıj verê çêveri de vi, parçê de nona cewe dest de vi heni onclı werdêne. Çımê ho ke gına ra somiu vost şî zerre, deqê ra tepia bi tever ke, parçê de somiye hao kerdo wertê nonê cewi weno.

Qesê newey

axsata	: alış veriş
çi	: yiyecek maddeleri ve diğêr eşyalar
rusnaene	: göndermek
ardene	: getirmek
daene	: vermek
ardene daene	: getirtmek
vae	: pahalı
vasê çay	: çay
balê	: bari, öyleyse
somiye	: sömun ekmek
nono cew	: arpa ekmeği
nona cewe	: bir tane arpa ekmeği
nono oncılı	: yavan ekmek

Fiilê “daene” eve zovina fiilunê tranzitivu ra:

ardene daene	: getirtmek
virastene daene	: yaptırmak

Ey suke ra çi da ardene.
Înu kırşı day virastene.

Gaê rotişi

Varaniz ra Memê Usê Aği vake: “Bie pia şime mirê gay bize.” Çê Alê Hemê Qemeri de vi ga, Borr de. Gaê de suro. Ma şime Borr çê Alê Hemê Qemeri. Ma vake: “Ga tode esto rosena”, ma vake “çi vana, vaze ala.” Ma ga vae kerd, vake: “350.” – Ma va: “Tı jêde vana.” – Vake: “Sımara 25ine nêcion. Mı ardi 325 kağiti day cı. Xape arde kerde vilê gay. Ara ma ki kerde, marê nu’ ard ma werd. Ma perê dey next da cı, ma ga guret ameyme. Ard, ao ke ga guret ma berd çê ey, Varaniz. Ey ki, ez tey şiuene, veti 3 kağiti day mı.

Mamekiye, 02.03.2011
Qeseykerdoğ: Xıdırê Hesênê Dewreşi

Qesê newey

ga	: öküç
rotis	: satış, satma
rotene	: satmak
Varaniz	: Mamekiye'nin bir köyü
Borr	: Mamekiye'nin bir köyü
sur	: kırmızı
çê	: ev, hane, aile
vae	: fiyat
vae kerdene	: fiyatını söylemek, pazarlık yapmak
xape	: ip, urgan
vile	: boyun
ara	: kahvaltı
werdene	: yemek
next	: nakit, peşin
tey	: birlikte

Bergirê rotişi

Silemanê lazê Xidê Alê Mori, Tulik de Zıme de vi çê ra, mıra va:
“Halboriye de bergiri rosenê, son cên an pê cite ken, mıde bie.”

Ma şime uza, “Çê Silemani dero” vake “bergir.” Ma şime uza, ma vake: “Vaze, çı vana bergirê ho?”

Vake: “600 kağite.”

Bergirê ho hewl vi, honde kerdêne. Hazetê ke pê cite kenê i ki pa vi. Ma perê mêriki day cı, i hazeti ardi nay ro bergiri, ma guret ameyme. Î mordemeki, ao ke ez tey şıune, 10 kağiti day mı.

Mamekiye, 02.03.2011
Qeseykerdoğ: Xıdırê Hesênê Dewreşi

Qesê newey

bergir	: bergir
Tulik	: Mamekiyênin bir köyü
Zıme	: Tulik köyünün bir mezrası

Halboriye	: Mamekiye'nin bir köyü
pê	: ile
uza	: oraya
hewl	: iyi
hazeti	: aletler
pa (pıra)	: üzerinde, birlikte
mêrik	: adam
ero cı naene	: burda: takmak
mordemek	: adam

Perey

1. Perê çeligi (madeni para)

5 qurşî	: 5 kuruş
10 qurşî	: 10 kuruş
25 qurşî = kart	: 25 kuruş
zu kart	: bir tane 25 kuruş
50 qurs	: 50 kuruş

Dı karti 50 qurs kenê. : İki tane 25 kuruş 50 kuruş eder.

2 teney 50 qurşî 1 kağıte kenê. : 2 tane 50 kuruş 1 lira eder.

zu kağıte pero çelig : 1 liralık madeni para

zu kağıte pero kağıte : 1 liralık kağıt para

Zu 50 qurs ve 5 tenu 10 qursu ra zu kağıta, ya ki des teney 10 qurşî zu kağıta.

(Bir tane 50 kuruş ile 5 tane 10 kuruş bir liradır, ya da on tane 10 kuruş bir liradır.)

2. Perê kağıti (kağıt para)

5 kağıti	: 5 lira
10 kağıti	: 10 lira
20 kağıti	: 20 lira
50 kağıte	: 50 lira
100 kağıte	: 100 lira

Zu kiloê sekeri çond kağıtio? 5 kağıtio.
Zu paket vasê çay çond kağıtio? 2 kağıt u nêmo.
Zu qaliv sovın çond kağıtio? 1 kağıta.

Zerrê 50i de dı kağıtê vişti, zu ki kağıta 10ine esta; ya ki 5 kağıtê 10ine estê.

Eve reqamu (rakam ile)

$$2 \times 20 + 10 = 50, \text{ ya ki } 5 \times 10 = 50$$

Zerrê 50 kağte de çond kağıtê 10ine estê?

$50:10=5$ phonc kağıtê deşine estê.

Nisanê hesavi (Hesap (matematik) işaretleri)

+ : nisanê top kerdene
- : nisanê vetene
x : nisanê qat kerdene (pêsanaene)
: : nisanê bare kerdene

Zu hesav

$$65 - 10 + 2 \times 5 + 10 + 50 : 2 + 5 = ?$$

Verê coy qat kerdene ve bare kerdene ra hesav benê.

$$65 - 10 + 10 + 10 + 25 + 5$$

Dıma hire 10i benê top.

$$65 - 30 + 25 + 5$$

Topkerdene devam kena.

$$65 - 60$$

Dıma vetene hesav bena.

Pey de 5 manenê.

Derse 16: Vortişi

Torge

Usar vi, gulane de vi, torge sana gilê koy sereniya dewe de, laşêr ame. Torge ve siliya têwerte de voray. Mangey birra vi, amey ke bierê naver, laşêri kua pa, dêm day ra cı gureti berdi. Hire teney mangey, jü ki here viye berdi. Sanay ho ver berdi, cêr cao hira de eşti tever. Boverê dewe ra ki mal ame, uza ki dire mali fişti ra ho ver, i ki berdi. Bi zırçe zırça dewe vake: “Laşêr ame, mal gay berdi.”

A ma voştıme ververê deri ro, eke laşêr hao ge keno vindi, ge vezeno ser. Eke heywani xenekiyê, surıngı de mendê. Xaği sıkıti vi, day vi kemeru ro, honde ke ro tede vi. A indi laşêri eşti tever, cao hira de, ma onti kosê deri, ma veng da: “Kardi bıjêrê biarê.”

Kardi gureti amey, indi ma ardi dı bıji, jü ki manga çerme kerdi. Çerme ma hurendi de caverda, ma zumını ra gost bare kerd, guret ameyme çê.

Mamekiye, 08.01.2012

Qeseykerdoğ: Pilvank ra Xıdırê Hesenê Dewreş

Qesê newey

torge	: dolu
gil	: uç
ko	: dağ
sereniye	: yukarı, yukarı taraf
laşêr	: sel
têwerte de	: karışık
voraene	: yağmak
hira	: geniş
estene	: atmak
Laşêri i eşti tever.	: Sel onları dışarı attı.
era ho ver fistene	: önüne koymak
zırçe zırçe	: bağırtı, çağırıtı
vostene	: koşmak
Ma voştıme.	: Biz koştuk.
verver	: kenar

vindi kerdene	: kaybetmek
ser vetene	: üste çıkarmak
xenekiaene	: boğulmak
suringe	: çamurlu su
xaği	: uzun kemikler
sıkıtene	: kırmak
honde ke	: o kadar ki
tede	: içinde
ro	: ruh
ontene	: çekmek
kose	: köşe
kardi	: bıçak
çerme	: deri
çerme kerdene	: derisini yüzmek
caverdene(caverdaene)	: bırakmak

Thava usari

Gegane usari siliye ke xafilde kerdêne tiro pêt vorêne, moa mı vatêne: “Nika zu ke raye ra vo, nêxeleşino. Na thavê usari niarê.”

Ez dewe ra eve lingu amêne Mamekiye mektevê wertî, şiyêne. Usari vi, çê de mira vatêne: “Niade hewr yeno ra, era raye mekuye, thavê usari xıraviniê, xafilde isoni cênê.”

Rozê mektev ra vejiune, hewa germe viye, tiji viye, kotune ra raye son çê. Mı raye ve lete kerde, mı reê niada ke Kertê Mazgêrdi sero ze tene thılpê hewri amo ra. Ez amune, waxto ke koto nêjdiyê Mılu, mı niada ke hewru tam kerdo tari, eke Kertê Mazgêrdi de voreno. Siliye hê ve hê hetê ma ser yena. Dewa mara avê Mılu, raye mektevê Mılu vera vêrena ra. Ez waxto ke mektevi verra vêrdune ra, maylımi ez diune, xalunê mira vi, pençere ra veng da vake: “Wereza meso, bie tha zerre, siliye hawa cêro amê, ravêro hona so.” Mı va: “Nê, ez son.”

Maylımi niada ke ez nêvından, vake: “De eke henio tene pêt so.”

Mı gamê ho kerdi pêt, pêt şiuene. Ez eve lerze amune, waxto ke koto nêjdiyê dewa ma, mı reê ho pey de niada ke, siliye heni ke pêt yena, eke taê hetê Oxniye ser sanena ve şênunê peê Arê Giji heni sona.

Heni ke eve hukim vorena, sirpiya ho yena ve m1. M1 zona ke ez hata çê reşine ke pê m1 cêna, ez taê ca eve vostene şîune. Cêrê dewa ma Dale vanê, ez waxto ke kotune uza, siliye ez guretune. Heto zu ra siliye vorena, heto zu ra ki hewru kerdo ve raqi u şiarqiye, bulişki heto zu ra erzenê, cokarê tersen ki. Thava usaria, cêro axpinu ro vejiune ro ser, axır amune restune zerrê çêi, hama kinci m1 sero bi ve çamuri.

Qesê newey

vortis	: yağış
pêt	: hızlı
tiro kerdene	: burda: başlamak (yağmaya başlamak)
xeleşiaene	: kurtulmak
nêxeleşiaene	: kurtulmamak
nia	: böyle
linge	: ayak
eve lingu	: yaya, yaya oarak
mektevê werti	: orta okul
hewr	: bulut
raamaene	: (bulut) oluşmak, bulutlanmak
era raye kotene	: yola çıkmak, yola koyulmak
xıravın	: kötü
xafilde	: aniden
isu' (ison)	: insan
lete	: yarı, yarım
raye lete kerdene	: yolu yarılamak
thilpê hewri	: bir parça bulut
Mılu	: bir köy adı
tari	: karanlık
kert	: girintili çıkıntılı kayalık
hê ve hê	: git gide, gittikçe
het	: taraf, yön
vera	: önünden
pençere	: pencere
veng	: ses
vinetene	: beklemek, kalmak
game	: adım

taê	: bir kısım, bazı
Oxniye	: bir köy adı
cı sanaene	: vurmak
şêne	: yamaç
Arê Giji	: bir değirmen adı
eve hukım	: şiddetli
sırpiye	: yağmurun çıkardığı ses
cı restene	: yetişmek
bulisk (bılusk)	: yıldırım
tersaene	: korkmak
tersen ki	: korkuyorum da

Edatê veri: era, ero, eve, eke

Vokalê verê na edatu zerrê qesa de gegane gineno warro.		
era	Zu ke era raye kuyo, siliye cêna.	Ez kotune ra raye.
ero	Ap Qemer ero gau cêro.	Ap Qemer ro gau cêro.
eve	Ez eve lingu amêne. Ez taê ca eve vostene şiuene.	Ez ve lingu amêne. Ez taê ca ve vostene şiuene.
eke	De eke henio pêt so! Siliye, eke taê hetê Oxniye ser sona.	

Qeso de bin esto ke, eke ame peyniya qesa, yê dey ki jê edatunê corênu vokalê veri gineno warro:

aqa

Aqa tı ey nas kena. Tı ey nas kena qa.

Edatê pey: ra, ro, ve, ke

Na edatu ver de vokal çino, qe zu waxt ki nêbeno.	
ra	Ez dewe ra amêne.
ro	Ez cêro axpinu ro şiuene.
ve	Kıncı mı sero bi ve çamuri.
ke	Ez waxto ke kotune Dale, siliye ez guretune.

Tozıke

Ez sodera ustune ra ke, tozıke hurdi hurdi vorena. Mı kincê ho gureti pıra, puçê ho ardi kerdi linga hora, lastikê ho kerdi pay, resenê ho guret, uşıra ho gurete mı, lopikê ho mı kerdi destê ho, satê raye ra şıune, şıune ke derze biari. Şıune binê dare ke tam serdeçıune. Mı vore doosite, mı resenê ho fist ra, şıune dare ser, mı velg est warr, amune mı tozıke ra sana ro velgê ho, mı na pıro, mı resenê ho teng serde ont, nıstu verra, amune hêdi hêdi, xafilde linga mı simotiye ra, ginune warro, derze corde ame ra mı ser, bın de mendune. Gıra gıra mı ho leqna, bın ra vejiune, mı derze kerd ra rast, mı dard ro ho, ustune ra amune. Amune ke qorê mı dezeno. Mı va: “Bierê velg berê zerre sıma.”

Mırê cılı fışti ra, dı satı ra tepia mı va: “Uwe mırê ser nê.” Ustune ra mı kerde horo, mı va: “Tene ki çay mırê ser nê.” A indi mı çae ho sımıt, vist u çor satı ez caê nêşıune.”

Mamekiye, 08.01.2012

Qeseykerdoğ: Xıdırê Hesênê Dewreşi.

Qesê newey

tozıke	: toz şeklindeki kar
hurdi	: ufak
kinci	: elbise
pıra guretene	: giymek
puçi	: çoraplar
linge	: ayak
lastiki	: lastik ayakkabı
uşıre	: çubuk
lopık	: eldiven
dest	: el
bın	: alt
dare	: ağaç
serdeçıaene	: üşüme
vore	: kar
doosnaene (doositene)	: basmak
rafistene	: sermek

ser şiaene	: üste çıkmak
velg	: yaprak
estene	: atmak
warr estene	: aşığı atmak
rosanaene	: sallamak, silmek
piro naene	: yüklemek
teng	: sıkı
serde ontene	: üstten çekmek
ver	: ön
verra (ver ra)	: öne, önden
verra nistene	: yüklenmek
hêdi	: yavaş
xafilde	: aniden
rasomotiaene	: kaymak
warro gmaene	: düşmek
corde	: yukardan
gıra gıra	: yavaş yavaş, ağır ağır
leqnaene	: hareket ettirmek
vejaene	: çıkmak
era rast kerdene	: düzeltmek
ero ho dardene	: yüklenmek
qor	: bacak
dezaene	: ağrımak
cili	: yatak
ser naene	: üste koymak
uwe horo kerdene	: yıkanmak
indi (endi)	: artık
sımitene	: içmek

Usari

Usari sifte hewri ke reqêne, dest nêne hard ra, vatêne: “Rışkê ma hardo dewres ra, bıza şiae ra!”

Zımıstu mori, mılauni, herremuşi, hesê birri pêro kunê hardo dewres, benê kungi. Werğanê hardi vora, binê vore de her çi oroşino ra, binê hardi germo. Usari hewri ke reqay, ro yeno cı, urzenê ra, i ki zonenê ke usaro.

Mamekiye, 19.01.2017

Qeseykerdoğ: Pilvank ra Qemerê Hesenê Dewreşi, 90 ra jêdero

Qesê newey

sıfte	: ilkin
hewri reqaene	: şimşek çakmak
dest hard ra naene	: elini yere koymak
rısk	: rızık
hardo dewres	: yer, toprak
bıza şiae	: kara keçi
herremus	: köstebek
pêro	: hepsi
binê hardi kotene	: yer altına girmek
kung	: uyuşuk
kung biaene	: uyuşmak, kış uykusuna yatmak
werğa	: yorgan
raoroşiaene	: dinlenmek
germ	: sıcak
ro cı amaene	: uyanmak, canlanmak
raustene	: kalkmak
zonaene	: bilmek

Hewa (hava)

hewra	: bulutlu hava
paka	: ayaz
belekpaka	: parçalı bulutlu hava
ragınae	: yağmurun dinmesi
rışês	: hafif çiseleme
mız	: sis
qır	: soğuk havada oluşan sis
va	: rüzgar
sızına vay	: hafif rüzgar
pukeleke	: hortum
furtane	: fırtına
serd	: soğuk
germ	: sıcak
puk	: rüzgarlı soğuk
huskeserd	: kuru soğuk
Hewrao.	: Hava bulutludur.
Pakao .	: Ayazdır.
Belekpakao.	: Hava parçalı bulutlu.
Ragınao.	: Yağmur dinmiş.

Rışês erzeno.	: Yağmur hafif çiseliyor.
Hewa mıza.	: Hava sislidir.
Qır amo.	: Sis çıkmış.
Va yeno.	: Rüzgar geliyor.
Honde ke sızına vay yena.	: Hafaf rüzgar var.
Pukeleke yena.	: Hortum geliyor.
Pukeleke vejıye.	: Hortum çıktı.
Ewro furtane yeno.	: Bugün fırtına var.
Hewri reqenê.	: Şimşekler çakıyor.
Bılışki erzenê.	: Yıldırımlar düşüyor.

Vortişi (yağışlar)

thave	: şiddetli yağış
siliye	: yağmur
torge	: dolu
vore	: kar
nermae	: yağmurla karışık yağan kar
tozıke	: toz şeklindeki kar
xılorige	: ufak yuvarlak taneli kar (“avlozıke” denilen bir çeşit otun yuvarlak ufak taneli tohumuna da xılorige denilmektedir.)
badev	: birkaç gün, ya da sabahtan akşama kadar ki yağış
Vore ve partavi vorena.	: Kar lapa lapa yağıyor.

Cay (coğrafik yer adları)

kert	: girintili çıkıntılı yüksek kayalık yer
vile	: yüksek yerlerde etrafa göre çukur olan geçit yeri
gavan	: geçidi zor olan yer
korte	: “vile”nin eteğindeki düz alan
mermend	: yüksek dağlara göre daha alçakta olan yerler, plato
yajiye	: geniş düzlük
veroz	: bir dağın ya da tepenin güneş alan yönü
zıme	: bir dağın ya da tepenin güneş almayan yönü
verazıme	: “veroz” a göre geç, “zıme”ye göre erken güneş alan yer

Derse: 17: Citê domonu

Citi

Çêna mı vake: “Bao, her caê mı dezeno.” Mı ki veng da niajniya ho, apê ho, ala nu çiko? Amey niada vake: “Surekiê vetê.”

A nia hurdi, jê nisku vi. Ze ke manê nisku çarnenê serra, benê hurdi, benê suri jê dinu vi. A nia lese pêro sur kerdêne. Dodıma vake: “Germia nisku cı dê, kerga şiae sarre bıbırnê uwe cı dê.” Uwe jêde pıro nêkerde, vake: “Eke pıro kerê, jêde zor danê cı.”

En senik 8 roji cile de mende. Dodıma biye rinde. Eke serd guret kuxenê, gereke serd nêjêrê.

Serrê dı serri koti werte, nafaki lazekê pili hawaley veti. İnu uwe fistêne. U ki ho hode nêwes vi. İ hawaley, pusigê ho jê fike gırşı vi. Eke biyêne weşi, hurendia ho biyêne şiae. Hata zerrê çımu ke pusigi amêne pıro. Zof xıravını vi. Ma nêzonêne, oncia apê mı inu vatêne hawaleê.

Lazekê pili ra dı hire serri ra tepia, i domonunê minê qızu nıkurtiki veti. Bervêne, nêvnetêne. Tepia niajniya mı inu vake nıkurtikiê. Lesa ho biyêne pusige, pusigunê ho uwe fistêne, pusigunê hawalu ra gırşı vi. Vatêne “Uwe pıro kerê, vêrenê ra.” Roz dı reê, hire reê uwe kerdêne pıro. Hona ke domoni vi, hona ke nıkurtiki nêveti vi xısorige vete. A ki lesa ho tepia biyêne sur, biyêne khul. Khulê ho onci jê pusigu vi. Pusigê ho yê sureku ra qıji vi. Domonu ho kınitêne. Ma heşt roji de reê, çarseme ve çarseme ardêne na dotê Golê Çetu, uwa gırmıke esta, uza a uwe kerdêne pıro, cırê rınd amêne. Kıncê dinu şütêne a uwe de, ma çıralıĝ nêne ro, ma hak ardêne zerrê a uwe de nêne ro, çıley fistêne ra cı. Des, des u phonc roji de biyêne wes.

Binegos domonunê mı nêvet. Ez ke domu viune mı vet. Ez şiyêne mektevo vırê. Mektev Xıravê Çê Memedê Gulavi de vi. Ez Sağ de çê waa hode vnetêne. Sağ ve Xırave ra naym doymê puli vi. Ez şıune mektev, binê gula mı, binê gosunê mı mosa. Dezêne, thoa warr nêşiyêne. Mı maylımi ra va, va “Domonê bini cênê” ez rusno çê. Xıravın vi, domonu desinde guretêne. Ez indi şıune çê, şıune Hovare.

Niajniya mı inu vake: “Binegoso to gureto.” Hemgê hard de kerdêne ro, pê dest kerdêne tira. Cao ke dezêne, kerdêne uza ra. Niajniya mı vatêne: “Çiyo germin buye, rindo.”

Heştê de bi rind. Mıra qeiri mektev de toha keşi nêguret.

Mamekiye, 04.12.2011
Qeseykerdoğ: Mamedê Ali Avaşi

Qesê newey

cit	: düğün
citi	: burda: çocuk hastalıkları
dezaene	: ağrımak
hurdi	: ufak
jê	: gibi
serra çarnaene (niski)	: el değirmeni ile öğütmek (mercimek)
lese	: vücut, beden
sur	: kırmızı
sur kerdene	: burda: renk olarak kırmızı görünmek
dodıma	: ondan sonra
sarre birnaene	: kesmek
uwe	: su
uwe pıro kerdene	: su çimdirmek
serd	: soğuk
serd guretene	: üşütmek
kuxaene	: öksürmek
uwe fistene	: sulanmak, su toplamak
pusıge	: sivilce
fike	: fig
gırs	: büyük
wes biaene	: sağalmak, iyileşmek
hurendi	: bir şeyin, bir kimsenin yeri
çım	: göz
pusıgi pıro amaene	: sivilce çıkmak
zof	: çok
xıravın	: kötü
vinetene	: durmak
khul	: yara
khul biaene	: yara olmak

kınıtene	: kaşımak
ho kınıtene	: kendini kaşımak
rınd	: iyi
kınce	: elbise
era cı fistene	: burda: yakmak
bınegos	: kabakulak
vetene	: çıkarmak
bınegos vetene	: kabakulak olmak
pul	: tepe
bın	: alt
gule	: boğaz
gos	: kulak
mosaene	: şişmek
rusnaene	: göndermek
desinde	: derhal
guretene	: almak
hemgê	: bal
tıra kerdene	: sürmek
germın	: sıcak
çiyo germın	: sıcak şeyler
rınd biaene	: iyileşmek

Citi

sureki	: kızamık
xıSORIGE	: kızıl
hawaley	: çiçek
nıkurtiki	: su çiçeği
bınegos	: kabakulak

Hawaley

Moa mı vake: “Domonu Korkes de hawaley vetê”, vake “ma tı vera cı berda, tarpi kerda. İyê ke hawaley vetê, derjêni cınê pusıga inu ro, arde sanê destê to.”

Yê hawalu pusıgê ho gırşıê, yê sureku qıjiê, hurdi hurdi suriê. Yê hawalu rêm kuno cı. İ hawalu ra benê şêfil, eke amey çım ro. Taê ki hawalu ra merdêne. Teyna hawalu tarpi kenê, citê bini tarpi nêbenê.

Moa mı vake: “Heşiyêne pê ke domonu caê hawaley vetê, domonê

ke nêvetê i vera cı berdêne. Taê, pısongia inu dêne i wesu, taê ki tarpi kerdêne, heni vo ke i ki vezê. Vatêne pilêni de daa cırê çetın yeno. Miletı vatêne, sureki ke veti, serê zerri ke jêde nêveti, onceno zerre, nêxeleşinê.

Mamekiye, 03.12.2011
(Moa mı berda tarpi kerda, moa mı qesey kerd)

Hire

Ez ve Hesên Hostay ra Sınce de kotime uwe, bovera vejiayme, vist deqa raye ra şime, Hesên Hostay lertzna. Mı cıra pers kerd, mı vake: “Nu çiko?” – Vake: “Ez ke koto uwe, hire vezon.” Vake: “Lesâ mı adır verdo cı.” Thikêne, bese nêkerdêne şêro. Nêm satê ra tepia mılet ame vêrd mara şı, mı cıra vake: “Na olvoji hire veta, golig dewe ra biarê, ero cı nime berime.” Ma uza vınetime, mordemê dewe ra golig ard, mı ve i mordemi ra dest est cı, nist ro goligi, ma Berd Hopıke.

Mamekiye, 04.12.2011
(Xalê mı Ali Rızay qesey kerd)

Hire: germ ra ki vezenê, serd ra ki vezenê. Hire ke vete, canê isoni pusıg dano, pusıgi benê gırey, oncia benê vindi. Lesâ isoni kınina, bena ra sur, bena gırey çıturi ke pusıgi yenê po, serê i gıru beno sur, jê pusıge, oncia benê vindi. Zu roze ra jêde era derg nêkena.

Qesê newey

vera cı berdene	: birini alıp bir şeyi karşılamaya götürmek
tarpi kerdene	: aşılacak
derjêni	: iğne
qız	: küçük
rêm	: irin
teyna	: yalnız
pêheşiaene	: duymak
hire	: alerji
thıkaene	: titremek
golig	: binek hayvanı
kıniaene	: kaşınmak, kaşıntı yapmak
era derg kerdene	: uzatmak

Derse 18: Qeza

Qeza

Almania derune, nia verasono, mira vake: “So marê çi biya.”

Ez šiune, waxto ke cade ra bover vîşine, xeta jüye cêro yena, jüye ki corde sona, têverde, lamba sur vêsê, šiye we hewze vejîye, ez šiune ke şêrine bover, xeta hetê dotêni mı nêzona, sire yê aravu vî, ez šiune, aravi kua mira ez perrune, arave vînet, aravo bin ki ame kua eya, jüo bin ki ame kuo eya. Ez hayro ho nêviune, ni qesey cinika Almane ez diune, aye marê qesey kerd. Vake: “Hire aravey gınay jümüni, mı nu wertê goni de dî, tersu ver mı heşti roji hewn nêkerd.”

Ez hayro ho nêviune, ez berdo nêwesxane, berdo qatê bini de kerdune cile. Cêvê mîde mektuva melmeketi biye, namê lazê apê mira amey vî, poleşi şi u ard. Vake: “Nu mordemê tuyo, na adresa tuya ney sero vejîya.” Endî ey namê mı, her çiyê mı da poleşi.

Lazê apê mı vake: “Ez ke amune, tu ho vero vatêne “Bako vînde, Bako vînde!” zu ki goni vîrtêne ra tu. Bak dewa mara vî, ma têlewe de kotêne ra, cokaro mı ho vero vato. A ez uza qatê bini de çor roji phonc roji mendu, dima ez berdu qatê seri, eke ez wesu, nêmerdune. Naraye ez estu ayne, eke caê de mı nêşkiyo. Endî tortori qaitê mı bi ke xağê ho nêşkiyê. Hiris u çor roji tede mendu. Mira pers kerd: “Kotê to dezeno?” Mı va: “Çımê mı nêvineno.”

Arde kağite dê mı vake: “So tortorê çımu.” Jü ki ard lewê mı, uo ke zonê inu zoneno. Ez berdu, fise dê ra destê mı vake: “To ke thoa dî, dest ro fise ne.”

Çımê mîno zu guret, ao ke nêvineno u verda. Mı niada ke, hewz kesk vejîya, mı bêçike nê ro cı, çiyê ano nêjdi, u çızıa, ont hetê pey. Reyna ard ver, mı oncia hewz kesk di, bêçike nê ro cı, çızıa. Tepia u ard hetê veri, ont hetê pey, hire reê heni kerd. Mira pers kerd, vake: “Cısnê sîma de thoa çımê sîma şılaq (sîlor) danê, nêdanê?” – Mı va: “Çıyo henê çino.” – Vake: “Tode thoa çino.” Kağite nıvısnê dê mı, vake: “So cao ke aynunê çımu danê so uza, aynu danê to.”

Ez šiune, ayney day mı.

Mamekiye, 30.12.2011

Qesê newey

qeza	: kaza
vîşiaene	: kopmak
bover vîşiaene	: karşıya geçmek
xete	: burda: yol, cadde
xeta	: hata
cêro	: aşığdan
corde	: yukardan
têverde	: yan yana
vêsaene	: yanmak
Lamba sur vêsê.	: Lamba kırmızı yandı.
dotên	: öteki
arave	: araba
pıra kuaene	: vurmak
perraene	: fırlamak
vînetene	: durmak
hayro ho nêbiaene	: baygın olmak
Almane	: Alman kadın
jümini gınaene	: birbirine değmek, çarpmak
goni	: kan
tersu ver	: korkudan
hewn	: uyku
cêv	: cep
ravirtene	: kusmak
rakotene	: yatmak
merdene	: ölmak
Ez nêmerdune.	: Ben ölmedim.
ontene	: çekmek
şikiaene	: kırılmak
Caê de mı nêşkiyo.	: Bir yerim kırılmamış.
tortor (doxtor)	: doktor
qaitê cı biaene	: bakmak
xağ	: uzuv
Çimê mıno zu guret.	: Bir gözümü kapattı.
fise	: fiş, kablolu aygıt
bêçike ro cı naene	: parmak basmak
çhızaene	: ötmek, ses çıkarmak

silor	: çapak
aynê çımu	: gözlük

Rengi (renkler)

sur	: kırmızı
surax	: kırmızıya çalan renk
suro pak	: açık kırmızı
suro tari	: koyu kırmızı
hewz	: yeşil
kesk	: açık yeşil
çequer	: sarı
khewe	: mavi
susk	: kahve rengi
pembux	: pembe
mork (mor)	: mor
şia	: siyah
sıpê	: beyaz
sıpêo bozraxın	: boz renge çalan beyaz
sıpêloç	: griye çalan beyaz renk
gewr	: gri
gewraxın	: griye yakın renk
bozraxın	: açık gri

Taê dulger u mîleti

Hemılka	: Amerika
Hemılkanız	: Amerikalı bay
Hemılkanize	: Amerikalı bayan
Almania	: Almanya
Alman (Almancık)	: Alman bay
Almane (Almancıke)	: Alman bayan
Holanda	: Hollanda
Holancık	: Holandalı bay
Holancıke	: Holandalı bayan
Ruşia	: Rusya
Rus	: Rus bay
Ruse	: Rus bayan
Hermenistan	: Ermenistan
Hermeni	: Ermeni bay

Herمنيye	: Ermeni bayan
Tırkia	: Türkiye
Tırk	: Türk bay
Tırke	: Türk bayan
İran	: İran
İranız	: İranlı bay
İranize	: İranlı bayan
Aravistan	: Arabistan
Arav	: Arap bay
Arave	: Arap bayan
Unanistan	: Yunanistan
Unan	: Yunan bay
Unane	: Yunan bayan
Bulgaria	: Bulgaristan
Bulgar	: Bulgar bay
Bulgare	: Bulgar bayan

Dezê kaleka mı

Kaleka mı dezê. Asmê vi ke dezêne. Ez şıune doxtori. Şıune, filmê mı ont ard, hevi ve melema mirê nıvısnay. Mı reçeta berde, dermanxane de i dermani gureti. Mı hevi roz hire reê ra, soder, peroz, sonde werdêne. Melem ki sondane mı kerdêne kaleka hora, dez vınetêne. İ hevi ke qedıay, reê dı reê mı qutiya serê dermanu berde, newe gureti. Rınd amêne. Eke qedıay, mı niada ke dezê ho nêvındeno, ez oncia şıune doxtori. Ey oncia film ont ard, vake: “Hazarê tode kemere esta, tha rakuye.”

Ez uza hire roji mendu. Roz hire reê ra serum dêne mı, derjêni sanêne mı. Uza ra hevi day mı, ez vetune. Heştê mend oncia şıune. Dezê mı bi. Şıune zovına doxtori, doxtorê neweşıya zerri. Ey ki filmê cigêru ont, goni gurete, miji miane kerde. Ez nêwesxane de rozê mendu, roza bine ez emlat kerdu. Waxto ke ez berdu ke emlat kero, pers kerdo, vato: “Nu thoa gıno warro?” İnu vato: “71 de Almanıa de qeza kerda, arave gıno cı.” Emlat ra tepia vato: “Astê parşüye şikiyo, gıno zerria şıae.”

Ez sewê tede mendu, sıpêdera vake so. Ez amune, dı roji mendu, oncia şıune, şıune qontrol. Vake: “So uo ke şêne de niadano so lewê dey.”

Ez şiuene, ey ki filmê mî ont. Hem yê kaleke, hem yê şêni... ez hire reê ardo ser, filmê mî ont mordemeki. Mordemeki vake: "Mianê to kirez gureto." Hevi day mî, melem da mî. Raa bine ke şiuene, ardi ses teney derjêni day mî.

Mamekiye, 17.02.2012
Qesey kerdoğ: Xıdırê Hesenê Dewreşi

Qesê newey

kaleke	: yan taraf
ayne	: burda: film
film ontene	: film çekmek
ayne estene	: film çekmek
heve	: hap
melem	: merhem
reçeta	: reçete
dermanxane	: eczane
ilaz (derma)	: ilaç
dî reê	: iki defa
hazare	: safra kesesi
rakotene	: yatmak
qediaene	: bitmek
derjêni	: iğne, aşı
miji	: idrar
nêwesxane	: hastane
emlat	: ameliyat
warro ginaene	: düşmek
mordemek	: adam
zerria şiae	: karaciğer
miane	: bel
kirez	: kireç
miane kerdene	: muane etmek

Xağ u organi (uzuv ve organlar)

sarre	: baş
ri	: yüz
çım	: göz
gos	: kulak
xımajigo binê	: alt çene

gule	: boğaz
dızu (dızon)	: diş
boji	: kol
puloskor	: pazı
zend	: dirsek
dest	: el
xapa deşti	: el bileği
bêçıke	: parmak
vêre	: karın
kaleke	: yan
miane	: bel
moriya miani	: bel omurgası
bêrik	: kürek kemiği
wertê bêrku	: kürek kemiklerinin arası
phoşti	: sırt
herme	: omuz
kılıkê hermi	: omzun uç kısmı
vıle	: boyun
mojiya vıli	: boyun omurgası
şêne	: göğüs
parşüye	: kaburga kemiği
dımoçık	: kuyruk sokumu
qıneste	: leğen
qor	: bacak
qoro qolınd	: bacağın dizden yukarı kısmı, kalın bacak
pêeke	: bacağın dizden aşağı kısmı
zoni	: diz
soa zoni	: diz kapağı
ciqe (ciqa peêke)	: bacağın dizden aşağı kısmının etli kısmı
linge	: ayak
gozıke	: aşık kemiği
xapa linge	: ayak bileği
pıske (zerria sure)	: akciğer
zerria bele	: kalp

Nêweşi (hastalıklar)

lerze	: yüksek ateşli hastalık
lerznaene	: hastalanmak
bêname	: iç organlarda da çıkan, genellikle öldürücü

	bir hastalık (kanser)
çımedeza	: bir çeşit göz hastalığı (göz aşırı derecede kanlanır)
zerredeza	: bir çeşit karın ağrısı
vêrane	: verem
çi	: burda: yara (kanser)
çi cı perraene	: yara çıkmak (kanser yarası çıkmak) boa çi kerdene: khul ke perra cı wes nêbi, vanê “Kerdo boa çi.”

Çi perro fek.

Çi nisto gula dey ra.

fekeres	: ağız içinin yara olması
alancuêge	: bir çeşit öldürücü cilt hastalığı (cilt kanseri)
zerredeza	: karın ağrısı
pize	: karın, ishal
Pizê koto ra ey.	: O ishal olmuş.
Pizê ey sono.	: O ishal olmuş.
khurrela	: kolera
tava	: kan uyuşmazlığı hastalığı
qeteliaene	: yaşamayı başarmak, yaşayabilmek
ilfa biaene	: kalmak, yaşayabilmek

Yê na hurdi filunê corênu jêde negasyonê ho qesey beno (Yukardaki iki fiilin en çok olumsuz hali kullanılır):

Domonê dayê nêqetelinê. (Onun çocukları yaşyamıyor.)

O şî, hama uza dı seri bile ilfa nêbi. (O gitti, ama orda iki yıl bile yaşyamadı.)

miloçike	: burda: mantar (hastalık)
miloçika sure	: kızarıklı mantar
miloçika gewre	: döküntülü mantar
hire	: sıcak havalarda üşütmekle ciltte oluşan kızarıklık, geçici hastalık, alerji
gerr	: uyuz
xunav	: bir çeşit cilt hastalığı (cilt çatlar)

Harigi

harige

: soğuk algınlığı

kuxıke

: daha çok çocukların aldığı öksürüklü hastalık

kuxıka khewiye

: daha şiddetli öksürüklü hastalık

khurıke

: “kuxıke”ye göre daha çok öksürüklü hastalık

mıqawi

: çok öksürüklü bir başka hastalık

Zon u deji

zon

: burda: ağrı

zonê zerri

: karın ağrısı

Zonê zerrê mı vejiyo.

: Karın ağrım var.

dezê sarri

: baş ağrısı

Dezê sarrê mı esto.

: baş ağrım var.

Sarrê mı dezeno.

: başım ağrıyor

suji

: romatizmal ağrı

Derse 19 Kar gurê

Zu serra ma

Usari ma mart de hêgay pux kerdêne, wele estêne tıra. Ma cew ramitêne, kusne ramitêne, kusne gau rê ramitêne, ma nişki ramitêne, paiz genim ramitêne ma, biyêne çirpoz.

Asma marte de ma dewe ra vejîyêne şîyêne gome; eke mal gay hêgu nêkuyê, heni nêvo kam bas keno tey. Ma şîyêne Gema Goği gomu; quliki vi, ma keladês kerdêne, ser guretêne. U zaman lopay mopay vorêne, vore ve siliya têwete de vorêne, a ki dariyêne we, jêde siliye vorêne.

Ma marte de vînetêne, nisane de vînetêne; maise vist, vist u phonc de ma bar kerdêne şîyêne waru. Ma şîyêne Pêzeke. Pêzeke welkê ho hirao, mal ga tede ret çereno.

Ma ağıstose vetêne, waru ra cêrêne ra, -ma cûn dardêne we, waru ra amêne- amêne, ma şîyêne hetê cırne de -cırna Sağşêgi- her keşi hêgaê ho sero ware vîrastêne. Uza ra ki dariya velgu amêne, ma 15-20 roze ki mali gau rê velg bîrnêne. Velg ke ma bas kerd dar na serra, -eke qedena vanê dar no ro velgi ser endî, yanê qediyoy- uza ra ki ma qîrvani kerdêne, her keşi keli sarre bîrnêne.

Siliyê paji ke vorêne, ma bar kerdêne şîyêne bonu. Uza ra ki ma qatiri bar kerdêne şîyêne arê; nu' berdêne ridêne ra, ardêne kerdêne xaşiu, ney ra vatêne punaxın, ma punaxın kerdêne. Î arrdi hata maise marê bes vi. Dı postey hire postey ki ma thuraq nêne pa. Tencikê ki ma ru verdêne. Ma pê ey kerdêne usari.

Mamekiye, 31.03.2017

Qeseykerdoğ: Sağşêg ra tornê Hemedê Uşêni Mistefa, 75

Qesê newey

pux kerdene	: karın erken erimesini sağlamak için üzerine toprak saçmak
wele	: toprak
estene	: atmak, fırlatmak
Ma wele estêne tıra.	: Üzerine toprak saçıyorduk.

cew	: arpa
ramitene	: sürmek
kusne	: karaburçak
nişki	: mercimekler (çoğul isim)
genım	: buğday
çırpoz	: sonbaharda sürülmüş tarlanın yeşerme hali
punaxın	: öğütülmüş hububat, zahire
punaxın kerdene	: hububat öğütmek
gome	: hayvan barınağı, çiftlik evi
tey bas kerdene	: bir şeyle başa çıkmak
qulik	: bir göz eve, basit küçük ev
keladês	: aralarına ağaç konularak yapılan basit duvar
ser guretene	: üstünü kapatmak
lopa	: lapa lapa yağan kar
têwerte de	: karışık, iç içe
ki	: de, da
wedariaene	: kalkmak, erimek
dariyêne we	: kalkıyordu, eriyordu
vınetene	: kalmak
Ma vınetêne.	: Biz kalıyorduk.
bar	: yük
bar kerdene	: taşınmak
barkerdene	: yüklemek
ware <i>n</i>	: yayla (<i>n</i> : neyr, eril isim)
Ma şiyêne waru.	: Yaylalara giderdik, yaylalara çıkardık
welke	: yer, arazi
Welkê ho hirao.	: Yeri geniştir.
hira	: geniş
tede	: içinde
çerdene	: otlamak, otlanmak
Mal çereno.	: Davar otluyor.
vetene	: çıkarmak
racêraene	: dönmek, geri dönmek
Ma cêrêne ra.	: Biz dönüyorduk.
cırne	: İçinden su akan içi oyuk ağaç, oluk
ware	: 1. Yayla. 2. Ağaç dallarıyla örülmüş geçici, basit yazlık ev.
dariye	: dare
dariya velgu	: hayvanlar için yaprak kesme zamanı

Bırr

Az 17-18 serri de viune, hona eskeriye nêşîune, dala Pilvanki de ma bırr bırna. Bırneme beme cêro, mı qeda guretae koli day pêsero, ma nay ve pêsero bar ve bar, narae ki onceme. Onceme, su' ve su' ki u verê Pilvanki de hêgaê esto, duzo nia, jê cünio, qaturu gire dame, simer, torvu erzeme vîle, ma ki horê heto serê de kume ra.

Bıraê horê vaji, ma xeyle onti, daviştê roze ma onti, qatire yê çê apê mına, qatıra çê apê mına, qatirê de çhêra, jê vatena tuya, tavi az ki u zaman xortune; heni bar kon, heni tengunê henênu sanon cı ke milımı nêlewinê, bari sero nia zu milım nêlewino. İ kolu bar keme, daviştê qatire ra jêdera, onceme a na varasu ra qamyone yena, sencenê, qenter esto uza, 500 kilo 500 kilo nia qenterê koluñê, qamyone bar kena cêna sona. Ame, verê Sılu de ame raye, raa ke nika sona Sılu, a raa Sılu de ame uza cade de name ro. Tavi her zu hot heşt reê some yeme, roz. Hot heşt reê some, rozê baro peê de mı qatire jêde bar kerde. Qatiri simurriê, niarê, mı jêde bar kerde, mı reê teng sana qatire çip, dı cay de mı teng sana cı, mı burği sana rese, kerde çipe mı verdê ra, pılosnê to verdê ra; hama çituri yena, jê helqane yena, jê helqane. Jê helqane yena, ma dıma nêresna. Mı ke wertê kaşı ro kerde warr, qatire ez dime raune, wertê kaşı kerd letey nia amê, mı niada ke arave hao cêr bar kenê, kolu bar kenê. Qatire amê, amê leê aravi de vinete. Hora uza name ro, heywane mısıaya. Hata amune mı rese xelesna ra, i soferi nia mıde niada; mıde niada, vake: "Ala i kolu na qenteri ser ne." Qenter biyo thol endi, koli butu bar kerdê, vake: "Ala u barê kolu na qenteri ser ne", vake "çond kiloê?" Mı na ser, a i mordemê ke uza arave bar kenê ine qatire mıde nê ro, nay ro qenteri ser, 270 kilo ame. Ey nia mıde niada, eke merdo rameti şêro cı, eke weso Haq sılamê ho ro cı kero, vake: "Lao qe din imanê to çino." Mı va: "Qey?" – "Yau" vake "isu hondê bar nano na qatire ra?" vake. – Mı va: "Corde ke amê, tu diye, wertê na kaşı ro ke amê." – Vake: "Heya." – Mı va: "Çituri amê?" – "Yau" vake "ğezev u xısm amêne." Mordemeki mıde nia niada niada, "Lao" vake "tu ve na serre, tu na qatire çituri gurete." Ae ra tepia koli eştı arave, gureti, gureti şı. Ma çı onte...

M. Mükân: Çık sımara vi, çı kerdêne pay sıma?

Mıstefa: Nêro na timonê sıpey mara vi.

M. Mükân: Hoa?

Mıstefa: Ala reê tha niade! Salvari koti estê, tımoni mımonê sıpey mara vi.

M. Mükan: Serra çı kerdêne pay?

Mıstefa: Serra ki na ewk kerdêne pay, na pırêno sıpê; khan mani çı ke kotêne ra ma dest sero kerdêne pay, sae ke kinci deyray vi; lastikê cızlaveti kami diyêne, na lastikê Anqara, ez koto 14-15 serri, piyê mı kelezey ardi day, mirê lastikê Anqara gureti; mı berdi çê de kerdi pay, heni ke esqiune, heni ke esqiune, heni ke esqiune. Mı hata 13 serri çarixi kerdi pay. Nıka kam vırrano, lastiki çikiê, sene lastikê. Na rozê nianêni ma zof ontê, ma zof çile ont.

Mamekiye, 18.02.2017

Qeseykerdoğ: Mıstefaê tornê Hemedê Uşêni

Qesê newey

eskeriye	: askerlik
dale	: akarsu kenarlarında boydan boya uzanan çayır veya tarla
Pilvank	: bir köy ismi
bırnaene	: kesmek
cêro	: aşığıdan
pêsero	: üst üste
pêsero daene	: üst üste yığmak
pêsero naene	: üst üste koymak
Ma koli nay ve	
pêsero bar ve bar.	: Odunları yük yük üst üste koyuyorduk.
su' ve su' (son ve son)	: akşamdan akşama
duz	: düz
gıredaene	: bağlamak
sımer	: saman
torve n	: torba
rakotene	: yatmak
daviştê roze	: yirmi gün
xeyle	: epey
qatıre	: katır
qatirê de çhêra	: güçlü bir katırdır
xort	: delikanlı, genç
varasu	: akşama doğru

milim	: milim, santimin onda biri
lewiaene	: kıpırdamak, hareket etmek, oynamak
Zu milim nêlewino.	: Bir milim oynamaz.
sencitene	: tartmak
qenter	: kantar
Sılu	: Pilvank köyüne komşu bir köy
cade	: cadde
roz	: günde
roz heşt reê	: günde sekiz defa
sımırr	: dolgun
çip	: sıkı
burği	: burğu
teng	: burda: yükü sarıp bağlayan ip
raverdaene	: bırakmak, serbest bırakmak
topilosnaene	: bir şeyi bir şeye sarmak
jê helqane yena	: çok çabuk ve heybetli geliyor
resnaene	: yetişmek, kavuşmak
Ma nêresna.	: Yetişemedik.
kas	: dik yamaç
arave <i>n</i>	: araba
raxelesnaene	: bir yere bağlı bir şeyi açmak
thol	: boş
ronaene	: indirmek
paykerdene	: giymek
timoni	: beyaz don
Hoa?	: Gerçekten, öyle mi?
ewk	: şey
pirê (pirên)	: beyaz don üzerine gömlek yerine giyilen, ya da gecelik olarak giyilen beyaz giysi
deyra	: bol, çok
esqiaene	: sevinmek
vırra (vırran)	: çıplak
çile <i>n</i>	: çile

Qesê ke têdima dı reê vajinê

1. Hurdi qesey zuyê:
hêdi hêdi, pudga pudga, pêt pêt
2. Qesê dıne de vengo vırê vurino beno “m-” :

- timoni mimoni, khan mani, salvar malvari
3. Mana her qeşi zovinawa:
khan khort, kharrı warriye, kharrı kurriye
 4. Qeso zu bêmanao:
çhêl çhuk, theyr thur, tek tuk, khırr khewe
 5. Hurdi qesey bêmanaê:
hazız mazız, gezer guzer, gıvır zıvır
 6. Hurdi qesey eve herfa giredaişi zumini ra giredinê:
wesawes, dergaderg
 7. Qesey sufiks cênê:
weşi weşia

Zerrê qeşi de:

Ez hêdi hêdi amune. (Ben yavaş yavaş geldim)

U raye ra pudga pudga sono. (O, yolda çok yavaş gidiyor.)

Ma khan mani kerdêne pay. (Biz eski meski elbiseler giyerdik.)

Kıncê ma khan khort vi. (Elbiselerimiz eski püsküydü.)

Çhêl çhuk zof keno hayleme. (Çalak çocuk çok gürültü yapıyor.)

Na hazız mazızo peê thoay rê nêbeno. (Bu son ufak tefekler işe yaramıyor.)

İ, televizyon de wesawes qesey kenê. (Televizyonda canlı canlı konuşuyorlar.)

A heni ke weşi weşia qesey kena! (O öyle hızlı hızlı konuşuyor ki!)

U vınet, dergaderg niada. (O durup uzun uzun baktı.)

Sufiksiê ke newe qesu vezenê

-baz

Namu ra namu virazeno.

deke: dekbaz, can: canbaz, zor: zorbaz

-ber

Namu ra namu virazeno.

azna: aznaber

-ci

Namu ra namu virazeno.

torre: torrci, qewa: qeweci, qetil: qetilci, mılqi: mılqici

-dar

Namu ra namu virazeno.

dên: dëndar, sayd: saydar, diyağ: diyağdar, aqıl: aqıldar

-e

Fiilu ra sıfatu virazeno.

rakerdene: rakerde (rakerdiye), vırastene: vıriste, tastene: taste, merdene: merde, çinıtene: çinıte, potene: pote, pêsaene: pêsaе, vêsaene: vêsaе, rijiaene: rijiae, nijiaene, nijiae

Fiilu ra namu viazeno.

phingaene: phinge, vımaene: vımae

-ek

Sıfatu ra namu virazeno.

çetin: çetineк, mırrd: mırrdek

Namu ra namu virazeno.

her: hereк

-ên

Namu ra sıfatu virazeno.

dar: darên, zern: zernên, şem: şêmên, osın: osnên

-êni

Sıfatu ra namu virazeno.

rınd: rındêni, xıravın: xıravınêni, raşt: raştêni, zerrevêsaê:
zerrevêsaêni, poseman: posemanêni, pak: pakêni

-iye

Sıfatu ra namu vırazeno.

rınd: rındiye, xıravın: xıravınıye, pak: pakiye, raşt: raştıye, gıran:
gıranıye

-gın

Namu ra sıfatu vırazeno.

gileji: gilejgın, duz: duzgın

-ık

Mana qızkekêni dano namu.

dale: dalıke, theze: thezıke, dar:darık, zel: zelık, sole: solıke, perda:
perdıke, taxte: taxtık, raste: rastık, kod: kodık, perr: perrık, gol,
golık,
kemere: kemerıke(kemereke)

Sıfatu ra sıfatu vırazeno.

bor: borık

Namu ra namu vırazeno:

dest: destık, pole: polıke, zerd: zerdık

Fiilu ra namu vırazeno.

ristene: ristıke, vızaene: vızıke, çılkaene: çılıke

-ız

Namu ra namu vırazeno, mordem koti ra yeno, koti rao ey beli keno.
Dêrsım: Dêrsımız, Xıran: Xırancık , İzol: İzolız (İzolcık), Xarpêt:
Xarpêtız, Pilvank: Pilvankız (Pilvancık), Borr: Borrız, Demen:
Demenız, Avas: Avasız

-ın

Namu ra sıfatu vırazeno.

gurnige: gurnıgın, serd: serdın, hêrs: hêrsın, germ: ggrmın, sinc:
sıncın, sıncık: sıncıkın, gıncık: gıncıkın, pencık: pencıkın, pırç:
pırçın, zılv: zılvın, awe: awın, sıl: sılın, wele: welın, harige: harıgın,

dırveti(dırvete): dırvetin, vas: vasin, pol: polın, çılm: çılmın, gost: gostın, vozd: vozdın, kerm: kermın, qılêr: qılêrın, rês: rêsın, qulp: qulpın, gulık: gulkın, pulık: pulkın, kırtık: kırtkın

“i” vokali ra tepia beno “i” :
rewa: rewain, muye: muin

“i” ke “i” ra tepia ame ki, “i” vurino beno “e” :
teli: telein, boliye: bolein, mojiye: mozein

-kar

Namu ra namu virazeno.

guna: gunekar, cite: cıtkar, tove: tovekar, thomaiye: thomekar, zulım: zulımkar, xelese: xeleskar, mırod: mırodkar, hile: hilekar

-ker

Namu ra namu virazeno.

Zur: zureker

-kek

Sıfatu ra namu virazeno:

khal: khalkek, bari: barikek, zu: zukek, qol: qolkek

Namu ra namu virazeno.

merre: merrkek

-nek

Namu ra sıfatu virazeno.

serm: sermonek, ters: tersonek, fise: fisonok, lerze: lerzonek, rêt: rêtzonek

-oğ

Fiilu ra namu virazeno.

wendene: wendoğ, kar kerdene: karkerdoğ, werdene: werdoğ, çıntene: çıntoğ, guretene: guretoğ, rotene: rotoğ, zonaene: zonaağ

-ok

Fiilu ra sıfatu virazeno.

xenekiaene: xenekok, pıra zemeqiaene: zemeqok

Namu ra sıfatu virazeno.

bêz(kerdene): bêzok

-wer

Namu ra namu virazeno.

Bınate: bınatewer, mezg: mezgewer, goni: gonewe(r), medağ: medağewer

-xur

Namu ra namu virazeno.

derd: derdxur, vêre: vêrexur

-lek

Sıfatu ra sıfatu virazeno.

gırs: gırselek

-ane

Namu ra namu virazeno.

ingıste: ingıstane (gistane, iştane)

-la

Sıfatu ra namu virazeno.

sıpê: sıpêla, sur: surela, khewe: khewela

-raxın

Sıfatu ra sıfatu virazeno.

boz: bozraxın, sur: suraxın, gewr: gewraxın

-loç

Sıfatu ra sıfatu virazeno.

sıpê: sıpêloç, derg: dergaloç

-az

Namu ra sıfatu virazeno.

zılv: zılvaz, sole: solaz

-êre

Namu ra namu virazeno.

vas: vaşêre (dara ke vas kenê cı)

velg: velgêre (taê vanê veljêre: dara ke velg kenê cı)

muriye: murêre (dara muriye)

soe: soêre (dara soe)

tüye: tüêre (dara tüye)

goze: gojêre (dara goze)

Namê pêrabestey

- çayxane (çayhane, çayevi)
mezelxane (mezarlık)
timarxane (akıl hastanesi)
hepısxane (hapishane)
memisxane (tuvalet)
nêwesxane (hastahane)
dermanxane (eczane)
darhamal (ağaçtan yapılma su taşıma aracı)
darkoli (ağaçtan yapılma odun taşıma aracı)
darkemer (ağaçtan yapılma taş taşıma aracı)
darloğ (loğu çekmekte kullanılan ağaçtan araç)
berfek (tercüman)
serkemer (kayabaşı)
vertırr (önü yamaç olan yer)
veroz (güneşe karşı olan yer)
zarançole (keklik yuvası)
paytaxt (başkent, başşehir)
sarredes (başağrısı, problem)
tozseker (toz şekeri)
paizdo (normal ayrandan daha katı olan ayran)
belekpaka (parçalı bulutlu hava)
belekvore (yer yer karlı olan bölge)
darhiremcoy (darê ke erzenê peê qaxmıkunê hiremi, rêş oncenê to)
saneşiye (gölge, balkon)
canweşiye (can sağlığı)
bınpırtık (bir tür yemek)
bargıraniye (kadınların doğuma yakın gebelik aşaması)
vayvırıke (uçurtma)
sewelete *n* (gece yarısı)
dımtooki (dere sularında yaşayan iribaş benzeri küçük siyah böcekler)

Taê namê pêrabestey herfa giredaişi “e” cênê:

huskeserd (kuru soğuk)

tolesoy (bölünerek kurutulmuş elme kurusu)

hakeru/hakeron (tavada yumurta)

sılevêre *n* (işkembe dışkısı)

suredare (kabuklarından kırmızı tuluk boyası elde edilen bir tür ağaç)

daredês (ağaç-taş karışımı duvar)

çalpeçuniye (kar, yağmur, çamur karışımı durum)

rêzelü (sarmaşık)

Keskeware (bir yer ismi)

Taê namê pêrabestey herfa giredaişi “a” cênê:

verazıme (“veroz”a göre geç, “zıme”ye göre erken güneş alan yer)

veraroz (“veroz”a bak)

verasu/verason (akşamüstü)

destasoder (sabahın erken saatleri)

Taine de ki namo vîrê sufiksê oblikuşi cêno:

vayvırırıke (kovunê kağıte birnenê, kenê khov, eve mîx sanenê gilê uşire, eke voşti va kuno pa çerexneno, nae ra vanê vayvırırıke)

Namu ra fili

cemed
cemiaene
cemednaene

çere
çerdene
çiraynaene

dez
dezaene
deznaene

esq
esqiaene

fekeçepel
fekê ho çepelnaene

gurê
guriaene (gurêaene)
gurênaene

ğelet
ğeletiaene
ğeletnaene

henc
hencnaene

kuxi (kuxıke)
kuxaene

leng
lengaene

lerze
lerzaene
lerznaene

neqıs
neqesnaene

nıvıs
nıvısnaene

perr
raperraene
rapernaene

qar
qariaene
qarnaene

rem
remaene
remnaene
remniaene

reqis
reqeşiaene
reqesnaene

rês
rêstene (ristene)
A ristike risena.

rêz
rêzaene

serm
sermaene
sermnaene

ters
tersaene
tersnaene

werd
werdene

zereq
zereqiaene

zewez
zewejaene
zewezaene

zon
zonaene

Fiilu ra namey

çım dezaene
çımedeza

destene
desteke

phingaene
phinge

ristene (rêstene)
ristike (rêstike)

qızaene
qıza

vızaene
vızıke

zerre dezaene
zerredeza

Qesê newey

(*n* : neyr)

aznaber	: yüzücü, usta yüzücü
bari	: ince
bêzok	: tiksinen
binate <i>n</i>	: hayvan leşi
boliye	: palamut
cemed	: buz
çere <i>n</i>	: ot, çiçek, yaprak gibi hayvan besinleri
çimedeza	: bir tür göz hastalığı, gözün kanlanması
çintoğ	: ot veya ekin biçen, biçici
dale	: dere veya çay kenarında su bitkilerinin de olduğu yer
deke	: sihir
desteke	: iplik
dırveti	: yara, darbe
esq	: aşk, sevgi
fekeçepel	: ağız bozuk, küfürbaz
fise	: osuruk
germ	: sıcak
gileji	: tükürük
gurê	: uğraş, çaba
gurnige	: tohum kesesi dikenli olan bir tür otsu bitki
ğelet	: yanlış
harige	: soğuk algınlığı
henc	: kopma ya da bağlantı yeri
her	: eşek
hêrs	: sinir
ingıstane	: yüzük
ingıste	: parmak
kerm	: kurtçuk
khal	: yaşlı
kod	: içi oyulmuş ağaç kap, ağaç çanak
kuxi <i>n</i>	: öksürük
leng	: topal

medağ	: ölü yemeği
merre <i>n</i>	: fare
mezg	: beyin
mılqi	: küfür
mırrd	: tok
mojiye	: mazi
neqıs	: nakış
nıvıs	: yazı
nijiae <i>n</i>	: üst üste yığılı
osın	: demir
pencık	: kedi ve kuş benzeri hayvanların pençesi
perda	: perde
perr	: kanat
phinge	: sivrisinek
pırç	: yün
pol	: yama
qar	: kırgınlık
qırs	: büyük
qıza	: ala karga
qol	: kısa
raste <i>n</i>	: küçük düz alan
rem	: koşu, kaçış
reqıs	: dans, oyun
rês	: eğrilmiş yün ipliği
rêstıke (ristıke)	: kirmen
rêz	: sıra
rêzaene	: akmak, sızmak
rêzonek	: eğimli yer
rijiae <i>n</i>	: yıkık
saydar	: avcı
serd	: soğuk
serm	: utangaçlık
sermonek	: utangaç
sıl	: büyük baş hayvan tersi
sınc	: iğde ağacı ve bu ağacın dikenleri
sole	: tuz
şêm	: gümüş
teli <i>n</i>	: diken
ters	: korku

vêre n	: mide, karn
vın	: burundan konuşan
vızıke	: sinek
vozd	: iç yağı
wele	: toprak
wendoğ	: okuyucu
werd	: yiyecek
xelese	: kurtuluş
xeleskar	: kurtarıcı
xenekok	: boğucu
zel	: otsu bitkilerin kurumuş ince parçası, çöp
zemeqok	: yapıştırıcı
zerd	: sarıya çalan, sarı
zerdık	: yumurta sarısı
zereq	: ışık demeti
zern	: altın
zewez	: evlilik
zılv	: gübre

Çimê grameriê ke mî cıra fayde diyo:

C. M. Jacobson, Zazaca Okuma Yazma El Kitabı, Tiji Yayınları, düzeltilmiş ikinci baskı: İstanbul, Şubat 1999

C. M. Jacobson, Rastnustena Zonê Ma, Tiji Yayınları, yeniden düzenlenip genişletilmiş 2. Baskı, İstanbul 2001

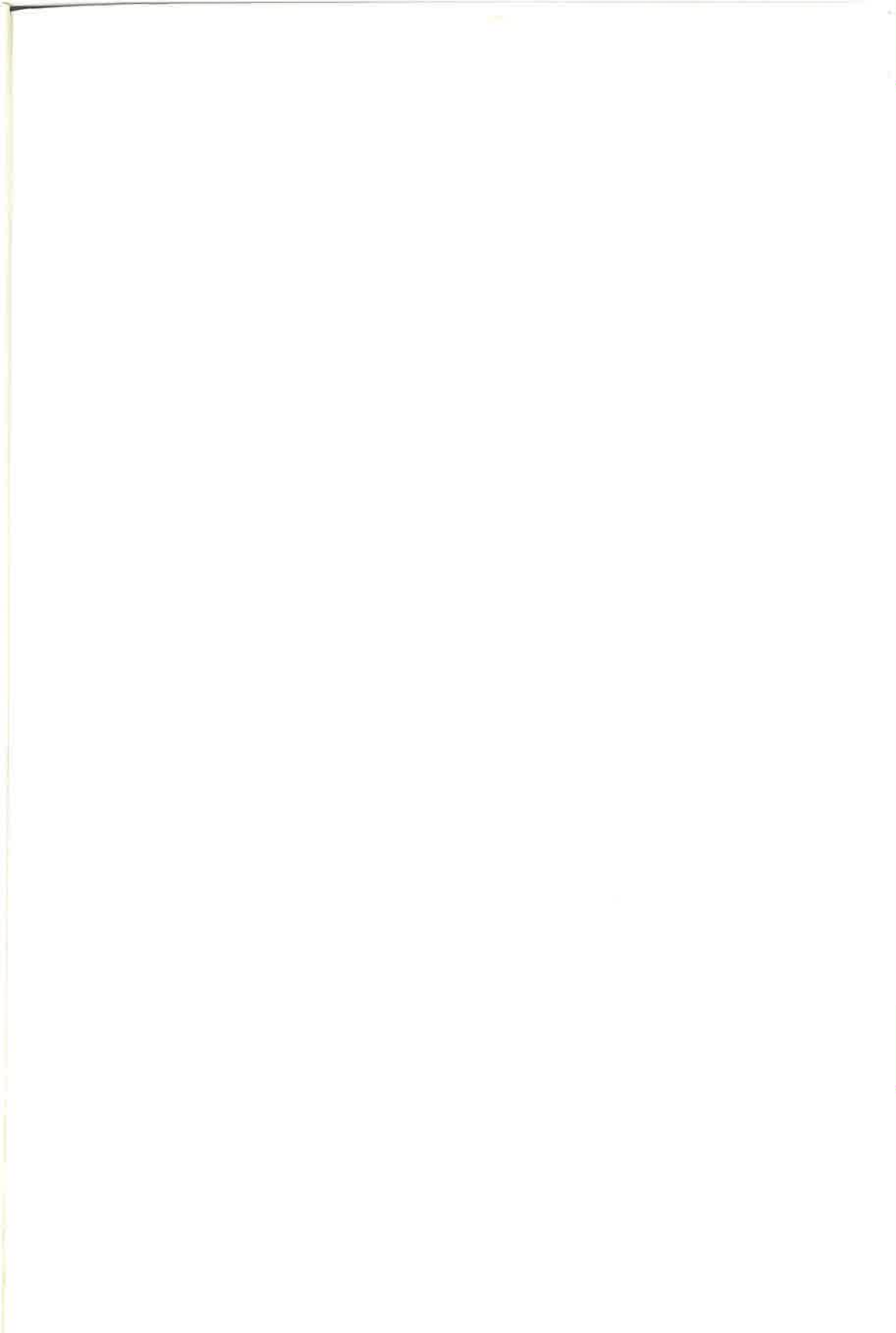
Ware, Pêseroka Zon u Kulturê Ma, Amor 10, Paiza Wertêne 1996

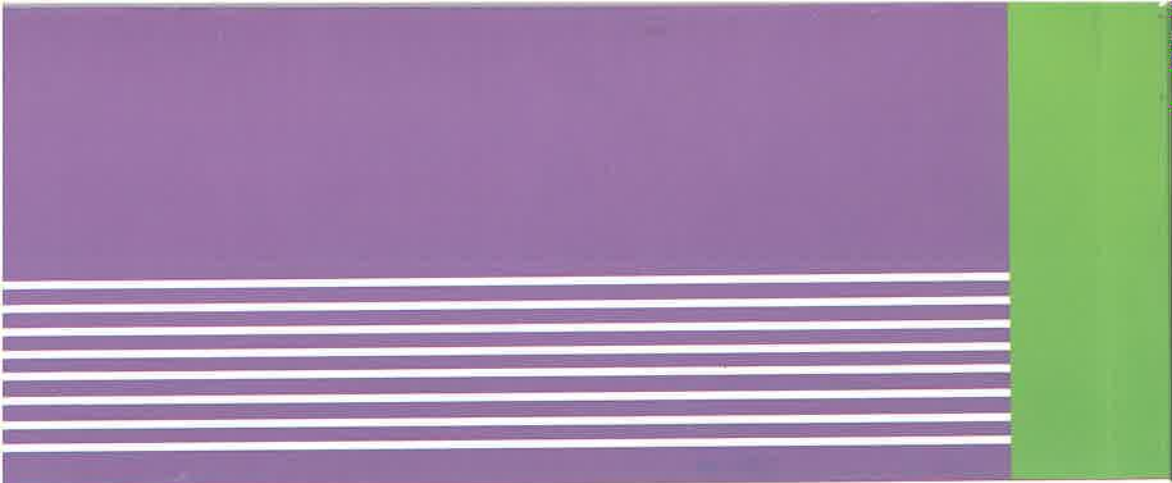
Ware, Pêseroka Zon u Kulturê Ma, Amor 12, Paiza Virêne 1998

Ware, Pêseroka Zon u Kulturê Ma, Amor 13, Gulane 2000

Ware, Pêseroka Zon u Kulturê Ma, Amor 14, Çele 2003

Dr. Terry Lynn Todd, A Grammar of Dimili, Also known as Zaza, first edition 1985, electronic publication 2008.

ISBN: 978-605-4915-06-4

9 786054 915064

